

**het
rijpen** VAN DE
GEESTEN

De woorden van De Wever en de strijd om uw ziel

HET RIJPEN VAN DE GEESTEN

De woorden van De Wever en de strijd om uw ziel

Ico Maly & Jan Zienkowski (red.)

Joachim Ben Yakoub

Tinne Kenis

Carolina Maciel de França

Uitgegeven door Kif Kif vzw Copyright © Ico Maly 2011
Kif Kif vzw Lange Beeldekenstraat 245, 2060 Antwerpen
info@kifkif.be - www.kifkif.be

Geprint door Prima Copy: copyprima@yahoo.com

INHOUD

0. INLEIDING

1. DISCOURSANALYSE EN DE DATA

1.1 Etnografische situering van de data

1.2 Discoursanalyse

1.3 Discursieve bouwstenen

1.3.1 Voornaamwoorden

1.3.2 Labels, subjectposities en footing

1.3.3 Metaforen en metonymieën

1.3.4 Metataal

2. HET IDENTITEITS- EN NATIECONCEPT VAN N-VA

2.1 Een gepolitiseerd identiteitsconcept

2.2 Een constructivistische visie op identiteit in functie van nationalisme

2.3 Nationale identiteit als een natuurlijk en ahistorisch fenomeen

2.4 Objectieve en subjectieve kenmerken van identiteit

2.5 Inclusief en exclusief nationalisme

2.6 Identiteit over boord smijten

2.7 Besluit deel 2: De politieke strijd van de N-VA voor de Vlaamse identiteit en Vlaanderen

3. HET IDEALE VLAANDEREN EN HAAR IDENTITEIT

- 3.1 Twee identiteiten, twee democratieën
- 3.2 België als motor van het Vlaams nationalisme
- 3.3 De constructie van botsende identiteiten in dienst van de splitsing
- 3.4 Texas aan de Noordzee en de wil van de Vlaming
- 3.5 Tegenstanders van de Vlaamse zaak
  - 3.5.1 De culturele iconen en hun vooroordelen
  - 3.5.2 De belgitude en het linkse postmodernistische complot
  - 3.5.3 Verhofstadt als linkse doodgraver van het Vlaams Nationalisme
- 3.6 De Vlaamse identiteit en diversiteit
  - 3.6.1 Het model De Wever
  - 3.6.2 De dominante versus de private cultuur
  - 3.6.3 N-VA, ‘de moslims’ en de linkse Kerk
- 3.7 De ideale Vlaming

4. DE CIRCULATIE VAN HET DISCOURS

- 4.1 Communicatie als propaganda
- 4.2 Twee democratieën: de reconstructie van een idee
  - 4.2.1 Het moeilijke ontsnappen uit de marge
  - 4.2.2 Twee democratieën en de herdefiniëring van de democratie
  - 4.2.3 De geleidelijke circulatie van het idee van ‘twee democratieën’
  - 4.2.4 2010: de doorbraak van een idee
- 4.3 De Woorden van De Wever: de internethype
  - 4.3.1 Politieke spam, astroturf of grassroots
  - 4.3.2 De Vlaamse strijd, Facebook en “de publieke opinie”

- 4.4 De N-VA-dominantie op DS Online.
  - 4.4.1 De topposters
  - 4.4.2 Een volk, een stem!
- 4.5 Een dagje tussen de commentaren op De Standaard.be
  - 4.5.1 De cijfers
  - 4.5.2 Het mechanisme van de virtuele verovering
  - 4.5.3 N-VA is de grootste partij van België
  - 4.5.4 N-VA is geen partij als een ander
  - 4.5.5 N-VA is de oplossing
- 4.6 BDW rules ...

5. HET RIJPEN VAN DE GEESTEN

- 5.1 Het N-VA-discours: problemen en contradicties
- 5.2 De ideale Vlaming en het ideale Vlaanderen
- 5.3 De strijd om uw ziel en de noodzaak van tegengas

INLEIDING

Vlaanderen en de Vlaamse identiteit zijn hot sinds de verpletterende overwinning van N-VA bij de laatste federale verkiezingen. De circulatie van hun overtuigingen in de media is dan ook immens. Voorman Bart De Wever wordt om de haverklap geroemd om zijn retorische talent. Hij noemt het beestje blijkbaar bij de naam, in een simpel en duidelijk taalgebruik. De Wever, en in mindere mate Siegfried Bracke, zijn Vlaanderens Great Communicators. Hun boodschap klinkt intelligent en iedereen meent te weten waarvoor ze staan. Dat is echter voor een groot deel perceptie. Eens we de oppervlakkige vernislaag van de retoriek wegkrabben en op zoek gaan naar wat de partij in wezen zegt, ontwarren we een kluwen van oneliners en vaak nietszeggende concepten die meer vragen oproepen dan dat ze er beantwoorden.

Woorden en slogans die op het eerste zicht als duidelijk overkomen, blijken in feite helemaal niet zo eenvoudig. Wat verstaan we bijvoorbeeld onder ‘oversolidariteit’? Wat is een ‘ethische gemeenschap’? En wat is het verschil tussen een ‘inclusief nationalisme’ en een ‘exclusief nationalisme’ – is er wel een verschil? Wat betekent het om ‘twee democratieën in een land te hebben’? Hebben we überhaupt wel te maken met ‘twee democratieën’?

De dominantie van het N-VA-discours

Het N-VA-discours is qua vorm op maat gesneden van de nieuwe media. De columns van Bart De Wever zijn vaak niet meer dan aaneenschakelingen van goed klinkende oneliners. De Wever wil dan wel niet antwoorden op de vraag “of hij zich gesjost voelt door Di Rupo” omdat het werkwoord ‘jossen’ⁱ ‘tussentaal’ is. Hij draait er zelf zijn hand niet voor om zelfs onbestaande woorden als ‘oversolidariteit’ te hanteren. Duidelijk is wel dat N-VA en Bart De Wever succes boeken met hun communicatiestrategieën. Hun discours circuleert niet alleen rijkelijk in onze mainstreammedia; ook op allerhande blogs, commentaarmodules onder krantenartikels, online fora en sociale netwerksites domineren de woorden van N-VA.

Dat is, bij wijze van inleiding, een eerste vaststelling: het discours van N-VA is vandaag salonfähig. Het krijgt zeer weinig tegengas en velen zien heel wat van de slagzinnen ondertussen als een feitelijke waarheid. Nochtans is het N-VA-discours helemaal niet neutraal, gematigd of genuanceerd. Vele van de uitspraken van N-VA die vandaag gematigd klinken, kregen in het begin van de jaren 90 nog de stempel van radicaal en zelfs extreemrechts. Als voorbeeld kunnen we hier verwijzen naar de roep van Homans en Francken (N-VA) om “de grove borstels”ⁱⁱ boven te halen en de wijken Antwerpen-Noord en de Seefhoek op te kuisen. Dat Vlaams Blok begin jaar ‘90 haar eerste Zwarte zondag beleefde met die slogan lijkt niet van belangⁱⁱⁱ.

Een tweede algemene vaststelling betreft de inhoud van het discours van N-VA. Opvallend daaraan is dat N-VA een brug weet te slaan tussen de Vlaamse CD&V-retoriek van de laatste decennia, de radicalere stem van de ‘Vlaamse Beweging’ en een neoliberaal economisch discours. N-VA vist daarmee niet alleen in de vijver van Vlaams Belang, maar ook in die van LDD, CD&V en Open Vld. Opvallend is bovendien dat N-VA heel veel woorden schatplichtig is aan de retoriek die de Vlaamse regering bijvoorbeeld uitdroeg tijdens de campagne ‘Vlaanderen - Europa 2002’ uit de jaren 90, waar de nadruk ligt op woorden als Vlaamse cultuur, Vlaamse

eigenheid, Vlaamse identiteit etc. waaruit dan automatisch de noodzaak van een vergaande staatshervorming (of anders gezegd autonomie^{iv}) zou voortvloeien. Kortom, de woorden van De Wever zijn alomgekend en komen ‘normaal’ over.

Een derde vaststelling betreft de vorm van het discours van De Wever en zijn gezelschap. De Wever is de koning van de oneliners – denk maar aan de twee democratieën, het paard water laten drinken, de vette vis en de borrelnootjes enz. Zijn discours doet in die zin denken aan een collectie tweets. Dergelijke soundbites werken niet alleen in de virtuele omgeving maar ook in normale mainstreammedia als het Nieuws of Terzake. Naar stevige argumenten die hout snijden is het vaak lang zoeken – nog langer naar de betekenis van die woorden en slogans.

Ten vierde is het belangrijk te onderstrepen dat het N-VA-discours niet in een vacuüm ontstaat, maar past in een heel lange Vlaams-nationalistische traditie, gevoed door een hele resem aan instellingen en structuren. Uiteraard is er ook de invloed vanuit het politieke discours en van de VU en de Christendemocratie. Zo zijn de gelijkenissen tussen het N-VA –discours en de taal uit de campagne Vlaanderen-Europa 2002 van de Vlaamse regering in de jaren 90 opmerkelijk. Daar stopt het echter niet, het N-VA-discours is immers niet zuiver Vlaams maar geglobaliseerd. Ze haalt de mosterd ook bij oerconservatieven als Edmund Burke en Theodore Dalrymple, deelt haar economisch programma met de neoliberale plannen van Europa en behandelt de Britse premier Cameron, de leider van de conservatieven, met veel lof. De laatste vaststelling is dat die combinatie tussen vorm en inhoud zeer succesvol blijkt. De woorden van N-VA circuleren en masse, en wel via de meest uiteenlopende kanalen. Van Terzake tot Dag Allemaal, van De Pappenheimers tot de virtuele netwerken, van boeken tot in het VTM-Nieuws: het N-VA –discours is overal aanwezig. De taal van N-VA is niet alleen politiek, maar ook gecommuniceerd, dat wil zeggen ‘verkoopbaar gemaakt’: ook dat kenmerk deelt de partij met vroegere campagnes van de Vlaamse regering^v: beide gebruiken verschillende kanalen en verschillende vormen van communicatie.

Het onderzoek

De vrijwilligers van Kif Kif Mediawatch hebben het N-VA discours over (de Vlaamse) identiteit en nationalisme onder de loep genomen. Joachim Ben Yakoub, Joke Clijsters, Liesbet Coninx,

Wendy Kegels, Tinne Kenis, Chiraz Laffet, Carolina Maciel de França, Sayira Maruf, Liesbeth Michiels, Karolien Poisquet, Naida Redzic, Tracy Tansia en Liesbet Verbesselt hebben allen bijgedragen aan dit e-book. De analyse kadert binnen de rijke traditie van wat heet 'kritische discoursanalyse': de studie van de machtheffingen van taal in de samenleving. Centraal staat de manier waarop N-VA identiteit, natie en nationalisme hanteert in haar retoriek; de wijze waarop dat discours circuleert in onze samenleving, en de impact die dat discours heeft.

In het eerste deel van dit boek duiden we de methodologie die ten grondslag ligt aan ons onderzoek: 'kritische discoursanalyse'. Deel 2 van deze analyse, ontrafelt grondig de onderliggende theoretische opvattingen die N-VA'ers hanteren als ze concepten als identiteit, natie of democratie gebruiken. De analyse gaat wel verder dan een loutere beschrijving van het identiteitsconcept van N-VA. We hebben ook oog voor de manier waarop N-VA-politici hun discours opbouwen om aan politiek te doen. Zo duiden we verschillende contradicties in hun discours en tonen we aan op welke wijze men mensen wil overtuigen door bijvoorbeeld uiterst vaag te blijven of door andere retorische strategieën te hanteren.

In het derde deel gaan we op zoek naar de manier waarop de partij in haar discours de Vlaamse identiteit en de Vlaamse natie vormgeeft. In het vierde en laatste hoofdstuk tonen we aan hoe het discours van N-VA circuleert in het medialandschap: zowel in mainstreammedia als op het Web 2.0: de blogs, commentaarmodules, online fora en sociale netwerksites.

1. DISCOURSANALYSE EN DE DATA

Nationalisme is geen natuurlijk fenomeen dat zomaar opborrelt uit ‘het volk’^{vi}. Het is een vrij recente ideologische en dus politieke constructie die zijn oorsprong kent in de 19de eeuw. Het gedachtegoed kun je in zijn meest simpele vorm samenvatten in de leuze: één volk, één taal, één cultuur. In een dergelijk concept van een volk verschuift cultuur niet zelden naar natuur. Nationalistische predikanten van het eerste uur houden daarom het geloof in stand dat er zoiets bestaat als een volk met een natuurlijke, ééntalige culturele entiteit die altijd bestaan zou hebben en die daardoor recht heeft op een natie^{vii}.

Soms spreken nationalistes over een historisch gegroeide nationale identiteit. N-VA – en bij uitstek haar voorman De Wever – behoren tot die school. De opbouw van die nationale identiteit is het fundament van het politieke project van N-VA: onafhankelijkheid. Wanneer hij expliciet ingaat op de nationale identiteit benadrukt hij dat ook. Wat opvalt is dat anderen binnen N-VA de oude idee van een nationaliteit als een ahistorisch gegeven uitdragen. Een nationale identiteit is volgens De Wever geen zaak van natuur maar een ideologische constructie; de constructie van een natie impliceert daarbij altijd mensenwerk. Mensen creëren en verspreiden ideologieën, en met die verspreiding krijgt een natie vorm. Die oefening is N-VA al jaren aan het maken: hoe maken we van iedereen een nationalistische Vlaming en voeren we tegelijkertijd een (neo)liberaal beleid. Met dat eerste komt er een ‘draagvlak’ voor de Vlaamse onafhankelijkheid.

Media spelen een cruciale rol in elk nationalistisch proces. Zij verspreiden dergelijke constructies en zorgen ervoor dat ze geleidelijk aan de status van normaliteit kunnen verwerven. Ook allerhande instellingen en structuren die doorheen de decennia zijn gecreëerd, helpen die identiteit doorgeven en opbouwen. Zo speelden de volkshogescholen naar voorbeeld van De Raet^{viii} niet alleen een belangrijke rol in de sociale promotie van de armste

Vlamingen maar droegen ze ook bij tot de verspreiding van het Nederlands en de identificatie met de Vlaamse identiteit, zeker op cultureel vlak. De normalisering en verdere verspreiding van die Vlaamse identiteit is een constante politieke strijd geweest en heeft zich ondertussen vertaald in een Vlaams parlement, een Vlaamse overheid en allerhande officiële instituties. Opvallend daarbij is bijvoorbeeld de verandering van de voormalige BRT naar de VRT. Zeker sinds de jaren 90 ligt het zwaartepunt van de verspreiding en normalisering van die Vlaamse identiteit wel degelijk bij de media^{ix}. De partij investeert dan ook heel wat in mediacommunicatie. Het N-VA-discours is alomtegenwoordig in onze mainstreammedia, met centraal in hun discours de identiteit, in het bijzonder de Vlaamse identiteit.

Via de methodologische inzichten van de kritische discoursanalyse analyseren we verschillende artikels, interviews, speeches en beleidsteksten van prominente N-VA-politici. Die taalkundige analyse richt zich op de manier waarop de politici hun politiek project kaderen, om zo een licht te werpen op het identiteits- en nationalismeconcept van N-VA. We hebben daarnaast ook uitgebreide aandacht voor waar en op welke wijze het discours zich verspreidt in de samenleving en wat haar machtheffingen zijn. In dit eerste deel bespreken we kort de onderzochte data, het methodologische perspectief en enkele discursieve bouwstenen die een prominente rol zullen spelen in de analyse.

1.1 ETNOGRAFISCHE SITUERING VAN DE DATA

De mediawatchers van Kif Kif keken in eerste instantie naar artikels waarin prominente N-VA'ers zoals Bart De Wever, Jan Peumans of Siegfried Bracke via interviews, columns, persberichten en opiniestukken expliciet en/of impliciet vorm geven aan die Vlaamse identiteit. Hoe zien de mediawatchers die identiteit en welke is volgens hen de rol ervan in het N-VA-discours? Hoe onderscheidt die identiteit zich van andere identiteiten? Hebben we als Vlaming één identiteit of hebben we er meerdere? Zijn moslims ook Vlamingen? Al die vragen liggen aan de basis van deze analyse.

Nagenoeg alle bestudeerde bronnen betreffen de Vlaamse kwaliteitspers: De Morgen, De Tijd, De Standaard en Deredactie.be. Een tweede bron van teksten vinden we in de communicatie van N-VA zelf: persberichten, verkiezingspropaganda, rapporten, nota's ... verzameld tussen oktober 2010 en augustus 2011. Sommige bronnen dateren van het begin van deze eeuw. Alle teksten gaan impliciet of expliciet over identiteit, nationalisme, het volk, enz. ... De prioritaire aandacht voor gemediatiseerde teksten is niet toevallig; in en via de media bouwen politici aan een dominant verhaal over onze samenleving en 'onze identiteit'. Verschillende N-VA'ers stellen bovendien zelf dat de media tot op heden een cruciaal instrument zijn geweest om het project van N-VA te realiseren⁸ en dat ook in de toekomst zullen zijn.

In een tweede instantie (hoofdstuk 4) gingen we daarom op zoek naar hoe het N-VA-discours circuleert in onze samenleving en hoe het aan invloed wint. Daarvoor onderzochten we twee zaken:

1. De opkomst van het concept 'twee democratieën' in de tijd. We startten onze reconstructie met een zoekopdracht via Google over de periode van 1 januari 2002 tot 31 januari 2011, onderverdeeld per jaar – hoewel die zoekfunctie geen wetenschappelijk, nauwkeurig instrument is, geeft het wel een schatting van de jaarlijkse circulatie van 'twee democratieën'.
2. De circulatie van het N-VA-discours op Web 2.0. Hiervoor namen we gedurende twee maanden de commentaarmodules van De Standaard onder de loep. Telkens zochten we naar de artikels waarin 'Bart De Wever' een belangrijke rol speelt en waarbij het mogelijk was om een commentaar te posten. In totaal voldeden 60 artikels aan die criteria, goed voor duizenden reacties. We gingen na hoe het N-VA-discours in die reacties circuleert en scoort. Mensen kunnen bijvoorbeeld bepaalde berichten aanraden. De reacties die de meeste aanraadscores verwerven komen dan bovenaan te staan en hebben dus ook een grotere impact.

1.2 DISCOURSANALYSE

Het onderzoek dat we voeren legt een zwaartepunt bij taal. Hoe spreken N-VA-politici in het maatschappelijk debat? Welke woorden hanteren ze en welke zijn hun (machts)effecten? Hoe vertaalt het discours zich in het beleid? Dat onderzoek gaat in die zin minder om cijfers en grafieken. Toch voerden we – vooral in hoofdstuk vier – een cijfermatig onderzoek om onze inhoudsanalyses te kaderen. Taal en de circulatie van een welbepaald discours blijven om duidelijke redenen centraal staan in ons onderzoek; taal is immers een van de meest tastbare middelen die we hebben om politieke ideologieën te analyseren.

Communicatie via taal is een cruciaal gegeven in het politieke veld; dat is op zich geen nieuws. De impact en de invulling van ‘communicatie’ zijn, in deze gemediatiseerde tijden, de laatste decennia echter veranderd. Media zijn vandaag niet meer beperkt tot dé (mainstream)media^{xi}; ook internetblogs, sociale netwerken, online fora en commentaarmodules op reguliere media behoren tot het medialandschap. Hoewel velen vandaag nog smalend doen over de impact van commentaarmodules en Web 2.0, is het desalniettemin duidelijk dat ze een invloed uitoefenen:

“Online social media tools have played a crucial role in the successes and failures of numerous political campaigns and causes, from the grassroots organizing power of Barack Obama’s 2008 presidential campaign, to Howard Dean’s failed 2004 presidential bid and the first-ever Tea Party rally [46, 39, 51]. Moreover, traditional media pay close attention to the ebb and flow of communication on social media platforms, and with this scrutiny comes the potential for these discussions to reach a far larger audience than simply the social media users.”^{xii}

Iedereen die ooit het onderwerp was van ‘bashing’ op dergelijke fora, zal dat beamen. Onlangs trok Bart Peeters nog aan de alarmbel in De Standaard^{xiii}. Naar aanleiding van enkele uitspraken over N-VA en Bart De Wever

overspoelden partij sympathisanten hem met 800 haatmails. Ook DAAN en Arno kregen ervan langs. Millow kreeg naar eigen zeggen een veelvoud aan haatmails. Dergelijke mails en commentaren oefenen niet alleen impact uit op de mensen en het discours dat ze zullen uitdragen. Die online ‘reacties’ creëren de perceptie van een publieke opinie die zomaar voortvloeit uit het denkbeeld van onafhankelijke en geëngageerde mensen van alle slag.

Media gaan samen met communicatieve economieën^{xiv}. Daarbinnen onderscheiden we verschillende producenten met elk een eigen taalgebruik. Naargelang de positie en de mate van controle over het soort medium zullen die minder of meer invloed kunnen uitoefenen op de beeldvorming bij de consument. De effectiviteit van de boodschap is afhankelijk van de spreker: zijn taalvaardigheid en zijn functie; de verpakking en context van de boodschap en het bereik van het medium in kwestie. Zo hebben regeringen, journalisten of experts niet alleen een gemakkelijker toegang tot de massamedia; ze hebben ook de kwaliteiten, ondersteuning en middelen om hun boodschap als ‘echter’, ‘beter’, ‘juister’ aan de man te brengen. Vandaag volstaat dat niet meer: politici moeten ook aanwezig zijn op het internet – Youtube, Facebook, Twitter etc. Mensen moeten over hen praten op online fora en in artikelcommentaren.

Discoursanalyse biedt de juiste instrumenten om dat alles te analyseren. Kritische discoursanalyse bestudeert taal in haar maatschappelijke rol, waardoor het onmogelijk is om het onderzoek te voeren zonder de geschiedenis van de Vlaamse Beweging te betrekken. Vanuit de politieke wetenschappen en politieke theorie in het algemeen steunen we op de wetenschappelijke kennis over nationalisme. De machtheffingen van taal zullen echter centraal staan. Taal is doen. Veel van wat we benoemen als ‘doen’ heeft immers te maken met hetgeen we zeggen^{xv}. Politieke retoriek is bovendien gericht op het uitoefenen van invloed, macht.

Die taal is perfect wetenschappelijk bestudeerbaar. Elke taaluiting berust op een geheel van impliciete vooronderstellingen die verbonden zijn met wat expliciet gezegd wordt. Woorden en linguïstische structu-

ren stellen ons in staat om ons te oriënteren in de bredere maatschappelijke en historische context die we gebruiken om betekenis te geven aan onze wereld.

Die stellingen en inzichten zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, uitgevoerd in het kader van kritische discoursanalyse (Blommaert & Verschueren 1998^{xvi}; Blommaert 2005^{xvii}; Fairclough 1992^{xviii}; Fairclough & Wodak 1997^{xix}; Fairclough and Chouliaraki 1999^{xx}; Farelly 2010^{xxi}; Wodak 2007^{xxii}, 2009^{xxiii}). Vanuit dat perspectief op taal, macht en samenleving bekijken we het N-VA discours hieronder van dichterbij.

1.3 DISCURSIEVE BOUWSTENEN

Centraal in het eerste deel van deze analyse staat het gebruik van metaforen, voornaamwoorden, labels en andere talige fenomenen in het discours van N-VA. Zo gingen we systematisch op zoek naar metaforen, metonymieën, hedges, boosters, labels, subjectposities, footing, het gebruik van voornaamwoorden en metatalige uitdrukkingen. We geven hieronder een voorbeeld van elk van deze discursieve bouwstenen zodat de lezer desgewenst de analyse voor zichzelf kan maken.

Voornaamwoorden

Een van de eerste zaken waarnaar we keken, is hoe N-VA-politici met voornaamwoorden spelen – ‘wij’, ‘zij’, ‘ons’ etc.: over wie hebben ze het? Voornaamwoorden ontlenen hun betekenis volledig aan de context waarin ze voorkomen. Bijgevolg kan het goed zijn dat ‘wij’ in één enkele tekst verwijst naar ‘wij: N-VA’, ‘wij- Europeanen’, ‘wij: Belgen’, ‘wij: nationalisten’, etc. Zo kan een politicus heel vaag blijven over de bedoelde verwijzing van ‘wij’. In principe kan iedere lezer zich aangesproken voelen. Met die voornaamwoorden roepen politici lezers dus op om zich volledig of gedeeltelijk, positief of negatief, te identificeren met de labels die de schrijver/spreker van een politieke tekst hanteert.

In zijn column *Consequent zijn over religies*^{xxiv} in *De Standaard* gebruikt De Wever bijvoorbeeld op een vage manier het voornaamwoord 'ons'. 'Gelukkig verschaft de Aartsbisschop ons zelf dan maar een woordje uitleg'. Gaat 'ons' hier om journalisten, de lezers van *De Standaard*, Vlaams-nationalisten, katholieken, politici, Vlamingen en/of Belgen? Verder heeft De Wever het over 'onze Verlichte samenleving' – vinden ook Franstaligen zich terug in dat 'ons'?

Natuurlijk is het onmogelijk om voornaamwoorden overall even duidelijk te gebruiken. Toch verdienen de voornaamwoorden uit de monden van politici de volle aandacht. Hoe kunnen 'wij' een verlichte samenleving delen met de Franstaligen terwijl het volgens N-VA toch zagezegd om twee verschillende culturen en identiteiten gaat? N-VA-politici gebruiken voornaamwoorden eveneens om mensen bij hun politieke project te betrekken. Zo sprak De Wever over 'een gevecht om uw ziel' (de essentie van ons 'zijn')^{xxv} om te verwijzen naar het debat omtrent Vlaamse en/of Belgische identiteit. Voornaamwoorden dienen dus om mensen in categorieën op te delen, en vertellen ons iets over hoe N-VA 'de ideale Vlaming' ziet en wie buiten die categorie valt.

Labels, subjectposities en footing

Ten tweede namen we de verschillende labels, subjectposities, en het principe van footing in het vizier. Een subjectpositie kun je beschouwen als de positie van waaruit iemand spreekt. Vanuit een bepaalde maatschappelijke positie kan de persoon bepaalde zaken gelegitimeerd zeggen. Wanneer spreekt Bart De Wever bijvoorbeeld vanuit zijn subjectpositie van historicus, of vanuit die van nationalist, of partijpoliticus? Het strategisch omgaan met dergelijke posities, het gronden van het eigen discours, wordt in de vakliteratuur 'footing' genoemd. We zijn daarom nagegaan wat de positionele shifts zijn die mensen als Bracke, Peumans, of De Wever nemen. Spreken ze als voormalig journalist of als politicus, als historicus of als voorzitter van N-VA?(En) welke autoriteit verleent dat aan hun woorden?

Metaforen en metonymieën

Als derde richtten we de aandacht op metaforen en metonymieën. Een metafoor stelt een spreker in staat om de betekenissen uit één conceptueel domein op een ander domein te projecteren. Zo kan iemand bijvoorbeeld medische terminologie hanteren om het over maatschappelijke problemen te hebben (bv. ‘een gezonde identiteitsbeleving’). Op die manier benadrukt de persoon bepaalde betekenissen van het probleem en houdt hij andere op de achtergrond. Dergelijke keuzes zijn nooit waardevrij. Bovendien hebben bepaalde metaforen meer impact dan andere. Om over maatschappelijke problemen te spreken zijn metaforen uit het economische veld bijvoorbeeld geloofwaardiger dan metaforen uit de horeca.

Met metaforen kun je ook categoriseren. Zo hebben De Wever en Bracke het geregeld over ‘de strijd om uw ziel’. De term ‘ziel’ geldt in religieuze discoursen als de absolute kern van individuele eigenheid en als de basis van de ethische persoonlijkheid. Daarnaast gaat het om iets eeuwig, iets wat van fundamenteel belang is. Door het hedendaagse debat rond ‘nationale identiteit’ zo voor te stellen worden al die connotaties impliciet geprojecteerd op de Vlaamse en Belgische identiteitslabels. Het gevecht bestaat tussen ‘twee manieren van zijn’ die we incompatibel achten: ‘het gevecht gaat tussen ‘Vlaming zijn’ en ‘Belg zijn’’. Een zeer betekenisvolle metafoor in het licht van dit boek.

Metaforen kunnen echter nog subtieler. In het artikel *De vooroordelen van 200 culturele iconen*^{xxvi} lees je over metaforen die courant zijn in het wetenschappelijk discours omtrent sociale ongelijkheid en emancipatie. De auteurs stellen dat er een ‘verschuiving van blocked mobility naar blocked democracy’ plaatsvindt. Daarbij vormen de ‘grendels, ooit ontworpen ter bescherming van de gemeenschappen een rem op de toepassing van elementaire principes’. We hebben hier te maken met een hele set aan ruimtelijke metaforen die sociale relaties voorstellen in termen van beweging. De blokkeringen en remmingen hebben betrek-

king op democratie, waardoor de hele kwestie van Belgische identiteit een heel negatieve connotatie krijgt. Blokkeringen dien je namelijk op te heffen en zo iets is binnen de argumentatie enkel mogelijk door de institutionele ‘grendels’ op te heffen.

Een metonymie verschilt van een metafoor doordat de gebruikte woorden uit hetzelfde conceptuele domein komen. Metonymieën kunnen uiteenlopende vormen aannemen: je kan spreken van een geheel om het over een deel te hebben, over een plaatsaanduiding om het over de dingen op die plaats te hebben, etc. Een klassieker is: “We have to get Saddam out of here (Koeweit)” waarbij Saddam Hoessein symbool staat voor het Iraakse leger en bij uitbreiding de gehele Iraakse bevolking. Saddam was immers zelf niet in Koeweit. Je kan de relaties ook omdraaien. Ook metonymieën hebben een belangrijke categoriserende functie. Zo is er vaak sprake van ‘Vlaanderen’ wanneer het in feite gaat om Vlamingen – ruimte om de bewoners van die ruimte aan te duiden – of in het kader van het N-VA – discours spreekt men over Vlamingen of Vlaanderen als het over de eigen partijstandpunten gaat.

Metataal

Ten slotte gingen we op zoek naar de metataal van N-VA. Politiek discours is niet enkel een discours over thema’s als identiteit, economie, cultuur, of ecologie, maar vaak om discours over het discours. Dat klinkt abstract, maar is eigenlijk logisch. Politieke strijd draait namelijk niet zelden rond de vraag hoe je abstracte noties als identiteit concreet invult. In het N-VA discours proberen de politici die notie systematisch op nationalistische wijze te verenigen en te normaliseren. Hetzelfde geldt voor abstracte begrippen als democratie, en de private en publieke sfeer in hun discours. Bijgevolg is veel politiek discours gericht op het delegitimeren van de concepten, bewoordingen en verhalen van andere politieke actoren. Om die reden is veel politieke taal metataal: discours over discours.

De relevantie van metataal kunnen we eenvoudig illustreren met De Wevers uitspraak dat 'alle -ismen, inclusief nationalisme, uitgevonden zijn door de mens'. Een ander voorbeeld vinden we in het discours van Bracke: 'en daar gaat nationalisme in essentie over, natuurlijk. Over tot een groep behoren. Over een gemeenschappelijk project hebben'. Beide citaten zeggen impliciet hetzelfde: nationalisme is normaal, of je dat nu wil of niet: nationalisme is eigen aan de mens. Het gaat hier om een heel specifieke invulling van nationalisme en je kunt je de vraag stellen in welke mate die uitspraken niet opgaan voor andere politieke projecten en vormen van gemeenschapsvorming. Beide uitspraken willen natuurlijk het nationalistisch project van N-VA legitimeren, normaliseren.

Twee noties die een belangrijke rol speelden in de analyse van de metataal in het N-VA discours zijn 'boosters' en 'hedges'.

Een 'hedge' maakt een boodschap vaag, leeg, en introduceert semantische ruimte die de lezer in staat stelt om een eigen invulling aan een bepaalde uitspraak te geven. Hedges stellen een spreker of schrijver ook in staat om een zekere afstand in te bouwen ten aanzien van de eigen uitspraken. Om die reden kan een hedge de spreker beschermen tegen het maken van potentieel riskante uitspraken. Hedges worden dan ook vaak gebruikt wanneer sprekers en schrijvers politiek gevoelige concepten hanteren en daar niet op vastgepind willen worden.

Voorbeelden van 'hedges' vinden we in uitspraken als 'er zijn er die campagne voeren met *l'union fait la force*, maar zelf geen Nederlands leren'. Iemand die 'er zijn er die' gebruikt, noemt geen namen en dekt zich in tegen de potentiële impact van een explicietere uitspraak. Anderzijds vinden we ook voorbeelden van hedges in uitspraken als: 'dat betekent echter niet dat ...' of 'je zal me nooit horen zeggen dat'. Beide rolden uit de mond van Bracke toen hij stelde dat 'mensen hun identiteit niet volledig aan hun nationaliteit kunnen ophangen'. Die hedges tonen aan dat hij zich toen heel goed bewust was van zijn eerder geproduceerde uitspraken m.b.t. de aard van nationalisme en het feit

dat anderen zijn boodschap op kritische wijze zullen interpreteren. Met hedges kun je dus potentiële (politieke) kritiek ondermijnen.

Het tegenovergestelde van hedges zijn 'boosters' die net benadrukken dat een spreker zich expliciet achter zijn of haar uitspraken schaaft. Dankzij boosters kunnen we zien waar de spreker of schrijver zich bewust is van de normativiteit van hetgene hij of zij zegt. Voorbeelden van boosters vinden we in uitspraken zoals 'de evidente waarneming dat ...', 'natuurlijk', 'het is evident dat' of 'het is een feit dat'. Met boosters onderstreept een spreker/schrijver dus het eigen standpunt en legitimeert het tegelijkertijd.

Het is ten slotte belangrijk de performatieve kracht van woorden te onderstrepen. Onze taal, ons spreken is niet vrijblijvend. Wanneer we iets benoemen; verlenen we het zijn/haar bestaansrecht. Door over iets te spreken verlenen we het een legitieme plaats. Het benoemen is in zekere zin het in het leven wekken van een bepaald fenomeen, een bepaalde zaak. Taal is dus niet enkel een medium, taal is ook een vorm van handelen die de wereld mee structureert.

2. HET IDENTITEITS- EN NATIECONCEPT VAN N-VA

Wie is ‘de Vlaming’? Je zou denken dat N-VA-militanten die vraag makkelijk kunnen beantwoorden. Al decennialang staat de Vlaming, het Vlaming-zijn centraal in het discours van de Vlaamse Beweging. Toch is het antwoord op die schijnbaar eenvoudige vraag niet evident. Wat bedoelen politici als Bart de Wever, Jan Peumans en Siegfried Bracke wanneer ze die noties hanteren? En wat impliceren de begrippen voor het maatschappelijk project dat N-VA voorstaat? Voor we nagaan hoe de partij ‘de Vlaming’ en ‘het ideale Vlaanderen’ portretteren in hun discours, analyseren we analyseren hoe de voortrekkers van de partij het begrip identiteit gebruiken.

We kunnen nu al kwijt dat N-VA en haar vertegenwoordigers een schijnbaar complex maar vooral heel vaag identiteitsconcept hanteren in de media. Bovendien wordt snel duidelijk dat het identiteitsconcept nochtans niet onproblematisch is. Al bij een eerste lezing van het onderzochte N-VA-discours valt op hoe vaak vooraanstaande N-VA-politici begrippen als ‘(Vlaamse) identiteit’, ‘natie’ en ‘gemeenschap’ in de mond nemen. Die concepten vormen een belangrijke theoretische basis voor het politieke project van N-VA maar zijn niet vrij van tegenstellingen en vaagheden.

We werpen een licht op het gepolitiseerde identiteitsconcept van de partij (2.1); vestigen de aandacht op haar constructivistische visie op identiteit en nationalisme (2.2); bespreken hoe politici nationale identiteit voorstellen als een natuurlijk en ahistorisch fenomeen (2.3); onderzoeken wat Bart De Wever bedoelt met objectieve en subjectieve kenmerken van identiteit (2.4); belichten het onderscheid tussen inclusief en exclusief nationalisme (2.5) en gaan na wat we mogen begrijpen onder ‘identiteit afwijzen’ (2.6).

2.1. EEN GEPOLITISEERD IDENTITEITSCONCEPT

Wanneer N-VA-politici een begrip als ‘identiteit’ in de mond nemen, gaat het niet om een neutraal identiteitsconcept. Het gaat hier om identiteit als een manier om zich politiek te organiseren en om de samenleving in een welbepaalde vorm te gieten: “Identiteit poneren als finaliteit is hopeloos achterhaald, identiteit moet benaderd worden als een functie”^{xxvii}, aldus De Wever die “onomwonden ja” antwoordt op zijn eigen retorische vraag “of die functie nog steeds inspeelt op een gezonde behoefte en dus nuttig is...”^{xxviii}.

Identiteit in functie van de opbouw van een natie; een klassieke nationalistische opstelling^{xxix}. Jan Peumans verwoordde het in zijn omstreden 11-juli toespraak als volgt: “Volkeren en naties putten uit hun identiteitsbesef het recht op eigen politieke structuren”^{xxx}. Die gepolitiseerde opvatting van ‘identiteit’ vinden we ook in de volgende uitspraak van de Wever: “Identiteit kan een samenleving sterker maken, als je er goed mee om gaat”^{xxxi}.

De identiteit waar N-VA-politici het doorgaans over hebben, is in eerste instantie nationalistisch en Vlaams. Het zijn immers niet ‘de moeder’, ‘de jongeren’ of ‘de arbeiders’ die op basis van hun identiteit het recht verwerven om eigen politieke structuren uit te bouwen. Nee, het gaat in N-VA-retoriek om een nationalistische Vlaamse identiteit die recht heeft op politieke structuren. Tegelijkertijd stelt de partij die identiteitsformatie vaak als een normaal en onproblematisch gegeven voor. Om dat laatste punt te onderstrepen verwijst De Wever zelfs naar ‘linkse’ pro-nationalistische intellectuelen om zijn eigen standpunt zo als zijnde minder extreem voor te stellen, om het met andere woorden te ‘normaliseren’. Zo verwijst De Wever onder meer naar de socioloog Craig Calhoun:

“Deze maatschappelijke return van de natie wordt de jongste jaren trouwens opnieuw erkend. Getuige daarvan Nations matter van de progressieve socioloog Craig Calhoun, die stelt dat nationalisme cruciaal is voor het bestaan van democratie en solidariteit. Calhoun concludeert dat ‘rather than wishing nationalism away, it is important to transform it’.”^{xxxii}

Het hoeft dan ook niet te verbazen dat De Wever samen met o.a. Jan Peumans (N-VA) actief oproept om ‘de Vlaamse identiteit’ te gaan versterken. In zijn 11 juli –toespraak stelt Peumans het scherp:

“De Vlaamse deelstaat streeft ernaar om dat gebrek aan identiteit op te vullen en ondersteunt een Vlaamse identiteit die zou moeten leiden tot natievorming. Maar dat besef van gemeenschappelijke belangen is nog niet voldoende doorgedrongen om de gehele bevolking te overtuigen.”^{xxxiii}

Dat citaat verraadt de doelstellingen van N-VA: alle Vlamingen moeten nationalistische Vlamingen worden. Tot op heden zijn ze dat nog niet allemaal; meer zelfs: een meerderheid is geografisch gezien wel een Vlaming, maar is niet Vlaams-nationalistisch. Dat laatste wil N-VA veranderd zien.

De vraag is dus of we echt wel met een ‘gebrek aan identiteit’ zitten. Is zoiets mogelijk tout court? En waarom achten N-VA-politici ‘Vlaamse identiteit’ en ‘Vlaamse natievorming’ superieur aan Belgische of andere identiteitsconstructen? Bovendien kunnen we ons ook de vraag stellen in welke mate nationalisme de enige denkbare basis voor democratie en solidariteit zou zijn. Daar lijken weinig degelijke argumenten voor te vinden – misschien integendeel?

Hoewel sociaalwetenschappelijk onderzoek wel degelijk aantoont dat identiteiten een belangrijke rol spelen in politieke processen, betekent dat niet dat die identiteit (zuiver) nationalistisch van aard dient te zijn. De publieke expressie van identiteit is een basiskenmerk van elke democratie, maar die identiteiten kunnen heel divers zijn, bv.: partijpolitiek, etnisch, cultureel, ideologisch, religieus. In deze analyse stellen we daarom de vraag welk identiteitsconcept nu precies aan de basis van het N-VA project ligt en hoe ze die willen verspreiden en opbouwen.

2.2 EEN CONSTRUCTIVISTISCHE VISIE OP IDENTITEIT IN FUNCTIE VAN NATIONALISME?

In overeenstemming met heel wat wetenschappelijk onderzoek benadrukken N-VA-politici dat elke identiteit een sociaal construct is. Ze doen dat vooral wanneer iemand expliciet hun identiteitsconcept aanvalt. Zo verwoorden N-VA-politici Lieven Dehandschutter, Wilfried Vandaele, Dannielle Godderis-T'Jonck en Kris Van Dijck het:

“Elke identiteit is een sociale constructie en is daardoor ook onderhevig aan verandering. Het heeft geen zin een identiteit te verabsoluteren en lijstjes aan te leggen van voorwaarden waaraan je moet voldoen om ‘Vlaming’ te (mogen) zijn.”^{xxxiv}

Ook Bart De Wever valt terug op een constructivistische notie van nationalisme wanneer hij het woord ‘verbeelde gemeenschap’ hanteert:

“Identiteit is echter geen ingebeelde gemeenschap. Het is een verbeelde gemeenschap. Ja, identiteit en nationalisme zijn een uitgevonden constructie, maar alle –ismen zijn uitgevonden door de mens. Zijn ze daarom fout?”^{xxxv}

De Wever verruult hier het traditioneel nationalistisch discours in voor het wetenschappelijke discours over identiteit. En in die zin geeft hij ‘het linkse kamp’ gelijk – zij onderschrijven die premissen volgens het N-VA discours. Dat doet hij uit strategische overwegingen. De Wever toont door de woorden van Anderson^{xxxvi} te hanteren dat ook hij weet dat er een wetenschappelijke consensus is over het sociale en veranderlijke karakter van nationale identiteiten. Naties of volkeren zijn geen kwestie van natuur maar van socialisatie. Opmerkelijk is trouwens dat De Wever hieraan toevoegt dat zoiets niet betekent dat de gemeenschappen ingebeeld zijn: ze bestaan echt. Niemand stelt echter in vraag dat identiteiten werkelijk bestaan. Natuurlijk bestaan identiteit en gemeenschappen, maar er is meer: er bestaat natuurlijk veel verschillende gemeenschappen, ook binnen Vlaanderen. De

Wever trapt hier een open deur in om een geheel ander punt te maken. Op subtiële wijze benadrukt hij daarmee dat de gemeenschappen als nationale gemeenschap met een identiteit terug te vinden zijn in de realiteit^{xxxvii}. Die nationale gemeenschap is er wel degelijk. Het is mensenwerk, ze is historisch gegroeid, maar ze bestaat nu wel. Dat is zijn boodschap. En voegt hij er aan toe: Zijn ze daarom fout?

Welke zijn nu de bouwstenen van dat identiteitsconstruct? Hoe geef je een specifiek Vlaams-nationalistische identiteit vorm? De antwoorden van N-VA-politici zijn heel dubbelzinnig en hier en daar zelfs tegenstrijdig. Sommige N-VA-politici stellen dat het geen zin heeft om “identiteit te verabsoluteren en lijstjes aan te leggen van voorwaarden waaraan je moet voldoen om ‘Vlaming’ te (mogen) zijn”^{xxxviii}. Tegelijkertijd wijst een analyse van belangrijke opiniërende N-VA-teksten uit dat N-VA een heel specifieke en normgeladen invulling van het identiteitsconcept hanteert. De nood aan een karakterschets van de Vlaamse identiteit zoals geschetst door N-VA dringt zich daarmee op (zie hoofdstuk 3).

2.3 NATIONALE IDENTITEIT ALS EEN NATUURLIJK EN AHISTORISCH FENOMEEN

Hoewel voortrekkers als De Wever de notie van ‘identiteit’ in sommige artikels expliciet neerzetten als een sociaal construct, is het interessant te zien dat bijvoorbeeld Siegfried Bracke nationale identiteiten voorstelt als een natuurlijk gegeven: iets wat eigen is aan de menselijke natuur. De nationalistische strijd van een natie of een volk voor hun eigen politieke organisatie is volgens hem zo oud als de mensheid zelf:

“Nationaliteiten hebben altijd bestaan, en dat zullen ze blijven doen. Ze zijn altijd een bindmiddel geweest tussen mensen. En dat bindmiddel heb je nodig.”^{xxxix}

Een nationale identiteit is dus een cruciaal en noodzakelijk bindmiddel tussen mensen dat bovendien al altijd bestaan zou hebben, aldus Bracke. Waarmee hij natuurlijk ook de historisch onjuiste suggestie lanceert dat het idee van ‘de Vlaamse identiteit en natie’ altijd al bestaan zou hebben.

Het valt bovendien te betwijfelen of de historicus in Bart de Wever het met dergelijke uitspraken eens zou zijn. De idee van de ‘natie’ is immers een relatief recente uitvinding. Hoewel het woord al vanaf de 13de eeuw in Engeland voorkwam, verwees het destijds eerder naar ‘raciale’ groepen dan naar politieke organisaties. Pas vanaf de 16de eeuw kwam het woord ‘natie’ voor als verwijzing naar de volledige bevolking van een land. Het woord ‘nationaliteit’ verscheen pas vanaf de 17de eeuw op het toneel en verkreeg haar hedendaagse betekenissen doorheen de 18de en 19de eeuw. ‘Nationalisme’ is een nog jonger concept, voor het eerst in gebruik in de 19de eeuw (Williams, 212-213)^{xl}. Bovendien onstond het Vlaams-nationalisme noodzakelijkerwijze pas ná het ontstaan van België^{xli}. En zelfs dat is een anachronisme, immers in eerste instantie was de Vlaamse Beweging niet gericht op een eigen natie, het was zelfs niet tegen België gericht. Enkel een grotere (vooral culturele) autonomie en gelijke rechten stonden in het begin op de agenda. Van een Vlaams-nationalisme als een altijd bestaand fenomeen is dus helemaal geen sprake^{xlii}.

Toch merken we dat de politicus Bart De Wever soms – impliciet – meebouwt aan dat beeld van de nationalistische identiteit als een kracht a priori die onvermijdelijk uitmondt in het ontstaan van een natie. Daarbij maakt hij gebruik van zijn titel historicus om zijn uitspraken extra geloofwaardigheid mee te geven. Zo lezen we in De Standaard:

“Al in de tiende eeuw omschreef een Duitse abt het begrip ‘natio’ als mensen die samen horen door gedeelde gewoonten, afkomst, taal en recht. Diverse auteurs toonden aan dat processen van natievorming ouder zijn dan de moderne natiestaten.”^{xliii}

De Wever bouwt zo aan de legitimiteit van zijn nationalistisch project. Hij erkent dat nationalisme geen zaak is van natuur, maar van politieke strijd. Hij erkent ook de ontsporingen die nationalisme onder haar naam heeft staan, maar ziet die als deel van een soort van zuiveringsproces. Het zijn niet meer dan groeipijnen die vooraf gingen aan een vernieuwde en betere vorm van nationalisme. Volgens De Wever maakt deze voor-geschiedenis namelijk uiteindelijk “ruimte voor een evenwichtigere en dynamischere benadering waarbij men identiteitsbeleving kan beoor-delen op basis van haar concrete definitie.”^{xliv} De suggestie bestaat erin dat N-VA-invulling van nationalisme vrij is van de wantoestanden uit het verleden. Merk bovendien op dat hij identiteitsbeleving ook hier impli-ciet gelijkschakelt met het beleven van een nationalistische identiteit.

Hoewel de uitspraken van Bracke over de onontbeerlijke aard van natio-nalisme historisch gezien geen steek houden, zijn ze wel degelijk rele-vant. Ze tonen aan dat N-VA in wezen het oude nationalisme voorstaat, maar dat ze die via hun ‘politiek project’ zeer makkelijk aanpassen aan nieuwe contexten. Bovendien zien we hier de introductie van een fun-damenteel kenmerk van het N-VA discours: de impliciete reductie van de notie identiteit tot die van een Vlaams-nationalistische identiteit. En enkel die identiteit geeft recht op een natie.

2.4 OBJECTIEVE EN SUBJECTIEVE KENMERKEN VAN IDENTITEIT

Hoewel Bracke en in mindere mate ook De Wever nationalisme presenteren als een natuurlijk proces van identiteitsvorming, erkennen beide dat een mens ook andere identiteiten kan aanhangen. Bracke stelt het als volgt:

“En daar gaat nationalisme in essentie over, natuurlijk. Over tot een groep behoren. Over een gemeenschappelijk project hebben. Over daar zingingeving in vinden en een stukje van je identiteit aan ontle-nen. Een stukje, zeg ik wel - dat is een levensbelangrijke nuance.

Identiteit is een heel complex gegeven. Je zal me nooit horen zeggen dat mensen hun identiteit volledig aan hun nationaliteit kunnen ophangen. Dat moeten ze vooral níét doen. Dan gebeuren er gruwelijke accidenten.”^{xlv}

Ook De Wever distantieert zich in een opiniestuk gericht aan Verhofstadt expliciet van bepaalde nationalistische discoursen die een enkelvoudige (nationale) identiteit propageren. Hij erkent expliciet dat de afschuw van Verhofstadt voor enkelvoudige identiteiten “terecht”^{xlvi} is. Of nog: “(...) de evidente waarneming dat ieder identiteitsconcept bestaat uit een mix van civiele en culturele elementen.”^{xlvii} Dat betekent echter niet dat identiteit niet kan dienen als basis van politiek en de gemeenschap, aldus N-VA. Integendeel: “Identiteit kan een samenleving sterker maken, als je er goed mee omgaat”^{xlviii}, stelt De Wever. Het blijft hier echter onduidelijk wat hij bedoelt met ‘goed omgaan met identiteit’.

Toch is hij niet altijd even duidelijk of consistent in zijn identiteitsretoriek. In zijn reactie op Verhofstadt heeft De Wever het over een “gezonde beleving van identiteit” zonder het over meervoudige of hybride identiteiten te hebben. Hij geeft meer uitleg over zijn geprefereerd identiteitsmodel tijdens een lezing voor de studenten politieke wetenschappen aan de Universiteit Gent: “Niet zozeer de objectieve kenmerken bepalen vandaag de identiteit, maar de subjectieve, de wil om tot een gemeenschap te behoren, het geloof dat je een gemeenschap bent.”^{xlix} Ook Bourgeois definieert het N-VA –nationalisme in die termen:

“N-VA is net als de VU voorstander van het civiele nationalisme. Burgerschap heeft alles te maken met je wil om tot de gemeenschap te behoren. Ik werd verketterd toen ik als N-VA-voorzitter de verplichte inburgering bepleitte.”¹

Dat maakt meteen het voluntaristische aspect van het nationalistische project van N-VA duidelijk: je moet tot de Vlaamse natie willen behoren. Een gezonde beleving. Op basis van die citaten is het volgens De Wever

& co zo dat je zelf kiest om deel uit te maken van een gemeenschap, dat je zelf gelooft in die gemeenschap. De inburgeringscursussen zijn precies daarop gericht, aldus Bourgeois: het aanleren van de juiste waarden en normen, de juiste identiteit waartoe migranten zich moeten bekennen. Het is immers cruciaal dat iedereen op het grondgebied Vlaanderen die identiteit wil aanmeten. Immers,

“Identiteit is hét antwoord op de mondialisering. Het is de enige manier om te participeren aan grotere gehelen. Zo kan de Europese Unie slechts slagen als een eenheid in verscheidenheid, met respect voor de rijkdom en diversiteit van volkeren, talen en culturen, als een gemeenschap opgebouwd van onderen uit, overeenkomstig het subsidiariteitsprincipe.”¹¹,

Echter, vanaf het moment dat Bourgeois het gemeenschappelijk ‘project’ verduidelijkt, reduceert hij gelijk de Vlaams-nationalistische identiteit. De volksidentiteit met haar taal en cultuur is volgens hem de weg naar de toekomst: “de enige manier om te participeren aan grotere gehelen.” Een socialistische, liberale of christendemocratische identiteit is dan ook niet legitiem om op dat hogere niveau te opereren. Enkel de Vlaamse identiteit, zoals uitgedragen in het politiek project van N-VA is een legitieme basis. Dergelijke citaten tonen aan dat N-VA haar politiek identitair project ziet als de enige juiste manier om naar identiteit te kijken. Het impliceert ook dat, om de Vlaamse identiteit tot haar recht te laten komen, we niet anders kunnen dan de nationalistische route van N-VA-partijlijn te nemen. Zo verengt de eigen visie op Vlaanderen en Vlaamse identiteit tot een nationalistische interpretatie, precies omdat het hier om een politiek voluntaristisch project gaat. Tegelijkertijd tracht N-VA die visie ingang te doen vinden bij de Vlaamse bevolking.

De legitimiteit van een dergelijk nationalistisch identiteitsproject hangt volgens Bart De Wever af van de vorm die dat nationalisme aanneemt. De vraag is daarbij uiteraard welke vorm van nationalisme N-VA expliciet – maar ook impliciet – onderschrijft.

2.5 INCLUSIEF EN EXCLUSIEF NATIONALISME

De Wever en Bracke onderscheiden zowel goede als slechte vormen van nationalisme. Zo maakt De Wever een onderscheid tussen een open en een gesloten, een inclusief en een exclusief nationalisme:

“Als de klemtoon ligt op etnoculturele elementen die niet door buitenstaanders kunnen verworven worden, heb je een gesloten nationalisme dat gebruikt kan worden om te mobiliseren tegen de andere. Ligt de klemtoon daarentegen op een burgerschap gebaseerd op civiele en culturele elementen (bijvoorbeeld verwerving van de taal) die men zich kan eigen maken als men tot de club wil toetreden, heb je een inclusief nationalisme.”ⁱⁱ

De Wever maakt dus een onderscheid tussen een nationalisme dat de klemtoon legt op etnoculturele elementen – hij noemt het een ‘gesloten nationalisme’ – en een inclusief nationalisme, dat Bourgeois ook wel het civiele nationalisme noemt. Inclusief nationalisme is gebaseerd op het ‘willen’ aanleren en onderschrijven van civiele en culturele elementen. ‘Een ethisch verantwoorde vorm van nationalisme die niet leidt tot racisme en uitsluiting.’ Het onderscheid tussen het goede en slechte nationalisme hanteert N-VA ook om de eigen partij (het goede nationalisme) te onderscheiden van Vlaams Belang (het slechte nationalisme):

“Als Vlaams-nationalisten hebben wij de ambitie om onze gemeenschap te schragen op een identiteit die aan anderen, ook mensen van andere culturen! (sic) de kans biedt om lid te worden van die gemeenschap. Wij zijn er ons van bewust dat er vormen van nationalisme bestaan die een andere definitie hanteren. Dat nationalisme is niet het onze.”ⁱⁱⁱ

Enkel de gesloten versie van nationalisme, zoals Vlaams Belang die uitdraagt, zou tot excessen leiden. Immers in het N-VA nationalisme is er plaats voor mensen van andere culturen “als ze willen lid worden van

die gemeenschap” van Vlamingen. Ze moeten zich aanpassen, ze moeten willen lid worden van de Vlaamse gemeenschap en zich identificeren met de Vlaamse identiteit. Sterker nog, ze moeten zichzelf die identiteit aanmeten. Het onderscheid tussen die beide vormen van nationalisme blijft onduidelijk. Per slot van rekening is “etnoculturele elementen” een vaag concept en het is onduidelijk wat het onderscheid is tussen etnoculturele elementen in het oude nationalisme en civiele en culturele elementen die tekenend zouden zijn voor het nieuwe inclusieve nationalisme. Het volgende citaat maakt het er niet helderder op:

“De maatschappelijke meerwaarde van een gezonde identiteitsbeleving ligt vooral in de creatie van een ethische gemeenschap. Zeggen wie je bent, is geen vrijblijvend statement. Het verbindt je tot alle andere spelers van dezelfde ploeg en vice versa. De organisatie van een impliciete solidariteit is in deze context vanzelfsprekend. Identiteit geeft ook antwoord op de vraag wie behoort tot het volk en wie niet. Op die manier creëert het een democratische gemeenschap.”^{liv}

“Identiteit bepaalt wie behoort tot het volk en wie niet.”, stelt De Wever. In die zin is identiteit dus wel degelijk een potentieel uitsluitend element. Je moet immers bepaalde waarden delen, in een politieke gemeenschap willen leven die een bepaalde – in dit geval rechtse – richting volgt. Doe je dat niet, dan val je uit de boot. Immers “zeggen wie je bent, is geen vrijblijvend statement”. Als je je niet definieert als Vlaming behoor je niet tot de democratische gemeenschap. Democratie wordt daarmee etnocratie; nationalisme in haar volle glorie. In wezen is hier weinig verschil te bemerken met het bekende adagium van die andere Vlaams-nationalistische partij: aanpassen of opkrassen. Identiteit wordt hier niet op het individuele niveau betrokken – een persoonlijke identiteit als man of vrouw, vader of moeder, arbeider of werkgever, socialist of liberaal – maar op het collectieve niveau. En dat is inderdaad niet vrijblijvend. Of nog in de woorden van Bourgeois:

“Je maakt immers deel uit van een gemeenschap. En tegenover die gemeenschap heb je ook plichten.”^{lv}

Het gelijkschakelen van identiteit met een nationalistische collectieve identiteit is een constante in het N-VA-discours, hoewel de partij dat zelden tot nooit expliciet maakt. Zo merken we ook in de tekst die N-VA schreef als reactie op de 200 culturele iconen, dat men impliciet identiteit gelijkschakelt met een collectieve identiteit:

“Waarom zijn Vlaams-nationalisten pro-Europees? Omdat onze identiteit gelaagd is. Omdat wij geloven dat de Vlaamse en de Europese politieke ruimte twee sleutelniveaus zijn om onze democratie te organiseren.”^{lvi}

De gelaagdheid van de identiteit die de Vlaams-nationalisten promoten is gekenmerkt door een collectieve gelaagdheid op verschillende niveaus: het Vlaamse en het Europese niveau. Over al die andere identitaire kapstokken (man, vrouw, afkomst, religieuze of politieke identiteit) spreekt men niet. De meerwaarde van een ‘gezonde identiteitsbeleving’ zit dan in de creatie van een ‘ethische gemeenschap’. Het gaat in het N-VA-project dus niet zozeer om een reële politieke gemeenschap waarmee je inclusieve claims kan maken, maar om een ‘goede gemeenschap’, en daarover kan alleen een ‘slechte (niet-ethische) gemeenschap’ staan, begrijp: de niet-Vlaming.

Het volledige ‘Vlaamse volk’, verenigd door haar identificatie met die nationalistisch verbeelde identiteit vormt dan de ideale basis voor een democratische gemeenschap. Waarom N-VA Europa naar voorschuijft als een tweede niveau blijft een raadsel. Je kan veel zeggen over de Europese identiteit, maar allermindst dat die steviger ingebakken is dan de Belgische identiteit. Het enthousiasme van De Wever voor de eurosceptische Cameron maakt het raadsel nog groter...

Op basis van het discours van N-VA moet je jezelf eerst de nationale identiteit van het volk aanmeten vooraleer je deel uitmaakt van de democratische en ethische gemeenschap. Democratie is daarmee verenigd tot een ‘etnocratie’. Bovendien volstaat het niet om je als Vlaming te outen; je moet ook het rechtse neoliberale economische programma van N-VA

aanhangen (zie 3.4) en de specifieke waarden en maatschappelijke normen die de partij 'ethisch' uitdraagt. Hier wordt de verwantschap duidelijk met andere conservatieve en rechtse stemmen als Cameron, maar ook het 'intellectuele' voorbeeld van De Wever: Darymple. Impliciet hangt die een beeld op van een democratie waarin onduidelijkheid omtrent de identiteit van haar burgers uiteindelijk geen rol meer kan spelen. Dat terwijl democratie ook inhoudt dat andere – minder dominante – stemmen vorm geven aan de publieke ruimte. Democratie mag geen dictatuur van de meerderheid betekenen en precies die lijn lijkt de partij te volgen. De Vlaming moet dus zonder meer de Vlaming zijn die beschreven staat in het N-VA-partijprogramma.

Volgens N-VA-politici dient identiteit opgevat als een inclusief gegeven. Iedereen mag Vlaming zijn zolang hij of zij de wil tot Vlaming maar uitdrukt. Hoewel er 'geen lijstjes zijn waaraan je moet voldoen om Vlaming te zijn', moeten 'migranten' wel (onze?) waarden, normen en taal aanleren – net zoals Franstaligen die zich in Vlaanderen willen vestigen^{lvii}. De partij presenteert de opvatting omtrent het belang van een Vlaamse identiteit niet als een visie maar als een noodzaak. Let op de normaliserende verpakking die Bracke gebruikt om die noodzaak duidelijk te maken. Hij start met 'het schuldbesef', gaat over naar het 'onvermijdelijke en noodzakelijke van nationaliteit', om te eindigen met een 'geruststellende boodschap' (er is geen gevaar):

'Nationalisme heeft een verschrikkelijke reputatie, net als de andere -ismen, dat besef ik maar al te goed. Maar je kan er niet buiten. Nationaliteiten hebben altijd bestaan, en dat zullen ze blijven doen. Ze zijn altijd een bindmiddel geweest tussen mensen. En dat bindmiddel heb je nodig. Er is geen enkele reden waarom dat negatief zou moeten zijn, of ten koste zou moeten gaan van anderen.'

Immers: "Een gezonde Vlaamse identiteit leidt niet tot een gesloten nationalisme, maar naar een democratie."^{lviii}, aldus De Wever. En in die Vlaamse democratie is plaats voor iedereen die Vlaming 'wil' worden.

Racisme en uitsluiting konden misschien nog in het oude gesloten nationalisme, maar kunnen onder geen beding het gevolg zijn van het inclusief nationalisme van N-VA, dat is althans de retoriek (zie verder deel 3). Wanneer dergelijke ontsporingen dan toch voorkomen, zouden deze voortvloeien uit de natuur van de mens:

“De mens is van nature een sociaal wezen. Etnocentrisme en xenofobie komen in alle tijden voor en zouden biologisch gebaseerd zijn op onze genetische voorkeur voor verwanten. De sociale psychologie toonde aan hoe snel mensen groepsgedrag ontwikkelen, zelfs in groepen die op louter fictieve basis worden afgebakend. Het politiek operationaliseren van een etnische groep door het articuleren van een eigen identiteit, is zo oud als de menselijke beschaving zelf.”^{lix}

Niet het nationalisme – en al zeker niet het nationalisme van N-VA – zorgt voor het ontstaan en de groei van etnocentrisme en xenofobie, stelt De Wever ons gerust. Etnocentrisme en xenofobie worden neergepoot als zijnde eigen aan de mens, eigen aan onze sociale psychologie. Uitsluiting geldt met andere woorden als ‘normaal’, geen gevolg van een nationalistisch discours. Dat een dergelijk statement ingaat tegen de gehele wetenschappelijke onderzoekstraditie van de sociale wetenschappen over racisme en xenofobie^{lx} zal hem worst wezen, zolang De Wever zijn nationalisme kan vrijpleiten van alle mogelijke minder mooie kanten.

2.6 IDENTITEIT OVER BOORD SMIJTEN

We begonnen de bespreking van het N-VA-discours over identiteit en nationalisme met de vaststelling dat vooraanstaande N-VA-politici die begripen met de regelmaat van de klok hanteren. Interessant is ook de manier waarop ze reageren wanneer iemand die visie op identiteit in vraag stelt. Een belangrijk citaat van De Wever in die context komt van historicus Eric Defoort: “(...) identiteit afwijzen omdat racisme bestaat,

is zoals seks afwijzen omdat pornografie bestaat.”^{lxi} Deze boutade is
blijkbaar vrij succesvol in hun strijd, want we zien deze opduiken in
verschillende artikels en opiniestukken: Jan Peumans verwijst ernaar
in zijn toespraak op 11-juli en ook Bart De Wever gebruikt het in zijn les
aan de Universiteit Gent en in verschillende opiniestukken^{lxii}.

De boutade is exemplarisch voor de woorden van De Wever: in eerste in-
stantie klinkt wat hij zegt intelligent en vanzelfsprekend. Het hebben van
een identiteit geldt in het citaat als iets natuurlijks, even natuurlijk als seks.
Dat is een handige retorische truc die verdoezelt dat er heel veel verschil-
lende identiteitsconcepten zijn, naast concepten die de collectiviteit thema-
tiseren; concepten die alle passen in een politiek strijdplan. Natuurlijk heeft
iedere mens een identiteit, maar hoe je die identiteit voorstelt en welke iden-
titeitsconcepten ‘Vlamingen’ voor zichzelf hanteren, heeft niets met natuur
te maken maar meer met sociale constructie, en dus met politieke strijd.

Een ander probleem met het citaat is dat het suggereert dat er mensen
zouden zijn die identiteit afwijzen. Wij hebben geen weet van mensen die
dat doen. Het zou bovendien een vrij idiote positie zijn. Iedereen heeft een
identiteit, maar die is uiterst complex. Mensen hangen hun identiteit op
aan heel veel verschillende kapstokken en hanteren in het dagelijkse leven
verschillende identiteiten. Naar gelang de context hebben mensen een iden-
titeit als vader of moeder, als zoon of dochter, als werknemer, als vriend of
als politiek geëngageerde burger. Door contextuele omstandigheden zoals
achterstelling, sociale uitsluiting of oorlog kunnen individuen zich echter
terugplooiën en identificeren met één deelaspect van hun identiteit. Dat is
vaak problematisch, men spreekt dan ook van moorddadige identiteiten^{lxiii}.

De Wevers beschuldiging ‘progressief Vlaanderen’ de ‘identiteit’ afwijst
op basis van hun verondersteld cultuurrelativisme^{lxiv} maskeert dus het
feit dat die mensen niet hun ‘identiteit’ afwijzen maar de specifiek natio-
nalistische N-VA -invulling van de term. Vooral naast de democratische
meerwaarde van het Vlaams-nationalistisch identiteitsconcept voor een
goed functionerende democratie kun je vraagtekens plaatsen.

Door diegenen die de N-VA-invulling van de Vlaamse identiteit diskwalificeren te omschrijven als postmoderne cultuurrelativisten die het kind – de notie van identiteit – met het badwater – N-VA variant van Vlaams-nationalisme – weggieten, omzeilt N-VA de fundamentele vraag naar de meerwaarde van een Vlaamse identiteit als basis voor politieke organisatie. Zo pareert de partij de kern van de linkse kritiek zonder een inhoudelijk antwoord te geven. Dat lijkt een wezenlijk kenmerk van het N-VA-discours: de halsstarrige weigering om te argumenteren en enkel te antwoorden met retorische ‘trucs’.

2.7 DE POLITIEKE STRIJD VAN N-VA VOOR DE VLAAMSE IDENTITEIT EN VLAANDEREN

In deze eerste analyse hebben we het algemeen theoretisch kader geduid van waaruit N-VA denkt over identiteit en de constructie van een natie. Hieruit leren we een en ander.

Ten eerste stellen we vast dat N-VA de nationale identiteit ziet als het fundament bij uitstek om een democratie op te organiseren. In wezen streeft ze naar een louter Vlaamse democratie, of beter: een etnocratie. Bovendien vertrekt N-VA vanuit het idee dat lang niet alle Vlamingen zich Vlaaming noemen of voelen, wat de partij ziet als een probleem. “Die Vlaamse identiteit stut net het idee van een legitieme Vlaamse natievorming”^{lxv}. Om dat probleem te ondervangen doet N-VA een beroep op de media om die Vlaamse identiteit te doen leven bij de Vlamingen. Zo zijn ze hevig voorstander van quota (!) voor Nederlandstalige muziek op de nationale radiozender ‘Radio 1’. Nochtans verzet die partij zich hevig als het over quota voor allochtonen of vrouwen gaat.

Hoewel N-VA-voortrekkers de notie van ‘identiteit’ expliciet definieert als een construct, is het merkwaardig dat andere N-VA’ers nationalisme tegelijkertijd voorstellen als een natuurlijk gegeven. Het impliceert dat wanneer men de Vlaamse identiteit tot zijn recht wil laten komen, men

niet anders kan dan een nationalistische route nemen. De constructivistische visie op identiteit en het idee van meervoudige identiteiten hanteren ze om zich te vrijwaren van wetenschappelijke kritiek. Maar in essentie wil de partij die ene echte Vlaamse nationale identiteit dominant maken, onder andere door die voor te stellen als ahistorisch en natuurlijk. Iedereen moet Vlaming willen worden, moet zichzelf identificeren als Vlaming. Dat is het hart van het politieke project van N-VA.

Ten derde stelt N-VA meermaals expliciet dat de nationale identiteit niet de enige legitieme identiteit is. Ze erkennen wel dat de nationale identiteit slechts een mogelijk element is van de identiteit van de mensen, maar gelijk ook dat de nationalistische Vlaamse identiteit het belangrijkste en het enige identitaire element is om een legitieme democratie op te bouwen. Die identiteit omschrijft de partij als een zaak van willen en niet van zijn, waardoor ze niet zouden uitsluiten. Waarom een dergelijke Vlaamse identiteit aan de basis van de democratie zou moeten liggen, laat de partij in het midden. Waarom zou de Belgische identiteit of een andere politieke identiteit niet aan de basis van de democratie kunnen liggen? Bovendien is de bewering dat hun nationalisme niet uitsluit een onbewezen en onbeargumenteerde bewering (zie hoofdstuk 3).

Dat brengt ons bij het vierde punt. N-VA omschrijft haar nationalisme als een inclusief nationalisme als tegenhanger van het zogenaamde ‘gesloten nationalisme’ dat het Vlaams Belang toedicht. Inclusief nationalisme zou gebaseerd zijn op het willen behoren tot de Vlamingen en het overnemen van de civiele en culturele elementen van die identiteit – en niet op een lijst van etnoculturele kenmerken. Het onderscheid tussen beide vormen van nationalisme is echter onduidelijk. Sterker nog, het statement dat inclusief nationalisme per definitie niet uitsluit, is ongeloofwaardig want: “Identiteit bepaalt wie behoort tot het volk en wie niet.” aldus De Wever. In die zin is identiteit dus wel degelijk een potentieel uitsluitend element. Immers “zeggen wie je bent, is geen vrijblijvend statement”, aldus De Wever. Het klinkt normaal, maar in wezen verschillen de uitspraken van De Wever niet van de oude slogan: aanpassen of oprassen. Ze zijn

eufemistischer en retorisch intelligenter geformuleerd, maar de onderliggende betekenis is krak dezelfde. Bovendien herdefinieert De Wever onze democratie in zijn redenering als een etnocratie. Enkel wie zich bekennt als Vlaming en zich dus de Vlaamse identiteit eigen maakt, geniet volgens N-VA de volle rechten in Vlaanderen.

We zien dus een aantal onduidelijkheden, tegenstellingen opduiken in de statements van N-VA-politici – constructivistisch vs ahistorisch/natuurlijk, inclusief vs uitsluiting, Vlaming vs Waal, Vlaming vs migrant ... Welke zijn die civiele en culturele kenmerken van de Vlaamse identiteit? Hoe zien de ideale Vlaming en het ideale Vlaanderen eruit binnen hun politieke discours? Welk beeld hangt N-VA zelf op van de ideale Vlaming en/of van de Vlaams nationalist? Welke toekomst gaan we tegemoet als N-VA haar zin krijgt?

3. HET IDEALE VLAANDEREN EN HAAR IDENTITEIT

In nationalistische discoursen speelt identiteit een prominente rol. Opvallend daarbij is dat de persoon die het discours uitdraagt de ‘identiteit’ waarover hij spreekt zelden expliciet verduidelijkt; hij gaat er simpelweg vanuit dat iedereen weet wat een Vlaming is en hoe hij of zij Vlaanderen wil zien evolueren. Er bestaat dus geen kant-en-klaar lijstje van de criteria waaraan iemand moet voldoen vooraleer hij zich Vlaming kan noemen. Ook in het N-VA-discours is het identiteitsconcept slechts in beperkte mate getheoretiseerd. Om te achterhalen wat N-VA-politici nu precies bedoelen met Vlaming zijn, richten we ons op wie of wat gezien wordt als niet-Vlaams en op hoe het ideale Vlaanderen eruitziet in het discours.

In dit hoofdstuk bekijken we wat Vlaamse identiteit betekent in het N-VA-discours. We nemen daarin ook de relatie tussen identiteit en nationalisme onder de loep. Hiervoor vertrekken we van de bekende oneliner over ‘twee democratieën’ (3.1). We bekijken hoe die Vlaamse identiteit volgens de partij kan groeien (3.2). Daarna zoomen we in op de constructie van botsende identiteiten in het discours (3.3). ‘De ideale Vlaming is niet alleen iemand die zich identificeert als een etnische Vlaming, hij wil een heel rechts neoliberal economisch beleid’ (3.4). Vervolgens gaan we op zoek naar de vijanden van Vlaanderen om vervolgens te kijken hoe N-VA haar toekomstig Vlaanderen ziet in relatie tot de diversiteit in onze samenleving (3.5). We eindigen het hoofdstuk met een schets van het ideale Vlaanderen en de ideale Vlaming in de ogen van N-VA.

3.1 TWEE IDENTITEITEN, TWEE DEMOCRATIEËN

“Simpelweg gezegd zijn er twee culturen en twee democratieën in ons land.”^{lxvi} Dat statement van Bart De Wever is ondertussen een klassieker (zie hoofdstuk 4) in de N-VA –retoriek en ze rolt niet alleen uit de mond van vele partijmilitanten en andere politici^{lxvii}, maar ook uit die van vooraanstaande ‘intellectuelen’^{lxviii} en zelfs uit die van journalisten^{lxix}. Het vormt een basisidee in het N-VA-partijprogramma waarop zelden tot nooit kritiek komt. Onterecht.

België is een democratie; met een grondwet, een sociale zekerheid, een politie, een economische ruimte ... De verschillende gemeenschappen, culturen binnen België hebben veel gemeen, maar er zijn ook aanzienlijke verschillen. Die verschillen beperken zich echter niet tot de regionale identiteiten. Brussel is meer dan een metropool. Ze is een afspiegeling van bijna heel de wereld, met rijk en arm naast elkaar, zonder meerderheidstaal en zonder hegemonische meerderheidscultuur. Niet alleen Brussel is divers, ook Vlaanderen en Wallonië zijn dat; op basis van de politieke voorkeuren, de verschillen tussen stedeling en plattelandsbewoner, het opleidingsniveau, gender, seksuele voorkeur, religie ... De nationale grenzen moeten steeds meer inboeten, stelde Huyse^{lxx} terecht in De Standaard. De realiteit in België is veel complexer dan de hitsingle van N-VA laat uitschijnen.

N-VA neemt haar wensen hier voor werkelijkheid en reduceert België tot twee simplistische homogene blokken: Vlamingen en Franstaligen, en stelt dat die volkeren dan ook elk apart een democratie vormen. Ze creëert een veralgemenend beeld van “twee diametraal verschillende publieke opinies”.

Dat die reductie gevolgen heeft voor het concept democratie an sich is evident. De partij stelt ‘die publieke opinies’ en kiesomschrijvingen voor als aparte democratieën, het einddoel van N-VA. Concreet betekent het dat N-VA een wel heel populistische idee van democratie aanhangt.

Democratie als ‘de stem van het volk die een partij vertolkt’. Democratie staat dan niet meer voor een groot verhaal dat gebaseerd is op het gelijkheidsbeginsel en de grondwet, maar voor een ‘publieke opinie’ van het Vlaamse volk, vertolkt door de politieke meerderheid van het moment. De ‘Tocqueville’ zou zich hebben omgedraaid in zijn graf bij het horen van zo’n definitie van democratie.

Het ontwaren van twee zogenaamde compleet verschillende publieke opinies is bovendien slechts mogelijk door het selectief veralgemenen van de verschillende opinies in beide landsdelen. In het denken van De Wever lijkt Brussel doodgewoon niet te bestaan. Hij negeert initiatieven zoals ‘Niet in onze naam’. Met zijn logica portretteert hij iedere inwoner van Vlaanderen als een Vlaams-nationalist, ook al stemt die ‘Vlaming’ eventueel op linkse of antinationalistische partijen. De retoriek van N-VA naar aanleiding van de acties ‘Solidariteit maakt een cultuur groot’ en ‘Niet in onze naam’ spreekt hier boekdelen.

Beide acties hielden een pleidooi tegen het ‘bekrompen nationalisme’ en de ‘splitsingsrage’. Naast deze culturele acties vond er in hetzelfde weekend een nationale betoging plaats tegen het uitblijven van een federale regering, waarvoor ruim 35.000 Belgen naar Brussel afzakten. Dergelijke niet mis te interpreteren signalen bleken in de ogen van Ben Weyts en Bart De Wever blijkbaar nietsbetekenend:

“De overgrote meerderheid van de betogers waren Franstaligen...
Laat ons die verschillen erkennen en meer autonomie aan de deelstaten geven.”^{1xxi}

Na een peiling van Le Soir bleek dat onder duizend manifestanten er 440 Brusselaars, 350 Walen en 210 Vlamingen aanwezig waren. Hieruit concludeert N-VA dat de betoging slechts 20% Vlamingen bedroeg. Die redenering ontkent niet alleen het bestaan van Nederlandstalige Brusse-

---

¹ Alexis-Charles-Henri Clérel de Tocqueville was een Frans politiek filosoof, historicus en staatsman. Hij schreef, na een reis in het jonge Amerika, het boek “Over de democratie in Amerika” dat een klassieker is over democratie.

laars maar impliceert ook een ‘splitsing’ van de opkomst van de betoging – en laat dat nu net zijn wat de betogers niet wilden: een opdeling in Franstaligen en Vlamingen.

Vervolgens stelde Bart De Wever dat hij de enige democratische uiting van de bevolking niet zal vergeten. Hiermee doelde hij niet op het feest in de KVS of de SHAME-betoging, maar op de verkiezingsuitslag. Dat is een republikeinse hoogvlieger van formaat; alle politieke participatie verengd tot de stembusgang.

“Maar ik ga de enige democratische uiting van de bevolking niet vergeten, dat waren de verkiezingen. De Vlaming heeft toen gestemd voor verandering, die verandering moet er komen.”^{lxxii}

Die retoriek is ons bekend. Alle redeneringen, meningen en statements die niet in het kraam van N-VA passen zouden ondemocratisch zijn en de wil van het volk negeren omdat ze geen rekening houden met de federale verkiezingsuitslag – lees: het feit dat N-VA de grootste partij is. Ziedaar hoe N-VA ‘de Vlamingen’ en ‘Vlaanderen’ construeert als een homogeen blok, tegen de realiteit in. Homans (N-VA) stelt het scherp:

“Dit is Vlaanderen tegen Wallonië, en omgekeerd. Met geen enkele Franstalige partij is tegenwoordig een degelijk compromis mogelijk. België is de moeilijke optelsom van twee democratieën.”^{lxxiii}

Bovendien verbeelden politici – en media met hen – de komst van de Vlaamse natie nu al enkele jaren als zijnde onvermijdelijk. Zo kan Bart De Wever zonder veel tegengas al jaren spreken over het ontstaan van een autonoom Vlaanderen als “een natuurlijk proces dat ook al heel lang bezig is”^{lxxiv}. En aangezien het een onvermijdelijk gegeven is, is een revolutie dus niet nodig. Een mens zou zich afvragen waarom N-VA’ers nog aan politiek doen als hun doel er toch onvermijdelijk komt. Dat onafhankelijke Vlaanderen is het politieke project van N-VA.

‘De cultuur van het volk’ is in hun discours de motor van “het onvermijdelijke proces”. Het nationalisme steunt volgens De Wever op “(...) het principe dat er congruentie moet zijn tussen een culturele eenheid en een politieke eenheid.”^{1xxv} De logica hiervan is eenvoudig: “We zijn Vlamingen, we hebben sommige kenmerken gemeen, vooral de taal is enorm belangrijk geworden voor de identificatie van het individu.”^{1xxvi}, aldus De Wever – let op de contradictie met het eerder vooropgestelde: geen lijstjes. Het is dan ook ‘logisch’ dat er meer bevoegdheden komen voor Vlaanderen, want “Op de culturele structuren ent je politieke structuren.”^{1xxvii} Hierbij lanceert De Wever impliciet opnieuw het idee dat die culturen blijkbare op zichzelf staan en geen gevolg zijn van allereerste politieke beslissingen, sociaaleconomische contexten, geschiedenis en discourses.

De verschillen in stemgedrag tussen beide landsdelen gelden zelden tot nooit als het gevolg van een reeks politieke beslissingen en een politieke strijd van de Vlaams-nationalisten en de ‘Waalse beweging’, de historische inbedding van de verschillende politieke families en de maatschappelijke onderbouw hiervan, een verschillende industriële evolutie in bepaalde gebieden in ons land en een globalere sociaaleconomische geschiedenis. Ook het verschil tussen het stemgedrag van stedelingen en mensen op het platteland blijkt in hun betoog van geen belang. Nochtans weten we al veel langer dat net het onderscheid stad-platteland een heel belangrijke factor is bij politieke voorkeur. Het heeft niets van doen met volksaard of zelfs taal, zoals ook historicus Reynebeau^{1xxviii} terecht opmerkt.

Geen enkele van bovenstaande analyses halen nog onze media. Dat stemgedrag wordt – zeker in het N-VA-discours – stevast geponereerd als een simpele vaststelling van ‘de realiteit’, als een gevolg van hun cultuur en de macht van de PS. Daarbij suggereren ze tenminste dat die ‘culturen’ altijd bestaan hebben, maar ook dat we werkelijk te doen zouden hebben met ‘twee homogene culturen die met elkaar botsen’. Dat is gewoon zo – lees, stel je daar geen vragen bij. De impliciete boodschap is dan dat Franstaligen een andere cultuur hebben dan de Vlamingen. Dat doet denken dat

in Wallonië mensen enkel (kunnen) stemmen op de PS en dat partijen als CDH, MR en ECOLO doodgewoon niet bestaan. België is dan een soort tegennatuurlijk construct, want een culturele identiteit moet volgens N-VA de basis vormen van de democratie.

Opvallend is dat de partij die opgang van de Vlaamse natie telkens opnieuw weer voorstelt als onvermijdelijk. Bracke illustreert dat bevattelijk aan de hand van de splitsing van de openbare omroep:

“Toen ik bij de nieuwsdienst begon, werkten de toenmalige BRT en de RTBF heel vaak samen. De persoonlijke relaties waren rotslecht - Vlamingen en Walen deden geen moeite om zelfs maar beleefd te zijn tegen elkaar - maar we werkten wel samen. Nu zie je het omgekeerde. De persoonlijke relaties zijn beter dan ooit, er is een zeer groot wederzijds respect, maar er wordt nauwelijks nog samengewerkt. Ze willen wel, maar ze kunnen niet meer. Er is geen common ground meer. Het cement is weg. De binding.”^{lxxix}

Die reactie steunt op heel veel verschillende premissen die elk op hun beurt allerhande problemen oproepen. Zo kunnen we volgens Bracke maar deftig samenwerken als er een ‘binding’ is tussen mensen: ‘zonder die nationale binding, die gemeenschappelijke identiteit zou het niet lukken’. Nochtans werken we op verschillende vlakken allemaal samen in een geglobaliseerd wereldsysteem met mensen uit verschillende uithoeken van de wereld waarmee we meer of minder binding hebben, en dat lukt. Enkel samenwerking over de taalgrens heen zou fout lopen. Zelfs in Europa, zou er geen probleem zijn, gezien de ‘pro-Europese’-koers van de partij.

Een tweede suggestie hier is dat alle Franstaligen een identiteit delen, een identiteit die volledig verschilt van die van de Vlamingen waardoor ‘beide volken’ niet kunnen samenwerken. Vandaar de ruzies ten tijde van de BRT. Die kloof is volgens N-VA niet het gevolg van een bepaald politiek beleid maar de oorzaak van en motivatie voor een politiek die streeft naar Vlaamse autonomie. Die botsende identiteiten leiden onvermijdelijk tot

het politieke inzicht dat een splitsing nodig is – iets wat vanuit het N-VA perspectief niet meer dan normaal is. Na de splitsing, eind goed, al goed: “De persoonlijke relaties zijn beter dan ooit, er is een zeer groot wederzijds respect.”^{lxxx}.

De splitsing van de openbare omroep is hier een metonymie voor de splitsing van België. Wat bij de openbare omroep gebeurt, geldt volgens Bracke voor België in het algemeen. Meer autonomie en splitsen is dus de enige mogelijke remedie voor ons verdoemde land, een land ‘op de rand van de afgrond’ om het in N-VA-jargon te stellen.

De aanwezigheid van die ‘twee culturen’ in een ‘federaal’ België bestaat ook in de metafoor van de (identitaire) strijd om uw ‘ziel’^{lxxxi}. Die metafoor suggereert natuurlijk dat N-VA de rol speelt van de redder van je Vlaamse zielenheil, van de essentie van ons bestaan. Er doemen twee homogene en eensgezinde blokken op. Vlamingen en Franstaligen zouden elk hun eigen identiteit hebben en ze strijden ervoor om die identiteit zo ruim mogelijk te verspreiden. Dat betekent impliciet dat er dus wel degelijk twee duidelijk afgebakende kampen zijn, ‘wij’ de Vlamingen die strijden voor ‘onze ziel’, voor ‘onze natie’ en ‘zij’, de Franstaligen die strijden voor België en dus tegen ‘ons’. Een blik op de huidige realiteit volstaat om in te zien dat die voorstelling van de zaken niet klopt. De meerderheid van de Vlamingen wil geen onafhankelijk Vlaanderen. Het N-VA-discours neemt haar politieke dromen steeds opnieuw voor de waarheid, ze presenteert haar strijdpunten als onvermijdelijk, als de realiteit.

3.2 BELGIË ALS MOTOR VAN HET VLAAMS-NATIONALISME

De strijd tussen die ‘twee volkeren’ is volgens De Wever een historische strijd:

“De jonge natiestaat (België) werd cultureel gedefinieerd als emanatie van haar hogere burgerij, die het cijnskiesrecht genoot en die volledig Franstalig was. De taalvrijheid in de grondwet werd door Charles Rogier treffend geduid als de vrijheid voor Franstaligen om nooit Nederlands te hoeven leren. Vanuit die optiek situeert historicus Herman Van Goethem de eerste echte barst in de Belgische natiestaat in 1893 door de invoering van het algemeen stemrecht.”^{lxxxii}

De Belgische staat stelt hij daarmee gelijk aan de Franstalige hogere burgerij. Wat De Wever in het midden laat is dat die Franstalige elite helemaal niet samenvalt met ‘de Franstaligen’. Een groot deel van die Franstalige elite was Vlaams^{lxxxiii} of kwam uit Brussel. Ze was dus helemaal niet ‘Waals’. De Waalse lagere klassen hadden evenveel wrok tegenover die Brusselse aristocratie als de Vlamingen. Dat past echter niet in het discours van De Wever; daarin bestaat België uit een Waalse elite en de onderdrukte Vlaming. Brussel lijkt niet te bestaan en Vlaanderen staat beschreven als hét slachtoffer bij uitstek. De Vlamingen hebben met hun stemrecht eindelijk kunnen inbreken in die Belgische staat en van dan af ijverde de Vlaamse Beweging om “(...) een betere definitie aan België te geven”^{lxxxiv}. Iets wat volgens De Wever uiteindelijk evolueerde “... naar de organisatie van een Vlaamse subnatie”.

Kortom, in het begin wou die Vlaamse Beweging voortwerken aan een beter België, een België waar beide identiteiten een goede toekomst hadden. Door de weerstand van de Franstaligen evolueerde dat echter naar een strijd voor een Vlaamse subnatie. Peumans stelt het als volgt: “Het voorlopige resultaat van het streven van de Vlamingen naar een natiestaat enerzijds en het op de rem staan van de Franstaligen anderzijds is een bestuurlijk geblokkeerde federale staat.”^{lxxxv} Die geblokkeerde staat is waar N-VA tegen ten strijde trekt, aldus de retoriek. Het streven van de Vlamingen naar een eigen natiestaat

is vandaag niet meer het gevolg van een onderdrukkingssituatie, maar van “de blokkering van de Belgische democratie” door de Franstaligen. Wilfried Vandaele & Lieven Dehandschutter (N-VA) stellen het zo:

“Blocked mobility, het idee dat je geblokkeerd bent in je sociale mobiliteit omdat je bent wie je bent, is de krachtigste motor voor een nationale of emancipatorische beweging. Maar vandaag hebben de meeste Vlamingen daar geen last meer van. (...) Allerlei grendels en mechanismen, ooit ontworpen ter bescherming van de gemeenschappen, zijn de jongste jaren meer en meer een rem geworden op de toepassing van elementaire democratische principes. België is geen werkbare, maar een geblokkeerde democratie. Die verschuiving van blocked mobility naar blocked democracy kenmerkt het moderne Vlaams-nationalisme.”^{lxxxvi}

Doordat de Franstaligen op de ‘rem’ staan en de ‘natuurlijke evolutie’ – een democratie op basis van een Vlaamse nationale identiteit – tegenhouden, versterken zij paradoxaal genoeg het Vlaams-nationalisme. De Franstaligen of de Walen zijn in die zin dus ‘de vijanden’ van de Vlaamse strijd, zij staan op de rem. Dat vertaalt zich dan in een ‘blocked democracy’. Die ‘blocked democracy’ is volgens De Wever het gevolg van “de dictatuur van de Franstalige minderheid”^{lxxxvii}. Democratie begrijpen als de dictatuur van de numerieke meerderheid is een klassieker in Vlaams-nationalistische kringen. En het lijkt zowat de partijlijn van N-VA. De gerenommeerde socioloog Huyse zegt hierover:

“Die spelregel is alleen democratisch te noemen als de minderheid van vandaag dankzij verkiezingen morgen meerderheid kan worden. Maar in België is de Vlaamse regio, gewoon door het gewicht van het bevolkingsaantal, voor eeuwig verzekerd van minstens de helft plus één in het federale parlement. Waar de verhoudingen onwrikbaar zijn omdat zij op onveranderlijke demografische gronden rusten is de brute meerderheidsregel geen legitieme manier van werken.”^{lxxxviii}

Die blocked democracy is dus niet zozeer een probleem van minderheid versus meerderheid, maar wel van de nationalistische eisen van N-VA. Het is immers pas in 2010 dat we voor het eerst kunnen spreken van iets wat op een ‘blocked democracy’ lijkt. Toen kelderde N-VA met veel enthousiasme elke nota als basis van de onderhandeling en wilde de partij zelfs niet meer aan de onderhandelingstafel komen om over de voorgestelde nota’s te negotiëren. Opvallend is bovendien dat, eenmaal N-VA van de onderhandelingstafel verdwenen is, de onderhandelingen wel (beter) lijken te vlotten. We kunnen stellen dat N-VA zelf verantwoordelijk is voor die geblokkeerde democratie. Ze volgt immers plichtsgetrouw de verrottingsstrategie zoals neergeschreven in de Maddens-doctrine. N-VA stelt de realiteit natuurlijk omgekeerd voor; zij vertolkt ‘de stem van de Vlaming’ en als de Franstaligen dat niet volledig willen uitvoeren bewijzen ze volgens de N-VA –stelling dat we met een ‘blocked democracy’ zitten. Dat is volgens De Wever het gevolg van het volgende ‘feit’:

“België schraagt sindsdien [sinds de federalisering van de Belgische staat in de jaren 70] geen ethische of democratische gemeenschap meer... De Vlaamse deelstaat toont ambitie om het vacuüm op te vullen en schraagt een Vlaamse identiteit die in objectieve termen steeds sterker wordt. Maar in subjectieve termen slaagde het Vlaamse project er nooit in om de gehele bevolking te overtuigen.”^{lxxxix}

De Wever ziet de Vlaamse deelstaat als de objectieve vertaling van de Vlaamse identiteit en stelt in die zin dat enkel het Vlaamse niveau de democratische emanatie is van die identiteit. Herfederalisering van bepaalde bevoegdheden is dan geen optie en geen mogelijke oplossing voor N-VA. Dat is volgens hen een gegeven, een feit dat geen verdere uitleg behoeft; en elke gefundeerde argumentatie ontbreekt. Nochtans is dat de makkelijkste manier^{xc} om het democratisch deficit in België weg te werken: vandaag kunnen Vlamingen niet stemmen op Waalse politici en omgekeerd. De enige mogelijke reden die de partij aanvoert tegen herfederalisering is de impliciete premisse dat je met ‘dat andere volk’ niet deftig kan samenwerken. Ook niet als die oplossing voor de hand ligt zoals bij de geluidsnormen bij de luchthaven. Immers eenmaal een vliegtuig goed en wel opgestegen is van Zaventem heeft het waar-

schijnlijk al drie bevoegdheidszones qua geluidsnormen gepasseerd. Een federale geluidsnorm is dan ook efficiënter dan drie verschillende normen. Zelfs justitie wil de partij gesplitst zien, ook al hoeven we er geen tekening bij te maken dat het oprichten van twee of zelfs drie juridische systemen op een grondgebied niet alleen kafkaïaanse toestanden zal opleveren maar ook heel duur zal zijn. Alle argumenten steunen op de basis van de eigen idee van de Vlaamse identiteit, de wil van het Vlaamse Volk voor haar eigen natie.

De splitsing van onze openbare omroep zou mede verantwoordelijk geweest zijn voor de splitsing van de ‘publieke opinie’. Dat die openbare omroepen dan maar eens evenveel aandacht moeten besteden aan Vlaamse als Waalse politici, komt niet ter sprake, noch dat ze voor hun verkiezingsshow in het kader van federale verkiezingen dan maar evenveel Vlaamse als Waalse politici moeten uitnodigen. Zulke pistes zijn ondenkbaar in N-VA -retoriek. De meest uiteenlopende maatschappelijke problemen – de economische crisis, de asielcrisis, de overstromingen van waterlopen etc. – haalt de partij aan in een argumentatie pro splitsing. Ook al is die subjectieve identiteitsbeleving volgens N-VA volgens de partij nog niet gerealiseerd – immers nog lang niet alle Vlamingen omschrijven zich als Vlaming en nog minder Vlaamse onderdanen zien een onafhankelijk Vlaanderen als een goede oplossing. Ze ziet maar één oplossing: een onafhankelijke natie. Die zwakke subjectieve beleving is een probleem voor de nationalistische droom van N-VA'ers, volgens De Wever zorgt het er namelijk voor dat :

“Het opgeven van België en het kiezen voor Vlaanderen (...) het bijgevolg (nog) niet [haalt] op de positionering van de Vlaamse opinie in andere politieke breuklijnen. Voorlopig eindresultaat is daarom een bestuurlijk lamgeslagen federale staat en een identiteitsbeleving die (zowel Belgisch als Vlaams) te problematisch en te zwak is om meerwaarde te bieden aan een actief burgerschap.”^{xci}

De gevolgen van het politieke project van N-VA en de politieke strijd zien we vandaag: een jarenlange en peperdure politieke stilstand. Geen erg voor N-VA, de Maddens-doctrine is volop aan het werk. Alles verloopt volgens plan.

3.3 DE CONSTRUCTIE VAN BOTSSENDE IDENTITEITEN IN DIENST VAN DE SPLITSING

N-VA stelt dat er werk aan de winkel is wat betreft de subjectieve identiteitsbeleving van de Vlaming. De Vlaming moet zich subjectief Vlaming voelen en zich ook als Vlaming verbeelden want enkel dan kan de Vlaamse onafhankelijkheid dichterbij komen. Waarom we niet moeten werken aan de versterking van de objectieve en subjectieve termen van de Belgische identiteit, komt niet ter sprake, noch de vraag of we überhaupt wel zo'n 'volksidentiteit' nodig hebben. Toch kan men op basis van andere citaten aantonen dat de voorkeur voor een verdere uitbouw van de Vlaamse identiteit op subjectief vlak gebaseerd is op de idee dat we met twee onverzoenbare volkeren, identiteiten en culturen zitten. De theorie van de twee democratieën, van twee publieke opinies is het hart van het N-VA-discours. De publieke opinie is dan gelijk aan de identiteit van de Vlamingen in deze logica. De Wever stelt het als volgt:

‘Dat bevestigt mijn indruk dat het echt om een mentale revolutie in Vlaanderen gaat. De publieke opinie eist een ander bestuur. Ondertussen beleven we in België een polarisering tussen noord en zuid.’^{xcii}

Die polarisering lijkt er zomaar te zijn, ‘de publieke opinie’ eist nu eenmaal een ander bestuur. In dat discours stelt N-VA wel pro forma dat identiteiten meervoudig zijn en dus niet te herleiden tot één nationalistische identiteit. Impliciet zien we dat het N-VA discours wel degelijk één (nationalistische) identiteit naar voren schuift die zich uit via ‘de publieke opinie’. Ze portretteren de problemen op het federale niveau steeds als een gevolg van twee verschillende nationalistische identiteiten en bijvoorbeeld niet als het gevolg van botsende politieke ideologieën – bv. socialisten versus nationalist, liberalen versus christendemocraten versus groenen etc. Het gehele politieke landschap, met de vele politieke verschillen herleidt de partij tot Waalse en Vlaamse politici; een enorm simplistische voorstelling van het politieke veld, waarmee het de kwestie herleidt tot een botsing van culturen. En dat maakt van het gemediatieerde politiek(e) spektakel een self fulfilling prophecy.

De nationalistische bril leidt N-VA-politici tot de conclusie dat men ‘objectief gezien’ geen andere keuze heeft dan het land uiteindelijk te splitsen. Immers: “De natie mag dan slechts één van de concentrische kringen zijn waarin ieder individu zijn/haar verschillende identiteiten vorm geeft en beleeft, ze biedt wel het niveau waarop wij doeltreffend onze directe overheid kunnen organiseren.”^{xciii} Hoewel we dus vele identiteiten hebben, vormt slechts een type van identiteit – de Vlaams-nationalistische variant – een legitieme basis om de samenleving politiek te organiseren. Dat is wederom een bold statement, niet gestaafd door argumenten. Vanuit een dergelijke redenering is het dan ook niet verwonderlijk dat Jan Peumans het volgende stelt:

“Ik roep de Waalse regionalisten op om ook Wallonië meer armslag te geven en te ijveren voor meer staatsvorming en een Waalse natie-staat. Minister-president Demotte gaf alvast het goede voorbeeld. Hij promoot als Waals minister-president de Waalse identiteit. Onlangs werd trouwens beslist dat de Waalse regering voortaan de term Wallonië zal gebruiken in plaats van “Waals Gewest”. Een Waalse haan met het woord ‘Wallonië’ onder wordt het nieuwe logo.”^{xciv}

Immers het doel van N-VA – de uitbouw van een natie op basis van een Vlaamse identiteit – kan maar slagen als ook de Walen overtuigd raken van het nut van een Waals nationalisme.

“De meest voor de hand liggende bondgenoot van Vlaanderen is Wallonië, dat precies even veel belang moet hebben bij een grotere autonomie. Maar de politieke leiders in Franstalig België gaven vaak een andere indruk, namelijk dat het in het belang van Wallonië zou zijn om juist minder eigen bevoegdheden te hebben.”^{xcv}

Kortom: de Waalse politici willen nog niet onderkennen wat ‘de wil is van het volk’, namelijk meer autonomie. In Vlaanderen ziet N-VA zichzelf als die voorhoede die de ‘subjectieve termen’ van de identiteits-beleving moet vervolmaken zodat die zich kan vertalen in een Vlaamse

democratie: “Het Vlaams-nationalisme zoals de N-VA het belichaamt – er zijn ook andere invullingen – zet zich niet enkel in voor de sociale rechten van de Vlamingen, maar ook voor hun democratische rechten.”^{xvii} Maar ook in Vlaanderen is die ‘subjectieve identiteit’ nog niet voldoende tot wasdom gekomen. Dat vraagt – in de verbeelding van mensen – om een versterking van zowel de Vlaamse als de Waalse identiteiten op subjectief vlak. Hier legt N-VA een grote rol weg voor de media^{xviii}, de politiek en de culturele elite.

Het hoeft dan ook niet te verbazen dat De Wever samen met o.a. Jan Peumans (N-VA) actief oproept om die identiteit te versterken. In zijn 11-julitoespraak stelt Peumans het scherp:

“De Vlaamse deelstaat streeft ernaar om dat gebrek aan identiteit op te vullen en ondersteunt een Vlaamse identiteit die zou moeten leiden tot natievorming. Maar dat besef van gemeenschappelijke belangen is nog niet voldoende doorgedrongen om de gehele bevolking te overtuigen. Het belang van de media voor de identiteitsvorming kan trouwens nauwelijks worden overschat.”^{xviii}

3.4 TEXAS AAN DE NOORDZEE EN DE WIL VAN DE VLAMING

Een goede Vlaming identificeert zich als Vlaming. Hij moet Vlaming willen worden, de taal leren en ook de waarden en normen. Maar er is meer. In het N-VA discours gaat die Vlaamse identiteit gepaard met een duidelijk wil van de Vlaming op economische vlak. Simpel gesteld: ‘De Vlaming’ houdt in het N-VA discours niet van ‘hangmat-socialisme’; een doorbreking van de ‘status-quo’ is nodig. In de woorden van De Wever klonk het in augustus 2010 dat:

“de Vlaming [heeft] gekozen (...) voor verandering. Die verandering ligt voor mij essentieel in een cultuur van financiële verantwoordelijkheid en dat willen wij via die nieuwe financieringswet bereiken. Als we daar alleen een vage belofte krijgen, dan volstaat dat niet.”^{xcix}

Het belangrijkste voor De Wever is dan ook de responsabilisering. Hiervoor wil N-VA:

“(...) zekerheid hebben dat we naar een cultuur van financiële verantwoordelijkheid kunnen gaan en dus moeten wij gewoon afspraken op papier hebben die hard zijn, en waar we kunnen op vertrouwen. Als men ons vertrouwen vraagt, dan is het toch niet te veel gevraagd om ons die garanties te geven.”^c

‘Wij’, de Vlamingen hebben die cultuur van financiële verantwoordelijkheid al. ‘Wij’ zijn voorbeeldige, plichtsgetrouwe burgers die de ‘tering naar de nering’ zetten. Dat in tegenstelling tot zij: ‘de Franstaligen’. ‘Zij’ zijn immers verslaafd aan de geldtransfers^{ci} die werken als drugs. ‘Zij’ willen die responsabilisering dan ook niet, want, en volgens De Wever zit daar het probleem:

“(...) de tegenpartij heeft alle belang bij het status-quo. Als je geld kan geven aan je kiezers dat komt van mensen die niet voor jou kunnen kiezen, tja, waarom zou je dat systeem veranderen? Dat is de essentie van de zaak.”^{cii}

Hier zien we een centraal element van het discours van N-VA aan het werk. En zoals we straks zullen zien, een centraal argument van N-VA sympathisanten op allerhande websites. Als we bovenstaande citaten even ontdoen van hun retorische verfraaiing, stelt De Wever hier niet meer dan dat: “de Franstaligen op kosten leven van het Vlaamse geld dat de Waalse politici uitdelen. Ze zijn profiteurs en willen niet inbinden op hun levensstijl.” En net dat ziet hij als hét probleem: “Maar het aanvaarden van het status-quo zou de Vlamingen naar de ondergang leiden”^{ciii}, aldus De Wever in een waarschuwing aan Di Rupo in Trends die toen elke dag zijn nota kon publiceren.

Die logica zien we ook doorwerken in het antwoord van N-VA op die nota. Alle partijen zagen de nota Di Rupo als een basis voor onderhandelingen, op een partij na: N-VA. De Wever en de zijnen prepareerden een tien pagina’s tellende speech die verklaarde waarom ze niet in de nota van Di Rupo geloofden. Uit die rede bleek het toegenomen belang van die economische overtuiging ‘die goed is voor de Vlaming’. ‘De Vlaming heeft immers voor verandering gekozen’, maar expliciet niet voor de veranderingen die Di Rupo voorstelt. Volgens De Wever zijn de voorstellen van Di Rupo niet alleen “een aanslag voor iedereen die werkt, onderneemt of spaart.”^{civ}, het is een slechte zaak voor alle inwoners van ons land, het is voor een groep slechter dan voor de andere, aldus De Wever: “(...) het is bij uitstek een slechte zaak voor de Vlamingen, want zij zullen bij uitstek de rekening gepresenteerd krijgen.”^{cv}

De Wever spreekt hier de taal van de internetfora, recht voor de raap: ‘het status-quo’, ‘de rekening’, ‘de afgrond’, ‘geen storm van belastingen maar een tsunami’, ... De media pikken die simpele bewoordingen op. Bracke is dan ook een bevoorrecht media-adviseur. Het electoraal belang zit duidelijk in het achterhoofd. In het VRT-journaal staat de kritiek van De Wever op het sociaaleconomische vooraan. Dat is betekenisvol: eerst een snoeiharde kritiek op het economische luik, daarna volgt pas het communautaire. Het is een kleine graadmeter voor het belang dat toegekend wordt aan die ‘economische wil van de Vlaming’.

Bekijken we nu enkele van de ‘redenen’ waarom de nota Di Rupo een slechte nota is volgens De Wever:

“De wachttuitkeringen worden niet afgeschaft. Het zal nog steeds mogelijk zijn om van de schoolbanken in de werkloosheid te stappen en daar heel je leven in te blijven zonder een dag te werken.”^{cvi}

Het register waarin De Wever de nota van Di Rupo afschiet heet niet meteen zakelijk. Het heeft veel weg van online forumtaal. De Vlaming wil verandering. Het beeld dat N-VA ophangt van de realiteit, of in hun woorden van ‘het status –quo’, is niet bepaald rooskleurig. Het voedt de perceptie dat er in België massaal mensen in een hangmat liggen en ‘genieten’ van de werkloosheidssteun. “Het enige dat de Vlaming krijgt, is een factuur.”^{cvi} De Franstaligen willen dat beschermen en dat is volgens N-VA een ramp:

“De nota van formateur Elio Di Rupo deugt niet voor de Vlamingen. Dat zegt N-VA-ondervoorzitter Ben Weyts nu Di Rupo na drie weken pauze de onderhandelingen hervat heeft. “Maximaal kunnen ze van een nota die een grote ramp is voor de Vlamingen een nota maken die een ramp is voor de Vlamingen”, zegt het Kamerlid in een mededeling.”^{cvi}

N-VA werpt zich steevast op als verdediger van ‘de Vlamingen’, van wat goed is voor ‘de Vlaming’, wat ‘de Vlamingen’ gekozen hebben, waar ‘de Vlamingen’ behoefte aan hebben. Ze oordelen en veroordelen de nota niet alleen in naam van N-VA, maar in naam van ‘de Vlamingen’. Die gelijkschakeling is er constant. Het maakt wel duidelijk hoe belangrijk het economische luik is in het ‘politieke project van N-VA’, in de opbouw van die Vlaamse identiteit. Wat willen de Vlamingen dan wel volgens N-VA? De Wever windt er geen doekjes om^{cix}. Landen als Ierland en – tot voor kort? – Duitsland zijn de grote voorbeelden^{cx}. De Wever stelt het als volgt:

“Met een Vlaams front moet het mogelijk zijn hervormingen naar Duits model door te duwen (...) Duitsland, dat is de locomotief van de Europese economie,” aldus De Wever. “De sociale hervormingen waren er hard, maar werpen wel hun vruchten af. Dat moet hier ook gebeuren: besparen op de uitgaven en structureel hervormen.”^{cxix}

De Wever gaf enkele voorbeelden van wat die hervormingen moeten inhouden.

“Het beperken van werkloosheidsuitkeringen in de tijd, bijvoorbeeld. Wie nooit heeft bijgedragen aan de sociale zekerheid kan toch geen volwaardig pensioen ontvangen? Het kan evenmin dat het pensioen van iemand die stopt op 56 jaar even hoog is als van iemand die niet vervroegd stopt met werken. Er moet ook een lineaire lastenverlaging voor bedrijven komen in plaats van subsidies. En de notionele interestafrek moet behouden blijven, want anders wordt de belastingdruk voor onze ondernemingen nog extremer. Rijkdom verdelen vind ik goed, maar dan moeten we die rijkdom wel eerst creëren”.^{cxii}

Een neoliberale agenda moet de rol van de staat inperken, vooral de werkgevers ten goede komen en de zwakkeren raken. Tegelijkertijd wil de partij er wel over waken dat er nog altijd een solidair sausje over die ingrijpen komt. Zo pleit ze wel voor een Vlaamse kinderbijslag en een Vlaamse sociale zekerheid. Die solidaire projecten van N-VA zijn echter in de eerste instantie nationalistisch en veel minder herverdelend. En zoek eens naar de realisaties op dat vlak: van herverdeling is er bijvoorbeeld geen sprake bij de premie voor jonge kinderen. Immers: “Het wordt in elk geval een forfaitair bedrag, het inkomen van de ouders speelt geen enkele rol.”^{cxiii}, aldus N-VA.

Het antwoord op de nota Di Rupo laat niets aan de verbeelding over. N-VA keurt de nota af omdat het slecht is voor de Vlaming:

“De nota is ruim onvoldoende voor N-VA: de Vlaamse gezinnen en ondernemingen krijgen te maken met een “gigantische belastingverhoging” en krijgen in ruil “geen grote staats hervorming maar wel een BHV-regeling die ronduit desastreus is voor de Vlamingen in de Rand en in Brussel.”^{cxiv}

In naam van de Vlamingen, van “onze ziel” bepleit de partij een Texas aan de Noordzee. We overlopen enkele punten uit de eisen van de N-VA Nota gericht aan formateur Di Rupo: “evaluatie N-VA aan Di Rupo”^{cxv}:

De overheid moet inkrimpen, de pensioenen en de uitkeringen mogen niet stijgen, werkloosheidsuitkeringen moeten in de tijd beperkt zijn (max 2 jaar), de wachtuitkeringen moeten geschrapt worden, brugpensioen moet afgeschaft worden, de notionele interest wordt verdedigd, de indexering mag niet behouden blijven, de bedrijfsbo-nussen van toplui inperken zijn dan weer geen zaak voor de staat, ...

N-VA strijdt in naam van ‘de Vlaming’ voor een neoliberale, nationale staat. In naam van de gewone man pleit ze ervoor om de toplui en de elite ter wille te zijn. De Vlaming zou immers gekozen hebben voor verandering. En die verandering komt blijkbaar neer op een snoeiharde neoliberale agenda om de crisis en andere uitdagingen tegemoet te gaan. De Franstaligen liggen echter dwars, zij staan de wil van het Vlaamse volk in de weg. De Vlaamse natie moet competitief zijn en hiervoor zullen we steunen op de noeste Vlaamse arbeid in dienst van het volk. Of om het te zeggen in de termen van Vlaanderen –Europa 2002 – de door De Wever goedgekeurde^{cxvi} nationalistische campagne van de Vlaamse regering:

“De Vlaamse economie is gebouwd op een fundament van kleinschalige ondernemingen. Deze ondernemingsstructuur is historisch gegroeid en cultureel bepaald. De economische structuren in Vlaanderen zijn grotendeels het product van onze mentaliteit en cultuur.”^{cxvii}

3.5 TEGENSTANDERS VAN DE VLAAMSE ZAAK

N-VA wil de Vlaamse nationalistische identiteit promoten en ingang doen vinden bij de Vlamingen. In concreto inwoners op het grondgebied Vlaanderen moeten zich identificeren en verbeelden als Vlaming en niet als Belg. De partij beroept zich op media, politici en cultuurmensen om die subjectieve identiteitsbeleving over te brengen. Dit is een duidelijk Gramsciaanse strategie: via media, politiek en cultuur werken aan de constructie en vervolmaking van een (Vlaamse) identiteit om zo een politieke agenda te dienen. Elkeen die via die kanalen verzet aantekent, doorkruist de strategie van N-VA, wat duidelijk te merken valt in de reacties op ‘hun vijanden’ in de pers.

3.5.1 *De culturele iconen en hun vooroordelen*

De hierboven geschetste strategie verklaart bijvoorbeeld de gecrispeerde reactie van N-VA op het artikel ‘Solidariteit maakt een cultuur groot’ van 200 mensen^{cxviii} uit de culturele sector. In de ogen van N-VA is die sector een groep mensen met vooroordelen die de foute vijand kiezen. Immers het Vlaams-nationalisme van N-VA zou helemaal niet gesloten zijn, noch gericht zijn op een heel rechtse economische agenda.

De Wever zelf labelt zijn partij als centrumrechts^{cxix} en conservatief^{cxx}. Opmerkelijk is dat De Wever naast Dalrymple ook Edmund Burke naar voorschuijft als zijn grote voorbeeld. Burke was nochtans een hevig tegenstander van bijvoorbeeld de Verlichting terwijl N-VA alvast pretendeert die hoog in het vaandel te dragen. Uit het gekokketeer van De Wever met Dalrymple leren we bovendien dat hij niet alleen ethisch (neo)conservatief is maar ook een felle tegenstander is van een grote rol voor de staat. De welvaartstaat is in het discours Dalrymple de absolute boosdoener^{cxxi}.

Het N-VA programma en hun discours zijn gestoeld op een ethisch (neo) conservatisme en een (neo)liberaal economisch programma. Het is dan geen wonder dat de eisenbundel van Voka en die van N-VA zeer dicht bij

elkaar liggen. De Wever is hierover trouwens duidelijk, N-VA komt op voor 'de Vlamingen' en 'die hebben in meerderheid rechtse verzuchtingen (...)'^{cxxii}, aldus De Wever. Die 'rechtse verzuchtingen' komen duidelijk tot uiting in de pleidooien van N-VA tegen de wachtuitkeringen, de bruggensioenen en de verhoging van de huidige pensioenen en werkloosheidsuitkeringen. Dat (neo)liberaal economisch programma kreeg ogenschijnlijk wel wat afzwakking met hun eisen voor een Vlaamse kinderbijslag en een Vlaamse sociale zekerheid, maar ook in die projecten is de herverdeling ver te zoeken, zoals we hierboven reeds duiden.

Als we rechts nu eens begrijpen als het opkomen voor conservatieve ethische en religieuze waarden in combinatie met een neoliberaal economisch beleid en neoliberalisme an sich als een pleidooi voor marktwerking en een zo klein mogelijke rol voor de staat, minder herverdeling en meer liefdadigheid ... Dan kunnen we niet anders dan beide labels op N-VA toepassen. N-VA is dus wel degelijk rechts te noemen en dat op basis van hun eigen economische programmapunten: inkorten van de duur van werkloosheidsvergoedingen, langer werken, de loonlast verminderen, werklozen activeren en in hun tweede werkloosheidsjaar verplicht insluitbanen in het middenveld aanvaarden, geen extra belastingen voor bedrijven, belastingvermindering – waardoor er dus ook minder te herverdelen valt ...^{cxxiii}. De overheidsuitgaven moeten dalen, dus moet de overheid inkrimpen. In de tekst waarmee N-VA de nota Di Rupo afschoot is het ook duidelijk: alles moest nog meer naar rechts verschuiven vooraleer het een geschikte basis zou kunnen vormen voor de start van de onderhandelingen.

N-VA is dus niet louter een nationalistische partij, ze combineert dat met een (neo)conservatieve ethische agenda en een (neo)liberaal economisch programma met een solidair sausje. Zoals we hierboven al geduid hebben, is er bovendien weinig tot geen verschil tussen het 'nieuwe nationalisme' van N-VA en het 'oude nationalisme': uitsluiting maakt wel degelijk deel uit van het project. Het gaat dus niet op om de terechte kritiek dat N-VA rechts is zomaar opzij te schuiven door ze zonder argumenten die hout snijden te labelen als vooroordelen.

Dergelijke aanvallen op 'de zogenaamde linkse kerk'^{cxxiv} vormen trouwens geen unicum binnen N-VA. Zo herinneren we de uitval van Bourgeois tegen het pro-België –lied 'Leve België' van Clouseau^{cxxv} dat hij brandmerkte als een propagandaliedje. Ook de betrokkenheid van de VRT bij de eerste Belgavox-concerten viel bij minister Bourgeois in slechte aarde: "Het gaat om een initiatief dat de Belgische identiteit wil versterken. De VRT moet strikt neutraal zijn en zich onthouden van elke politieke stellingname"^{cxxvi}, zei Bourgeois toen. Een vreemde reactie, net omdat N-VA de VRT wel degelijk ziet als een instrument om die subjectieve Vlaamse identiteit te construeren zoals Bracke al onderstreepte. Naar aanleiding van de 0110-concerten schreef Bart De Wever dan ook een opiniestuk met de weinig subtiele titel: "Shut the fuck up"^{cxxvii} omdat het concert volgens hem de positie van Vlaams Belang zou verstevigen. En ook de voorzitter van het Vlaams parlement, Jan Peumans hieldt die traditie in ere in zijn 11-juli-toespraak:

"Het is bovendien nog steeds bon ton in een aantal artistieke en intellectuele kringen om dat Vlaamse identiteitsgevoelen (sic) te minimaliseren, ja zelfs te ontkennen. Ik verwijs onder meer naar de historicus Marc Reynebeau die er een sport van maakt om af te rekenen met wat hij "de mythe van de Vlaamse identiteit" noemt. Iedere verwijzing naar die identiteit, dat "Vlaming-zijn" is uit den boze. En in die milieus heeft er zich een nieuwe vorm van belgitude ontwikkeld. België wordt verheerlijkt wegens het gebrek aan identiteit."^{cxxviii}

Iedereen die kanttekeningen durft te plaatsen bij het discours van N-VA zou de Vlaamse zaak bedreigen of verraden. De 'Niet in onze Naam'-avond in de KVS inspireerde de N-VA'er Lieven Dehandschutter al tot parlementaire vragen. Ook de avond Soirée Belge van De Buren verleide dezelfde N-VA'er tot parlementaire vragen. Ze volgen daarmee het voorbeeld van Vlaams Belang, dat stevast interpelleert wanneer er 'geld gaat' naar multiculturele en antiracistische projecten. Daartegen ingaan is blijkbaar de N-VA-strategie ten opzichte van iedereen die vragen stelt over

hun programma. Zo ook Bracke. Bracke mag dan al een tijdje de VRT alle lof gegeven hebben voor hun rol in het schragen van de Vlaamse onafhankelijkheidsstrijd, de laatste tijd leek hij minder tevreden:

“Televisie heeft meer gedaan voor de Vlaamse zaak dan het Davids-, Vermeylen-, Willemsfonds en alle andere verenigingen samen (...) Maar de laatste tijd doet VRT dat volgens hem met tegenzin. ‘Ze zijn daar liever Belgische Radio en Televisie. Mijn geliefde openbare omroep geeft het beste van zichzelf om de Belgische identiteit te promoten.”^{cxxix}

Het promoten van de Belgische identiteit – mocht de VRT zich daar al aan bezondigen – kan niet de opdracht zijn van de openbare omroep volgens Bracke. De openbare omroep moet volgens Bracke een voorbeeld nemen aan de commerciële zenders, “Daar hebben programma’s tenminste titels als Vlaanderen Vandaag, De Stem van Vlaanderen en Zot van Vlaanderen”^{cxxx} De rol van de openbare omroep is dus om het Vlaams-nationalisme te promoten: ‘Het geld van de VRT dient niet alleen om programma’s mee te maken’, aldus Bracke. ‘Het kan ook worden ingezet in het gevecht om de ziel.’^{cxxxi}

3.5.2 *De belgitude en het linkse postmodernistische complot*

Bart De Wever dicht de oorzaak van die alomtegenwoordige belgitude en de aanvallen op de ‘Vlaamse identiteit toe aan het cultuurrelativistische postmodernisme van de ‘linksen’. Reynebeau is dan maar een klein raderdje in een schijnbaar gigantisch wiel. Dergelijke denkers zijn volgens De Wever een dominante en destructieve kracht in het maatschappelijk debat. Het label ‘slechte Vlaming’ werd nog net niet bovengehaald:

“Het postmodernisme ontwikkelde een visie op identiteit waarbij de klemtoon lag op deconstructie en demythologisering. Tegen de achtergrond van de electorale doorbraak van een radicaal rechtse,

nationalistische partij, sprong progressief Vlaanderen zo enthousiast op die kar dat deconstructie allengs veranderde in destructie. Vlaamse identiteit gold als een gevaarlijke illusie, gekoesterd door achterlijke lieden.”^{cxxxii}

Het postmodernisme is dus een dominante denkpiste bij progressief Vlaanderen. Dat discours, schijnbaar getrokken door de progressieve Vlamingen wil volgens De Wever zijn Vlaams-nationalistische project kelderden: “De linkerkzijde antwoordde even voorspelbaar door er voetstoots van uit te gaan dat het enige mogelijke verband tussen identiteit en burgerschap er één van uitsluiting is.” Merk op dat identiteit hier gelijkgeschakeld wordt met nationalistische identiteit. ‘Uiteraard’ is dat niet het geval volgens N-VA die zichzelf als inclusief nationalistisch bestempelt.

Als we echter kijken naar concrete voorstellen en beleidsmaatregelen van N-VA worden we net als in ieder ander traditioneel nationalistisch project wel degelijk geconfronteerd met exclusiemechanismen. Als je Vlaming wil worden dan kan dat op voorwaarde dat je Nederlands leert, ‘onze waarden en normen’ leert, op straffe van geldboetes. Allemaal zaken die van de ‘geboren en getogen Vlaming’ niet afdwingbaar zijn. Laat staan dat je die vandaag afdwingt bij autochtonen. Kortom, je bent geen (Vlaamse) burger enkel en alleen omdat je in Vlaanderen woont. Iemand is slechts burger als en enkel als men de Vlaamse identiteit overneemt. Elke Vlaming dient de Vlaamse waarden en normen dus te kennen. Nieuwkomers krijgen niet enkel een controle op vlak van schijnhuwelijken, maar ook op schijnrelaties – daar geldt de scheiding tussen publiek en privé dus blijkbaar niet. Praktijktesten om discriminatie aan te tonen zijn uit den boze. Tegelijkertijd merken we de uitholling van sociale grondrechten met, binnen het inburgeringsdecreet, de voorwaardelijkheid van het recht op een leefloon en sociale huisvesting voor nieuwkomers.^{cxxxiii}

Onder het mom van de scheiding tussen Kerk en Staat en het neutraliteitsprincipe voerde N-VA bij monde van Zuhail Demir (N-VA) ook een pleidooi voor een hoofddoekenverbod in het Parlement, toen in de Kamercommis-

sie Sociale Zaken een parlementaire medewerker van sp.a mét hoofddoek op de vergadering verscheen. Nochtans is het parlement de plaats bij uitstek waar onze politici het volk vertegenwoordigen en in discussie treden en dus kleur bekennen. Neutraliteit is daar dus niet aan de orde.

In het kader van hun strijd tegen migratie via gezinshereniging stemden ze er dan weer vol enthousiasme voor dat mensen moeten aantonen dat ze over 120 procent van het leefloon beschikken vooraleer ze aan gezinshereniging mogen doen. Volgens mensenrechtenspecialiste Eva Brems, is dat “(...) niet alleen immoreel - discriminerend ten aanzien van wie minder geld heeft - maar ook juridisch ontoelaatbaar.”^{cxxxiv}. Voor N-VA was dat in tegendeel het signaal om de loftrompet boven te halen: “Voor het eerst in 30 jaar wordt de vreemdelingenwet strenger. In Vlaanderen wachten we daar al jaren op, en nu gebeurt het eindelijk dankzij het harde labeur en de voortrekkersrol van N-VA-fractie in de Kamer.”^{cxxxv} Het nationalisme van N-VA betekent dus wel degelijk een aanval op de gelijke behandeling van iedereen op het grondgebied.

De verdediging van N-VA bestaat er dan in om de ‘linkse kerk’ en ‘haar politiek correcte dogma’s’ af te schilderen als een dominante kracht in Vlaanderen die uit is op de vernietiging van de Vlaamse identiteit. Nochtans kan men die invloed^{cxxvi} van die zogenaamde linkse kerk nergens staven. Alle traditionele Vlaamse partijen zijn bovendien Vlaamsgezind en gewonnen voor een staats hervorming. Toch zou die ‘linkse kerk’ zo machtig zijn volgens N-VA dat ze een lege belgitude in de plaats van de Vlaamse identiteit doen groeien heeft:

“Van de weeromstuit groeide er een nieuwe belgitude. In tegenstelling tot het traditionele belgicisme verheerlijkte die België niet wegens de Belgische identiteit maar juist wegens het gebrek daaraan. Als drager van een non-identiteit werd België opgewaardeerd van een natiestaat in volle neergang tot een gidsland naar de gedroomde postnationale wereld.”^{cxxxvii}

Progressief Vlaanderen is volgens De Wever op de kar gesprongen van “de destructie en demonisering van de Vlaamse identiteit”^{cxxxviii}. Als alternatief zou bovendien niet alleen een nieuwe belgitude gecreëerd zijn maar ook een multiculturele non-identiteit die schijnbaar vertrok vanuit de premisse dat “(...) alle culturele verschillen voor eeuwig zouden vervallen.”^{cxxxix}, aldus De Wever. Volgens N-VA schepten die progressieven een multiculturele droom met ... ‘hun tolerant en cultuurrelativistisch stilzwijgen’^{cxl}. Anderzijds kreeg het nationalisme de zwarte piet^{cxli} doorgeschoven aldus De Wever. Nergens krijgen we echter stevige argumenten aangeboden die aantonen dat het nationalisme niet schuldig is aan exclusie.

Opmerkelijk is dat De Wever op die manier de paarse regering in haar geheel als een links project beschouwt. Dat vertelt vooral veel over de positie van De Wever en N-VA in het politieke spectrum. Als Verhofstadt en de liberalen in de ogen van De Wever links zijn – in realiteit is de partij centrum-rechts – dan bevindt N-VA, dat rechtser is dan OpenVld, zich uiterst rechts. De linkerflank is, vanuit die positie bekeken, uiterst groot en machtig. Bovendien poot De Wever die paarse regering niet alleen neer als links, maar ook als een soort van dictatoriale regering die alle oppositiestemmen het zwijgen heeft opgelegd:

“Toen Paars in 1999 de macht overnam, werd het project ‘Vlaanderen-Europa 2002’ van Luc Van den Brande vervangen door de zogenaamde Kleurennota. Het verschil tussen beide documenten zat vooral in wat geschrapt werd: iedere verwijzing naar het Vlamingzijn werd omfloerst en Vlaanderen was niet langer een culturele gemeenschap, maar een regio of een trefpunt.”^{cxlii}

Vanuit het perspectief van De Wever spinde Vlaams Blok haren bij de onderdrukking van die culturele identiteit ten voordele van de ‘holle belgitude’. Zo krijgt ‘links’ terug de schuld in de schoenen geschoven van de opgang van extreemrechts: “Het verloop daarvan toonde vooral aan hoeveel speelruimte er intussen gegeven is aan lieden die de intellectuele veroordeling van identiteitsbeleving dankbaar gebruiken om het verkregen monopolie in te vullen met het aanprijzen van een gesloten identiteit.”^{cxliii}

3-5-3 *Verhofstadt als Linkse doodgraver van het Vlaams-nationalisme*

De 'linkse elite' bestaat uit een geheel aan uiteenlopende subjecten, zo blijkt in het discours van N-VA. Blijkbaar staan N-VA en haar voorman De Wever zo rechts van het spectrum dat zelfs neoconservatieve en donkerblauwe liberalen huizen in de 'linkse kerk'. Zo vallen volgens De Wever zowel Fukuyama (PNAC en ex-NEOCON), de Thatcheriaanse Verhofstadt uit de jaren 90, de paarse regering, maar ook wetenschappers als Marleen Temmerman en Eva Brems vreemd genoeg allemaal in dezelfde linkse categorie. Een van de aanvoerders van die progressieve elite is bovendien de toen jonge Verhofstadt. Toen zijn ideeën nog 'vers'^{cxliv} en invloedrijk waren, aldus De Wever:

“Toen waren Verhofstadts ideeën nog voorwerp van een levendig intellectueel debat. De Berlijnse muur viel en de wereld beleefde een kortstondige dronkenschap van optimisme.”^{cxlv}

Bovendien suggereert De Wever dat die jonge Verhofstadt een echte oer-multiculturalist is of zou zijn geweest. Dat gebeurt in een subtiel spel van associaties waarbij hij Verhofstadt zowel linkt aan Fukuyama als aan de gematigde linkerzijde. Hij plaatst de ideeën van Verhofstadt daarmee in verbinding met de idee “dat culturele verschillen volledig uitgewist zouden worden”. Dat idee, zo suggereert De Wever, was gekoppeld aan de globalisering. Zo schrijft hij: “(...) globalisering werd begin jaren negentig nog enthousiast onthaald, zowel bij de gematigde linkerzijde als in het neoliberale kamp.”^{cxlvi}

Het labelen van Verhofstadt als een 'linkse' gebeurt ook door hem te linken aan Reynebeau. “In wezen vertelt hij hetzelfde als die 'linkse' historicus, zij het minder goed”, aldus De Wever in hetzelfde artikel^{cxlvii}. Suggesteren dat de jonge Verhofstadt een linkse politicus was en tevens een vurig aanhanger van het multiculturalisme is natuurlijk een sterk staaltje geschiedvervalsing. Begin jaren 90 was Verhofstadt helemaal niet de zelfverklaarde kosmopoliet van vandaag. Laat staan dat je hem

kan neerzetten als een multiculturele profeet met een acute aanval van Belgitude. Herinner hier bijvoorbeeld de omvorming van de PVV (Partij voor Vrijheid en Vooruitgang, in Vlaams-nationalistische kringen beter bekend als Pest Voor Vlaanderen) naar Open Vld (Vlaamse Liberalen en Democraten) onder aanstuwten van Verhofstadt, net om het anti-Vlaamse imago van zich af te werpen. De Verhofstadt van de jaren 90 stond gekend als een baby-Thatcher die de multiculturele samenleving en de islam in naam van de burger scherp onder vuur nam^{cxlviii}. Niet voor niets citeerde Vlaams Blok rijkelijk uit zijn Burgermanifesten tijdens hun proces wegens racisme. Open Vld is ook een van de eerste mainstreampartijen die de superioriteit van de ‘Westerse cultuur’ expliciet poneerde in het debat over het samenleven in diversiteit.

De Wever zet Verhofstadt bovendien neer als een soort Stalin of Pol Pot, een dictator die ‘mensen’ ‘beveelt’ en hun ‘recht’ op ‘nationale identiteit’ ontzegt. Een Verhofstadt die het nationalisme onderdrukt: “Dat terwijl Verhofstadt zelf mensen het recht ontzegt om te kiezen voor een nationale identiteit en heel Europa beveelt tot het enkelvoudige, eenduidige pad van zijn postnationaal geloof.”^{cxlix} Waaruit dat bevel dan mag blijken, laat De Wever in het midden.

3.6 DE VLAAMSE IDENTITEIT EN DIVERSITEIT

Gesteld dat N-VA haar droombeeld kan realiseren, hoe zouden Vlaanderen en de Vlaamse identiteit er dan uitzien? Is hun ideaal Vlaanderen een multicultureel Vlaanderen of is het ideaal monocultureel. En welke impact zal dat hebben op ‘allochtonen’ en nieuwkomers?

Op het expliciete niveau mogen we gerust zijn: N-VA wil mensen geen identiteit^{cl} opdringen en er zijn ook geen expliciete lijstjes, immers:

“Voor ons kenmerkt identiteit zich juist door haar kracht om nieuwe elementen in zich op te nemen, door dynamische processen van insluiting. Een identiteit die zichzelf betonneert, is ten dode opgeschreven. Een open identiteitsconcept is de beste basis voor een democratische, solidaire en inclusieve samenleving.”^{cli}

N-VA stelt zelfs expliciet dat zij de ambitie hebben om “(...) onze gemeenschap te schragen op een identiteit die aan anderen, ook mensen van andere culturen! (sic), de kans biedt om lid te worden van die gemeenschap.”^{cli} Ze distantiëren zich hiermee expliciet van Vlaams Belang: “Wij zijn er ons van bewust dat er vormen van nationalisme bestaan die een andere definitie hanteren. Dat nationalisme is niet het onze.”^{cliii} Dat betekent echter niet dat N-VA een pleidooi houdt voor een multiculturele of interculturele samenleving.

3.6.1 *Het failliet van de multiculturele samenleving?*

Diversiteit, laat staan superdiversiteit is geen uitgangspunt dat geen remediëring nodig heeft. Nochtans is superdiversiteit een onomstotelijk feit, en niet alleen in België. Die superdiversiteit is het gevolg van allerlei nieuwe evoluties in de laatste decennia. Blommaert beschrijft daarin twee centrale factoren^{cliv}. Enerzijds heeft de val van de bipolaire wereld geleid tot een hele nieuwe ‘zoning’ van de wereld, wat nieuwe migratie-

stromen op gang heeft gebracht. Anderzijds is er een enorme verandering in de communicatietechnologie met de ontwikkeling en de opkomst van de gsm en het internet. Migratie betekent vandaag bijvoorbeeld niet meer het absoluut doorknippen van de banden met het thuisfront. Die evoluties hebben onze samenleving omgevormd tot een superdiverse samenleving^{clv}. Die superdiversiteit heeft volgens Vertovec^{clvi} tevens een hele reeks nieuwe socioculturele en politieke fenomenen geschapen.

De superdiversiteit is niet meer te negeren. Steden als Antwerpen, Gent, Luik, Brussel of Charlerloi groeien uit tot superdiverse stadsgewesten. Alleen al op het criterium afkomst zie je een diversiteit van meer dan 100 verschillende nationaliteiten. Al die mensen hebben heel specifieke levensgeschiedenissen. Daar stopt het niet, er is ook een superdiversiteit in levensbeschouwingen en religies, in opleidingsniveau, in talen, nationale identiteiten, aan culturele praktijken, wereldbeelden en politieke overtuigingen. Er is bijgevolg natuurlijk ook een enorme diversiteit aan publieke opinies in België in plaats van slechts twee.

In het N-VA –denken is deze superdiversiteit een probleem. Ze ziet het als een uitdaging, om niet te zeggen een bedreiging die om management vraagt. Een multiculturele aanpak is hierbij niet wenselijk, aldus Bart De Wever die de quote leent van Angela Merkel:

“Terwijl we zover zijn gekomen dat zelfs de regeringsleider van Duitsland niet meer om de vaststelling heen kan dat ‘der Ansatz für Multikulti gescheitert, absolut gescheitert’ is (de multiculturele aanpak is een absolute mislukking), volharden de zogenaamde actoren van de interculturele samenleving bij ons onversaagd in het geloof.”^{clvii}

Hieruit mag blijken dat De Wever op zijn minst een koele minnaar is en in het slechtste geval ronduit tegen een multicultureel of intercultureel beleid gekant is. Dergelijk standpunt kent een lange Vlaams-nationalistische traditie. Vergelijk bijvoorbeeld met de woorden van Aloïs Gerlo² in de jaren 90:

---

² Aloïs J.P. Gerlo (29 januari 1915 - 3 september 1998) was een Vlaams verzetsman, journalist, erudiet, publicist en de eerste rector van de autonome Vrije Universiteit Brussel. Uit [Wikipedia](#):

“Het multiculturele gedoe is in strijd met het wezen, de doelstellingen en de verworvenheden van de Vlaamse Beweging. Het is in feite tegen haar gericht, en is een wanhopige poging om te verhinderen dat de Vlaamse Beweging uiteindelijk haar oudste doelstelling – zelfbestuur voor Vlaanderen – bereikt.”^{clviii}

Dergelijk expliciet taalgebruik laat De Wever hier achterwege. Dat maakt het wat zoeken naar de betekenis van de woorden van De Wever. Wat bedoelt hij met een multiculturele of interculturele aanpak of samenleving? Deze termen zijn immers containerbegrippen geworden die een veelheid aan betekenissen kunnen oproepen. Wanneer we er bijvoorbeeld van uitgaan dat inter- of multiculturaliteit in eerste instantie slaat op de aanwezigheid van een veelheid aan individuen met uiteenlopende culturele achtergronden in een enkele maatschappij, heeft het geen zin om te spreken van een geslaagde of gefaalde multiculturaliteit. Dan is dat een voldongen feit en rest ons enkel nog de vraag hoe we hier het best mee omgaan.

De Wever stelt het begrip gelijk met “iedereen mag doen wat hij wil”^{clix}. De interculturele samenleving categoriseert hij als een geloof, als iets irrationeels, meer nog: met apartheid: “Het is geen gezonde situatie dat er daardoor een feitelijke, geïnstitutionaliseerde apartheid groeit.”^{clx}. Hij verengt de betekenis van multiculturaliteit daarmee niet alleen tot een model waarin meerdere culturen naast elkaar leven zonder in interactie of debat te treden. Multiculturaliteit krijgt in zijn discours een betekenis die haaks staat op de superdiverse realiteit van Vlaanderen vandaag. De Wever hanteert multiculturaliteit dus niet als een beschrijving van de realiteit; hij scheidt er een eigen fictieve wereld mee en stelt die voor als de realiteit in Vlaanderen. We krijgen geen wetenschappelijke noch beleidsmatige definitie van deze concepten. De Wever hanteert de concepten in hun populaire betekenis en gaat nog een stapje verder door ze gelijk te stellen met apartheid. Hij creëert zijn karikatuur om hem dan eigenhandig af te maken.

<http://www.facebook.com/profile.php?id=100001869139207>

Zo ziet hij alle actoren van die ‘ronde tafel voor interculturaliteit’ als pleitbezorgers van een apartheidregime. Het spreekt voor zich dat apartheid niet wenselijk is. Problematisch aan zijn stelling is echter dat De Wever nergens aantoont wie hiervoor zou pleiten; elke argumentatie ontbreekt. Het blijft bij een scheldkanonnade die bovendien apartheid minimaliseert. Daarenboven schrijft hij apartheid – een systeem van scheiding opgelegd door een dominante witte groep die onderdrukt – toe aan een minderheid die dat systeem zou opleggen aan een meerderheid. Dat alles nog los van het feit dat het compleet onzinnig is om in België te spreken van een apartheidregime. Het kwaad is geschied en de tegenreacties verschijnen niet met dezelfde bombarderie in onze kranten.

De hypocrisie van de positie van N-VA wordt pas goed duidelijk als we het vergelijken met de eisen van die partij voor de Vlamingen in Brussel. Het is duidelijk dat De Wever hier vergeet dat de Vlamingen in Brussel een van de best beschermde minderheden in de wereld zijn. Er zijn overal quota en er zijn Vlaamse instellingen. Is er hier dan geen sprake van ‘geïnstitutionaliseerde apartheid’? En is volgens zijn eigen definitie de splitsing van België volgens ‘etnie’ dan ook geen vorm van apartheid?

3.6.2 *Het model N-VA*

De Wever stelt in navolging van Merkel dat de multiculturele aanpak gefaald heeft. Waarmee hij de verantwoordelijkheid natuurlijk niet legt bij het decennialange rechtse politieke beleid inzake diversiteit, maar bij de mensen zelf. Nochtans is het al langer duidelijk, dat het net dat rechtse beleid is dat inderdaad faalt^{clxi}. De Wever beweert over een schijnbaar ander model te beschikken ‘waarin de dominante cultuur de spelregels bepaalt in het publieke domein’. Die stelling stelt hij als ‘evident’ en ‘gezond’ voor:

“Een gezonde situatie is dat de private cultuur evident ondergeschikt is aan de publieke cultuur. En dat die publieke cultuur doorvaart als het schip van Theseus: terwijl ieder onderdeel ervan

voortdurend wordt vernieuwd, blijft het voor alle opvarenden een veilig en herkenbaar vehikel.”^{elxii}

In eerste instantie valt de booster op, het is ‘evident’ dat de private cultuur ondergeschikt is aan de publieke cultuur. Maar wat bedoelt De Wever hiermee en is het wel ‘evident’? Het onderscheid tussen privaat en publiek krijgt geen expliciete verduidelijking. Hoewel de woorden op het eerste zicht niet bijzonder problematisch lijken, is dat wel degelijk het geval. Hoe maken we namelijk een onderscheid tussen een publieke en een private ‘cultuur’? Een volwassen cultuurtheorie gaat er vanuit dat er niet zoiets bestaat als homogene en afgrensbare culturen^{elxiii}; elke ‘cultuur’ is immers zowel publiek als privaat, persoonlijk als collectief, en hetzelfde geldt voor de bijhorende normen en waarden. Hoe en waarom ‘de private cultuur’ dan ondergeschikt dienen te zijn aan de publieke cultuur is dan ook maar de vraag. Sterker nog: de erfenis van de Verlichting stelt net dat iedereen zijn culturele identiteit in het openbaar mag beleven. Het onderscheid tussen beide doet vermoeden dat de openbare ruimte ‘onze cultuur’, ‘onze identiteit’ moet uitdragen, dat ‘onze cultuur’ als norm geldt en dat ‘de andere culturen’ thuishoren in privévertrekken.

Hoe dat in overeenstemming te brengen is met de principes van vrijheid en gelijkheid zoals omschreven in onze grondwet, blijft een raadsel. Dat lijkt immers in omfloerste termen neer te komen op het klassieke oude nationalisme dat een bepaalde groep uitsluit van hun rechten – lees: de migranten.

Dergelijke uitlatingen van De Wever laten tot hier weinig ruimte voor een andere conclusie dan dat N-VA voorstander is van een monocultureel beleid, en dus voort (rechts) wil op de al ingeslagen weg. Iedereen moet niet alleen de wil tonen om Vlaming te zijn, iedereen moet zich in de openbaarheid bekenen tot de dominante cultuur en die uitdragen in zijn overtuigingen en handelingen. De inburgeringscursussen zijn daarbij het instrument bij uitstek voor N-VA, waarbij nieuwkomers de cursus al in hun thuisland starten en pas echt welkom zijn na een geslaagd inburgeringsexamen.

3.6.3 *De dominante versus de private cultuur*

Hoe ziet die dominante cultuur er nu uit in de ogen van Bart De Wever en N-VA? En hoe verhoudt die cultuur zich in hun perspectief ten opzichte van bijvoorbeeld moslims? Kunnen moslims ook goeie Vlamingen zijn?

In zijn column “Consequent zijn over religies” laat De Wever, weliswaar impliciet, een licht schijnen op de religieuze identiteit van de Vlaming. De Vlaming kan zowel een praktiserende christen, een randgelovige als een ongelovige zijn. Wat zeker is, is dat de Kerk zo goed als geen impact meer heeft op de identiteit van het Vlaamse volk:

“Bij de praktiserende gelovigen, maar vooral bij de grote massa randgelovigen die de Kerk wel eens massaal én definitief de rug zouden kunnen toekeren. Misschien staan we daarmee op het kantelmoment waar de al fel afgenomen impact van het katholiek geloof op de publieke moraal finaal overgaat in de volstrekte irrelevantie van de Kerk.”^{clxiv}

Bart De Wever maakt zich sterk dat de uitspraken van Léonard geen bijval genieten bij ‘ons’, Vlamingen. De enige uitzondering die hij misschien mogelijk acht zijn de mensen die “(...) op ultramontaanse wijze de apostolische geloofsleer (...)”^{clxv} beleven. De overgrote meerderheid van de Katholieken die hij als “meestal randgelovigen”^{clxvi} categoriseert en zeker de ongelovigen willen het omgekeerde: “Zij wensen positieve boodschappen te horen over liefde en mededogen en gebruiken de Kerk vooral nog als de ceremoniemeester bij de belangrijke gebeurtenissen in het leven.”^{clxvii}

De Vlaming is geen Léonard. In tegendeel; de Vlaming wil juist liefde en mededogen en wil mogelijks zelfs de Kerk laten vallen – want wij staan op een kantelmoment – en vooruitgaan. Kijken we echter hoe De Wever in hetzelfde stuk schrijft over de moslims in verhouding met de Vlamingen, dan is het contrast groot.

“Er was derhalve nauwelijks enige verontwaardiging toen Antwerpse moslimgidsen verklaarden dat ze onder geen beding homo’s wensten rond te leiden in de moskee. Willen we eigenlijk wel weten wat er in sommige moskeeën op ons grondgebied wordt verteld over aids en homoseksualiteit? Léonard zal er maar bleekjes bij afsteken, vrees ik.”^{clxiii}

De uitspraken en daden van de Kerk zijn blijkbaar relatief goedaardig in vergelijking met wat er in niet nader genoemde moskeeën zou nagalmen. ‘Zij’ zijn nog erger dan onze ‘ergste uitzondering’. Bovendien worden ‘moslims’ in tegenstelling tot ‘ons’, afgebeeld als een kudde volgzame schapen die hun radicale herder hersenloos volgen. En de ‘linkse kerk’ dekt dat toe:

“Botsend op een geloof dat nog werkelijk de moraal bepaalt van de gelovigen en dat bijgevolg in staat is om hard van zich af te bijten, zingen politiek correcte lieden echter doorgaans een ferm toontje lager. Religies die hun gelovigen proberen weg te trekken van de volle beleving van grondrechten en -vrijheden zoals die steeds verder uitgediept wordt in de voortgang van onze verlichte samenleving, strekken mijns inziens niet tot aanbeveling.”^{clxix}

“Onze verlichte samenleving” of beter gezegd ‘wij’, Vlamingen zijn systematisch voortgeschreden op het pad naar de Verlichting. De dominante publieke cultuur is voor De Wever dus sterk beïnvloed en gekleurd door de Verlichting zoals onder andere weerspiegeld in onze democratie en haar juridisch kader. Immers, zoals hij ook in het artikel “De ongezonde pragmatiek van de halaldiscussie”^{clxx} schrijft:

“Religies moeten kunnen functioneren binnen het kader van de juridische normen die gelden voor alle burgers en de flexibiliteit bezitten om zich desnoods aan te passen. Voor het katholieke geloof is dat een evidentie geworden.”^{clxxi}

Dat in tegenstelling tot ‘zij’, ‘de moslims’ wiens geloof “... nog werkelijk de moraal bepaalt van de gelovigen (...)”^{clxxii} en “ die zich weg trekken van de volle beleving van grondrechten en –vrijheden.”^{clxxiii} ‘Wij’ zijn dus een verlichte samenleving, een verlicht volk, enkele (ultramontaanse) uitzonderingen die de regel bevestigen buiten beschouwing gelaten. Religie speelt enkel in een uiterste gematigde variant een rol in het leven van de Vlaming. Bovendien is de dominante cultuur seculier en hebben het katholieke geloof, de instellingen en de individuele gelovigen zich daar ‘evident’ bij neergelegd. Dat alles in tegenstelling tot ‘zij’, ‘de moslims’ die zich nog volledig laten leiden door die religie. Een religie die daarenboven ‘nog sterk van zich afbijt’. Bovendien geldt ‘de islam’ als een religie die haar gelovigen wegtrekt van de volle beleving van grondrechten en vrijheden. ‘Wij’ perken hun vrijheden niet in als we bijvoorbeeld de hoofddoek verbieden, maar ‘hun religie’ staat haaks op ‘onze rechten’ en daarom moeten ‘wij’ ingrijpen en desnoods onze zo geroemde vrijheden/rechten inperken voor hen. Nochtans houdt de zo geroemde scheiding van Kerk en Staat in dat de staat natuurlijk niets te zeggen heeft over religieuze zaken.

3.6.4 *Inburgeren en de dominante cultuur*

Het discours over het onderscheid tussen publieke en private cultuur beperkt zich niet tot enkele columns van De Wever. Het vormt ook de basis van de verantwoording en duiding van het inburgeringsbeleid van minister Bourgeois. Het onderscheid tussen ‘de private en publieke cultuur’ en de dominantie van die laatste geldt daarbij als een verplicht geloofspunt – zonder enige duiding. “We kunnen het debat alleen aangaan als iedereen het onderscheid tussen private culturen en de publieke cultuur erkent.”^{clxxiv}, stelt Bourgeois. Hoeveel ‘autochtonen’ zouden weten wat dat onderscheid is en het effectief erkennen? Ook opmerkelijk is dat cultuur en identiteit geen statische gegevens zijn in dit discours:

“De publieke cultuur is geen statisch gegeven. Private culturen hebben er invloed op. Dat betekent dat de inbreng van andere private culturen onze publieke cultuur kan verrijken.”^{clxxv}

Helaas heeft die vaststelling weinig impact op het vervolg van het beleid, want:

“Het blijft echter van doorslaggevend belang dat wie in Vlaanderen woont de Vlaamse publieke cultuur erkent en zich engageert om eraan deel te nemen. Enkel wie deelneemt aan de publieke cultuur kan door zijn of haar bijdrage het spoor van de evolutie mee bepalen.”^{clxxvi}

De dominante en publieke cultuur is ‘onze cultuur’. Nieuwkomers en ‘migranten’ moeten ‘hun cultuur’ privé houden, de publieke cultuur erkennen en zich engageren om eraan deel te nemen. Hoe ze ‘die cultuur’ dan kunnen beïnvloeden of veranderen is niet geheel duidelijk. De Wever heeft immers al meermaals duidelijk gemaakt dat de publieke cultuur ‘evident’ dominant is. De hamvraag is bovendien terug, wat is die ‘publieke cultuur’? Wat is er daar zo typerend aan? Minister Bourgeois geeft meteen antwoord:

“De Vlaamse publieke cultuur is geënt op de verworvenheden van de Verlichting met vrije en verantwoordelijke mensen, met scheiding van kerk en staat, gelijkheid tussen mannen en vrouwen, geen onderscheid op grond van seksuele geaardheid, enz. Deze verworvenheden moeten we bewaren. Meer nog, voor nieuwe Vlamingen zijn ze ook van tel.”^{clxxvii}

Hier komen we terug in het klassieke discours rond integratie, inburgering, islam van de laatste jaren. Opnieuw halen politici allerhande sterk geïdealiseerde zelfbeelden aan als norm om de ander uit te sluiten in plaats van in te sluiten. Een kritiek^{clxxviii} die al meermaals is geleverd maar na decennia nog geen enkele impact heeft gehad op het beleid.

3.6.5 *De dominante cultuur en het slechte pragmatisme van de linkse kerk*

Niet alleen ‘de moslims’ vallen buiten de ‘wij’-groep in het discours van N-VA; ook links moet het met de regelmaat van de klok ontgelden. Zo neemt De Wever in het artikel “Consequent zijn over religies” meermaals de verschillende – voornamelijk linkse – politieke stemmen in het vizier. Hun uitspraken ten aanzien van de uitlatingen van Léonard ziet hij als hypocrisie: “Als het over het christendom gaat, is de afkeer immers zo groot dat men bij iedere dankbare gelegenheid graag vergeet dat er zoiets bestaat als vrijheid van meningsuiting en van geloofsovertuiging.”, stelt De Wever^{clxxxix}.

Hij verwijst er duidelijk naar ‘de politiek correcte lieden’, naar ‘de linkerzijde’. Want, zo stelt De Wever: die linksen zingen “een serieus toontje lager” als het over ‘moslims’ gaat, omdat “die in staat zijn om hard van zich af te bijten” – Met dank aan het vijandsbeeld van de linkerzijde die de ‘achterlijke en bedreigende fundamentalistische’ moslims en de multiculturele samenleving de hand boven het hoofd houden. De gelijkstelling van het meerderheidsracisme met minderheidsracisme is frappant, evenals hoe het de volledige machtsdynamiek in een samenleving buitenspel zet.

De Wever mag dan wel oproepen om consequent te zijn over religies, zelfs is hij dat hoegenaamd niet. Als het over de godsdienstvrijheid van moslims gaat, hanteert De Wever een heel andere invulling van die grote edele principes van onze rechtstaat. De Wever roept dan ‘goede pragmatiek’ in. Pragmatiek is goed als ‘men er tendensen tot apartheid mee wil doorbreken en de maatschappelijke participatie van de betrokkenen’ wil ‘verhogen’. Een voorbeeld van ‘goede pragmatiek’ is volgens De Wever het ‘opleggen van een strikte neutraliteit aan mensen in loketfuncties’^{clxxx}. N-VA was ook een hevig voorstander van een boerkaverbod in de openbare ruimte. De Wever beschouwt hoofddoeken, keppeltjes en tulbanden blijkbaar als een vorm van apartheid, waardoor het meteen gerecht-

vaardigd is om de godsdienstvrijheid van moslims, joden en sihks in te perken. De intentie achter het verbod blijkt afdoende, zonder de vraag te stellen of het ook effectief bijdraagt aan een grotere emancipatie, betrokkenheid of en 'harmonieuze samenleving'. De manifeste inbreuk op de vrijheid van godsdienst laten we dan nog buiten beschouwing.

'Slechte' 'pragmatiek' omschrijft De Wever naar aanleiding van een zoveelste discussie over halal-vlees als een 'politiek opbod om bepaalde bevolkingsgroepen te charmeren'. De Wever: "De Arabische en Arabisch-Franse halalcertificaten bewijzen hoe ver men al voorbij de grenzen van gezonde pragmatiek was."^{elxxxii} De discussie over 'halal geslacht vlees in Antwerpen' is volgens hem 'in dit laatste bedje ziek' want het is er enkel op gericht om de moslims te charmeren. Godsdienstvrijheid begrijpt hij hier opnieuw als apartheid. Het model De Wever staat in die zin voor de dominantie van de 'autochtonie' over 'de moslims'. De vrijheid van godsdienstbeleving is dan vooral belangrijk als het over 'onze godsdienst' gaat. Voor 'hun godsdienst' moeten 'we' 'pragmatisch' zijn.

3.7 HET IDEALE VLAANDEREN. N-VA VERSUS DE MOSLIMS EN DE ‘LINKSE KERK’

Op basis van onze analyse kregen we een duidelijk beeld van ‘het ideale Vlaanderen’ en ‘de ideale Vlaming’ in het discours van N-VA. In de loop van de artikels hierboven kregen we drie categorieën: wij (Vlamingen) en zij (Franstaligen, moslims en de politiek correcte lieden van de linkse kerk). ‘Wij’ staat dan voor een Vlaanderen van gelovigen, randgelovigen en ongelovigen die zich allen distantiëren van de uitspraken van Léonard. Ook de politiek correcte lieden delen die mening – maar gaan te ver in hun aanvallen op de Kerk. Ze houden bovendien de hand boven het hoofd van de anderen, in dit geval ‘de moslims’. Zie hier het scenario.

Nochtans is die steun van links onbegrijpelijk, dixit De Wever, want de islam is, “(...) een geloof dat nog werkelijk de moraal bepaalt van de gelovigen en dat bijgevolg in staat is om hard van zich af te bijten (...)”^{clxxxii} Wij, de ideale Vlamingen, komen op voor de echte vrije meningsuiting in tegenstelling tot ‘zij’: de linkse intellectuelen en de moslims. Dat De Wever hiermee wel een pleidooi houdt om de godsdienstvrijheid voor hen, nochtans een van ‘onze’ waarden, in te perken, ziet niemand.

Bovendien zouden de homofobe en intolerante uitspraken van Léonard atypisch zijn voor de katholieke bevolking en de Vlaming in het algemeen. Terwijl De Wever de gemiddelde (rand)gelovige Vlaamse christen of atheïst voorstelt als tolerant, is intolerantie volgens hen de regel voor moslims. Vlamingen denken niet meer als Léonard en veroordelen die uitspraken. De uitspraken van enkele moslims worden dan op hun beurt afgebeeld als exemplarisch voor alle moslims, want ‘hun geloof heeft nog een grote impact op hun ethisch handelen’.

Hoewel de partij expliciet pleit voor een inclusief Vlaams-nationalisme tonen dergelijke impliciete vooronderstellingen dat er ook ruimte is voor polariserende exclusies. De moslims zijn een uniforme groep die zich op een doctrinaire wijze laat dicteren door een religie met waarden en

normen die haaks staan op het voortschrijdende pad van de Verlichting dat het onze zou zijn. De impliciete boodschap van bovenstaande tekst is alvast dat de geïdealiseerde Vlaming van N-VA noch een moslim, noch een apostolische katholiek is. Bovendien kunnen we bemerken dat het inclusieve nationalisme van N-VA paradoxaal genoeg gebaseerd is op de exclusie van een incompatibel geachte Waalse identiteit.

Een laatste groep die voor N-VA uit de boot valt in het ideale Vlaanderen is de zogenaamde linkse kerk, die aanzienlijk groot is vanuit het gezichtspunt van N-VA. Zowel de jonge Thatcheriaanse Verhofstadt als de neoconservatieve Fukuyama, de voltallige paarse regering, Marc Reynebeau en Eva Brems rekent hij tot die befaamde en almachtige 'linkse kerk'; een vijand van Vlaanderen. Bovendien beschuldigt de partij de linkse kerk ervan de 'reactionaire moslims' de handen boven het hoofd te houden.

'Het ideale Vlaanderen' is volgens het N-VA-discours het land waar de dominante cultuur het hoge woord voert. Die dominante cultuur zou seculier zijn en weerspiegelt de traditie van de Verlichting zoals die tegenwoordig gekend is uit het islamdebat. De Verlichting en de democratie staan dan niet meer voor de grote idealen en verhalen over gelijkheid, vrijheid en solidariteit. Ze zijn verworpen tot een soort genetische eigenschappen van de Vlaming (en ook de Waal) die hen onderscheidt van de migranten, de nieuwkomers en de linksen, die die waarden niet goed begrijpen.

Duidelijk wordt hieruit dat N-VA wel degelijk streeft naar een gehomogeniseerd Nederlandstalige, Vlaamse en rechts- nationalistische identiteit. De Thatcheriaanse Verhofstadt en zijn rechtse neoliberale ideeën gelden vanuit N-VA-perspectief als links, maar de great communicators van de partij benoemen het zelden expliciet op die manier: Bracke slaagt er zelfs in om N-VA links te noemen^{elxxxiii}, terwijl De Wever er openlijk voor uitkomt rechts en conservatief te zijn.

Onder die retorische oppervlakte blijkt dat N-VA duidelijk een vrij klassiek Vlaams-nationalistische partij is, met de bijhorende nationalistische agenda. Ze bouwen via media aan het veroveren van de geesten: alle Vlamingen moeten zich een Vlaams-nationalistische identiteit aanmeten en zich ook zo gedragen in de publieke sfeer. Dat is de basis en in hun ogen de noodzaak om een legitieme politieke entiteit te kunnen uitbouwen, en om te splitsen. Hoewel ze expliciet stellen dat hun nationalisme inclusief is en open, zien we in de realiteit wel degelijk uitsluiting van rechten voor niet-Vlamingen.

Het voorgaande combineert de partij ook nog eens met een duidelijk neoliberale economische agenda die 'de Vlamingen' zouden nastreven. Dus niet alleen 'de allochtonen' zien zich uitgesloten van allerhande rechten, ook de autochtone zwakkeren – zoals recht op een werkloosheidsuitkering dat ze beperkt willen zien in duur. Het klinkt allemaal wat gladder en geleerder maar als je alle paradoxen, eufemismen, bochten en oneliners grondig tegen het licht houdt, zie je dat N-VA naadloos aansluit bij de radicale en uiterst-rechtse historische tendens binnen de Vlaamse Beweging. Het nationalisme van N-VA steunt op het afzonderen van twee grote groepen: de migranten – lees moslims – en de Franstaligen, en net daarom richt de partij de pijlen ook op de linkerkzijde die beiden 'de handen boven het hoofd houden'.

4. DE CIRCULATIE VAN HET N-VA-DISCOURS

Media spelen een cruciale rol in de politieke strategie van N-VA. Zowel Bracke, Peumans als De Wever zelf winden daar weinig doekjes om. Via de media doen ze hun discours circuleren en bouwen ze een draagvlak uit voor hun nationalistische agenda. Als mensen inderdaad geloven dat een democratie pas kan werken als ze gesteund is op een volk met een – historisch gegroeide-volksaard, komt hun doel – de splitsing van het land – een beetje dichterbij. Die mediastrategie is natuurlijk niet alleen eigen aan N-VA; alle politieke partijen zetten de media in voor hun politieke strijd, maar zij slagen er niet in om succesvol tegengas te geven. Vandaag zijn N-VA, of beter gezegd De Wever en in mindere mate Bracke, Vlaanderen's Great Communicators.

4.1 COMMUNICATIE ALS PROPAGANDA

De Wever en zijn maats zijn alomtegenwoordig in onze media. Ze verschijnen niet alleen in *Terzake*, *De Zevende dag*, het *Journal* of het *Nieuws*, maar ook in de populaire bladen als *Dag Allemaal* en *Story*. Ondertussen weet elke Belg dat De Wever zot is van hamburgers en frieten en dat zijn favoriete frituur het Draakskens is in Berchem^{clxxxiv}. En dan hebben we het nog niet over het optreden van N-VA-excellenties in allerhande kwissen en andere infotainment-programma's. Maar daar stopt de circulatie van hun woorden echter niet; ook in krantenartikels, op internetfora, op sociale netwerksites is hun discours dominant aanwezig^{clxxxv}. Hun mediastrategie is gericht op verzadiging.

De Wevers' discours is hiervoor volmaakt aangepast aan de huidige communicatiewereld, waarin je niet langer gewoon zelf communiceert maar vooral anderen doet communiceren. Dat is een oud recept, het heet propaganda, en De Wever & Bracke bereiden het meesterlijk.

Communicatie in onze hedendaagse mediawereld is niet zomaar communicatie. Praten in de media heeft in se weinig te maken met hoe mensen dag in dag uit spreken met elkaar. Iedereen kan communiceren, maar niet iedereen kan communiceren in de media. Die laatste vorm van communicatie is professionele communicatie^{clxxxvi}. Communicatie die nogal vaak is aangeleerd door peperdure communicatiespecialisten, publieke communicatie, gericht op het overtuigen van mensen binnen de hypercompetitieve context van de massamedia.

Die communicatie verloopt zodoende langs de lijnen die de massamedia uitgezet hebben. Zij bepalen wat goede communicatie is en wat bijgevolg in aanmerking komt voor verspreiding. De regels zijn zeer duidelijk. Goede communicatie is bondige communicatie. Je moet het in 16 seconden kunnen uitleggen – liefst doorspekt met wat sappige quotes. De regels zijn onder andere mee bepaald door Bracke zelf tijdens zijn loopbaan bij de VRT. Hij kent het veld dus als zijn binnenzak.

Het mag duidelijk zijn dat communicatie in onze media niet dezelfde is als de communicatie die we voeren in de supermarkt of in een theehuis. Politieke mediacommunicatie is uiterst competitief. “Communiceren betekent dus zoveel als je boodschap tonen in competitie met anderen binnen een door de media gedomineerde publieke ruimte op zo’n manier dat jouw boodschap scoort, opvalt, opgepikt wordt door dat publiek”.

^{clxxxvii} Het is misschien interessant om er nog eens op te wijzen dat het niet altijd zo is geweest. Denken we maar aan de jaarlijkse speech van de Koning; vroeger waren alle politieke mededelingen van die aard: regeringsmededelingen.

Communicatie in onze gemediatiseerde samenleving is gericht op het overtuigen van het publiek en het behalen van een brede circulatie, en net daarin zijn De Wever en Bracke op dit moment de absolute top. De eerste stap in die communicatielawine is de productie van goedbekkende oneliners. De Wever en zijn N-VA maats produceren een heel beperkte reeks van korte uitspraken – ‘ethische gemeenschap’, ‘inclusief en exclusief

nationalisme’, ‘twee democratieën’, ‘blocked democracy’ ect. – die een hele betekeniswereld suggereren. Een verduidelijkend woordje daarbij krijg je echter nooit. De uitspraken passen vaak perfect binnen de 140 karakters die Twitter toelaat per bericht.

In wat volgt bespreken we een stukje onderzoek dat we onlangs uitvoerden. In het eerste deel focussen we op de circulatie van de standpunten van De Wever in mainstreammedia, bij journalisten, politici en intellectuelen. In het tweede deel focussen we zowel op de woorden van De Wever zelf, als op de woorden van vele anderen op discussiefora die we volgden. Hierbij hebben we zowel aandacht voor de inhoud als de kanalen en motoren van verspreiding.

4.2 TWEE DEMOCRATIEËN: DE RECONSTRUCTIE VAN EEN IDEE

‘België heeft twee culturen en twee democratieën’. Dat zinnetje is niet meer weg te denken. Het idee nestelde zich onder de hersenpan van velen en kleurt vaak hardnekkig de waarneming van de realiteit. Uiteraard bezigen niet allen N-VA-politici die gevatte oneliner, hij is ook populair onder journalisten, intellectuelen, burgers en bloggers. We maken even een kleine historische reconstructie van het idee van België als een land met twee democratieën.

4.2.1 *Het moeilijke ontsnappen uit de marge*

We starten onze reconstructie met een zoekopdracht in Google over de periode van 1 januari 2002 tot 31 januari 2011, onderverdeeld per jaar. In 2002 levert de zoekopdracht “twee democratieën” nul hits op. Het was tot dan een onbestaand idee als we nadachten en spraken over België. Het jaar erop leverde een hit op. Bart De Wever heeft de weinig verrassende eer deze oneliner gelost te hebben in een interview met Dwars, het studentenblad van de UA, waarin hij het volgende zegt:

“Een eerste reden voor een onafhankelijk Vlaanderen in een confederaal Europa is het democratisch deficit van België. In dit land bestaan twee democratieën parallel naast elkaar. Na elke verkiezing worden zowel Vlamingen als franstaligen (sic) bestuurd door partijen waar ze niet voor konden stemmen. Die partijen houden vaak geen rekening met wat men aan de andere kant van de taalgrens denkt.”^{clxxxviii}

Een evidente oplossing voor de theorie van dat reële democratische deficit is natuurlijk een herfederalisering van de politiek of het invoeren van een federale kieskring. Hiermee herstellen we immers dat democratisch deficit op een manier die weinig middelen of inspanningen kost. Heel wat eminente wetenschappers waren die oplossing aanhangig. Zo is er de Paviagroep die bij monde van professoren Kris Deschouwer en Phillipe Van Parijs tot op vandaag stellen:

“Het belangrijkste doel van een federale kieskring is de federale besluitvorming vlotter te laten verlopen. Dat is nodig voor het dagelijks bestuur van de federale bevoegdheden en het is zeker nodig voor het hervormen van de staat. Federale staten zijn nooit af.”^{clxxxix}

Dat druist echter om evidente redenen in tegen de nationalistische agenda van De Wever. De oneliner van de twee democratieën staat duidelijk nog niet op punt, ze leidt bijna onvermijdelijk tot een versterking van de positie van vele eerder links gesitueerde politici en intellectuelen: die onderschrijven dat België inderdaad kampt met een democratisch deficit doordat we nooit kunnen stemmen op politici uit de andere regio van ons land.

Veel succes haalt De Wever in die beginjaren nog niet met zijn oneliner, en in de volgende jaren kwam daarin niet veel verandering. Zowel in 2004^{cx}, 2005 als in 2006 komt het idee van de twee democratieën telkens slechts een keer voor op de Google search engine, telkens indirect aangeleverd door Bart De Wever. Opvallend is dat de betekenis van de oneliner geleidelijk aan verschuift, zo schrijft hij in 2004:

“Het spijt me, maar België is geen democratie. Het bestaat uit twee democratieën die op dezelfde dag verkiezingen organiseren. Er zijn geen nationale partijen van betekenis, er zijn geen nationale media of opinievorming, de evolutie van beide landsdelen gebeurt op alle vlakken in toenemende mate autonoom. De bestuurbaarheid van België is precies afhankelijk van het uitschakelen van de democratie ten voordele van de participatie.”

De oneliner wordt radicaler, België kampt nu niet meer met een ‘louter’ ‘democratisch deficit’, het is geen democratie tout court. Nochtans hoeven we niet veel moeite te doen om vast te stellen dat België wel degelijk een democratie is, gelet op de grondwet, op de verkiezingen, op het middenveld, de rechten, de sociale zekerheid ... De radicalere invulling van ‘de twee democratieën’ introduceert ook een betekenis die niets meer met de realiteit van doen heeft, maar des te meer met de idealen van N-VA: het afschaffen van België en zijn democratie.

In 2005 is De Wever al iets milder, maar de algemene gedachtegang van zijn oneliner blijft overeind. België is weer een democratie, maar nu een slecht werkende, net omdat het de som is van twee democratieën: “De Vlaamse identiteit zou de grens van onze democratie moeten bepalen, België is volgens De Wever dan ook een slecht werkende democratie, een som van twee democratieën.” ^{cxc}

Hier komt de aap natuurlijk uit de mouw. In het hanteren van de ‘twee democratieën’-oneliner hertaalt De Wever onze democratie. Hij voorziet democratie van een nieuwe betekenis: geen inclusief systeem meer die iedereen op het grondgebied verbindt op basis van het gelijkheidsbeginsel en van instellingen, gemeenschappelijke wetten en een grondwet, maar een etnische democratie. De democratie die De Wever voor ogen heeft, kan enkel een democratie zijn die gestoeld is op een etnische en rechts-ideologische nationale identiteit. Democratie staat dan niet meer voor een groot verhaal met structuren, instellingen en een middenveld die haar fundament vindt in het gelijkheidsbeginsel, maar is gestoeld op het hebben van de Vlaamse identiteit.

Een jaar later, in een interview met *Zizo* herhaalt De Wever zijn gedachtegang over de twee democratieën en noemt ‘het bestaan’ van die twee democratieën de reden waarom hij Vlaams-nationalist is:

“Je voelt ook in dit dossier dat de democratische gespletenheid van België je parten speelt. In Wallonië en Vlaanderen heb je een eigen opinievorming, een eigen pers en een eigen sociaaleconomische en culturele situatie. Om een meerderheid te vinden moet je altijd de optelsom maken van twee democratieën. Maar als je twee democratieën optelt, krijg je geen grotere democratie, maar een gehalveerde democratie. Dat is de echte reden waarom ik Vlaams-nationalist ben. Dat democratisch deficit moet opgelost worden.”^{cxcii}

Het omgekeerde is natuurlijk waar, het is niet omdat er twee democratieën zijn, dat De Wever Vlaams-nationalist is. Er zijn immers geen twee democratieën in België, er is een democratie met verschillende kieskringen. De Wever spreekt over twee democratieën net omdat hij Vlaams-nationalist is en dus niets liever wil dan een opgesplitst België, met twee democratieën – mocht het land vandaag uit twee democratieën bestaan, dan heeft N-VA om evidente redenen geen programma meer.

Zover zijn we nog lang niet. Het idee van de twee democratieën wordt tot en met 2006 enkel en alleen door De Wever gehanteerd. Het idee kristalliseert zich uit tot een soort legitieme vaststelling en de reden waarom De Wever een Vlaams-nationalist is die een splitsing van België op het oog heeft. Het is hem blijkbaar allemaal om de democratie te doen. En een democratie is volgens hem maar een echte democratie als de grens van die democratie gestoeld is op de identiteit van het volk: “De Vlaamse identiteit zou de grens van onze democratie moeten bepalen.”^{cxci} Weinig of geen journalisten stellen hier kritische vragen bij: niet over het idee dat we in België twee democratieën zouden hebben, noch over het achterliggend idee dat een democratie maar een echte democratie zou zijn als die zich beperkt tot een groep mensen die een nationale identiteit delen.

Nochtans is dit een belangrijke vaststelling, De Wever geeft hier immers niet de definitie van een democratie, maar de definitie van een etnocratie. Een systeem waar je politieke rechten afhankelijk zijn van je identiteit.

4.2.2 *Twee democratieën en de herdefiniëring van de democratie*

In de volgende jaren na 2005 zien we een lichte stijging van het aantal hits. Zo zien we in 2007 voor het eerst een stijging van 1 naar 5 hits in Google. In dat jaar waren Leterme & De Wever de grote winnaars van de verkiezingen. Eén van de favoriete stokpaardjes van De Wever & co om een verdere ‘homogenisering’ te bepleiten was de ‘vaststelling’ dat er twee publieke opinies zijn in België, namelijk die van ‘de Vlamingen’ en die van ‘de Franstaligen’. Dat verscheen toen^{cxv} ten tonele in de mediadebatten zonder enige duiding, als een gevolg van de ‘verschillende natuur’ van Vlamingen en Franstaligen, hun schijnbaar verschillende volksaard^{cxv}. Hierbij knoopt hij aan met een aloude traditie: de verschillen in identiteit op basis van het verschil in taal die we spreken.

Het idee van de twee opinies begon wijd te circuleren zonder enige vorm van tegengas. Het gold als een natuurlijk gegeven. Het idee van de twee democratieën bleef rondgaan in de marge van het maatschappelijk debat. Nog altijd was het geen wereldschokkende oneliner. Opvallend is wel dat het begint te circuleren op allerhande blogs; drie van de vijf hits komen van online fora en blogs, waarbij de schrijvers nobele onbekenden waren. Laten we die even van dichtbij bekijken. Op de bekende blog van Luc van Braekel reageert een zekere “Briggs” op 24 augustus 2007 door de woorden van De Wever letterlijk te herhalen:

“Wie zei er gisteren ook al weer: “België heeft twee democratieën”. Alleen de som van beide geeft geen democratie. Een Vlaamse en een Franstalige ‘democratie’, naast de duidelijke culturele scheiding is indicatief van wat men noemt een natie. Democratie werkt enkel in een natiestaat, of is dat te oubollig (sic) geworden in de Liberale ideologie?”^{cxvi}

Het idee van België als een optelsom van twee democratieën begint een eigen leven te leiden op allerhande blogs en fora. De poster hierboven heeft duidelijk goed geluisterd en herhaalt letterlijk de nationalistische invulling van democratie die De Wever hem voorgekauwd heeft. Opvallend bovendien is dat alle posts democratie als concept herleiden tot ‘verkiezingen’. Zo ook een zekere Gieter die op het forum van Frihost schrijft:

“In Vlaanderen heeft men gestemd voor een staatshervorming (“het Vlaams kartel”), de Waalse partijen hadden dat niet in hun verkiezingsprogramma. Ook als we kijken naar de politieke families zien we dat Vlaanderen en Wallonië in feite twee democratieën zijn: CDH behaalde 10 zetels in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, CD&V 25. MR 23 tegenover Open Open Vld 18. Door het feit dat Vlaanderen en Wallonië feitelijk twee democratieën zijn duren de regeringsonderhandelingen nu zo lang.”^{cxvii}

En ook in een laatste blog die we vonden op het wetenschapsforum stelt iemand democratie gelijk met de verkiezingsuitslag:

“België is de som van twee democratieën. De Vlamingen stemmen op hun partijen en de Franstaligen op de andere, het eindresultaat wordt een mix van beide. Zo wordt Vlaanderen linkser bestuurd dan het wenst. Een mooi voorbeeldje is het vreemdelingenstemrecht dat door bijna alle Franstalige partijen is goedgekeurd in 2004 maar slechts een Vlaams kartel, dat maar een kwart van de Vlamingen vertegenwoordigt.”^{cxviii}

Die blogberichten lijken allemaal kopieën van elkaar. Niet alleen vermelden ze allen de oneliner van de ‘twee democratieën’, ook de betekenis en gevolgtrekkingen die men uit deze ‘vaststelling’ doet, zijn bij elk van de drie berichten gelijkaardig. Ze delen allemaal dezelfde moedertekst, die door Bart De Wever in de voorgaande jaren is uitgetekend. Kortom vanaf 2007 zien we dat het idee een eigen leven begint te leiden.

Die circulatie is nog bescheiden maar wordt toch al opgemerkt door verschillende actoren. Zo wordt N-VA retoriek over ‘twee democratieën’ door Petra Meier van de Universiteit van Antwerpen^{ccxi} al beschreven als het officiële standpunt van de partij.

De oneliner geniet stilaan bekendheid en begint ook invloed uit te oefenen – en niet alleen bij enkele anonieme bloggers: ook Humo-journalist Pascal Verbeken liet in een reportage van het NRC Handelsblad het volgende optekenen:

“Op de redactie van weekblad Humo, waar Pascal Verbeken werkt, loopt hij naar een tafel buitenlandse kranten. Er liggen Britse, Franse, Duitse en Nederlandse dagbladen op. Maar geen Franstalige Belgische kranten. „Ik ken geen Vlamingen die La Libre Belgique lezen, of Le Soir”, zegt Verbeken. „Net zo min als ik Franstaligen ken die Vlaamse kranten lezen. Er is geen intellectueel verkeer. We zijn al lang twee democratieën binnen dezelfde landsgrenzen. Franstalige en Nederlandstalige kinderen komen elkaar alleen nog tegen in pretpark Plopsaland. We kijken naar onze eigen tv-programma’s. We stemmen op onze eigen politici.”^{cc}

Hier zien we een lichtjes andere uitleg bij het idee van de ‘twee democratieën’, maar ook hier zien we een enorme vernauwing van de oorspronkelijke definitie van democratie tot ‘publieke opinie’ en verkiezingen. De 19e-eeuwse de Tocqueville waarschuwde altijd voor wat hij het despotisme van de massa noemde, namelijk het gelijkschakelen van democratie met publieke opinie^{cci}. Zo vreesde hij dat democratie de intellectuele zelfstandigheid eigen aan sociale gelijkheid zou tenietdoen omdat het bespelen van de publieke opinie zo belangrijk is in een democratie. Het gevaar is dat “de menselijke rede zich met huid en haar zal overgeven aan de grote wilsbeschikkingen van de meerderheid”^{ccii} Ook de Britse historicus Hobsbawm^{cciii} had onder andere dit gevaar in gedachten bij zijn waarschuwing voor de bedreigingen van onze democratie.

4.2.3 *De geleidelijke circulatie van het idee van ‘twee democratieën’*

In 2008 en 2009 krijgen we een stabilisatie. In 2008 terug 5 hits^{cciv} waarbij er eentje zelfs een kopie is van een artikel uit 2007. In 2009 krijgen we 6 hits. Wel is het opmerkelijk dat we twee nieuwe N-VA-stemmen horen. De eerste is Vanlouwe, voorzitter van N-VA voor het arrondissement Brussel, die in Brusselnieuws zegt:

“We leven met twee democratieën naast elkaar. Natuurlijk is het dan moeilijk om een regering te vormen. Als Frankrijk en Duitsland één regering zouden moeten vormen, dan zou dat ook niet makkelijk gaan.”^{ccv}

Een andere N-VA-politicus, Kris Van Dijck (N-VA) laat op zijn blog Kris Kras dan weer het volgende optekenen:

“Waar het wel over gaat is dat er twee democratieën zijn, twee publieke ruimtes, met elk hun uitdagingen en noden, kansen en opportuniteiten, die door de Belgische constructie steeds compromissen moeten maken waar de Vlaming noch de Waal beter van wordt.”^{ccvi}

Het idee van de twee democratieën en de bijhorende versmalde en vaak nationalistische invulling van democratie begint alvast opgang te maken in de partij van De Wever. Opvallend in bovenstaand citaat is natuurlijk de gelijkschakeling tussen democratie en publieke ruimtes. Alsof het hier synoniemen betreft. Nochtans is democratie nog altijd een bestuursvorm, geen publieke ruimte.

In 2009 geeft De Wever nog wat extra gewicht aan zijn oneliner. Eenmaal in een interview met De Standaard en eenmaal in Het Nieuwsblad. Telkens haalt hij de theorie van de twee democratieën aan om het einde van België aan te kondigen als een bijna-zekerheid, maar ook om de groei van zijn eigen partij te verklaren.

“De middelpuntvliedende evolutie van de twee democratieën ondergraaft aan Vlaamse kant in ijlt tempo het geloof dat België als bestuursniveau nog voor veel meer kan dienen dan een aantal zakelijke transacties. In die context groeide er electorale ruimte voor een partij die het streven naar Vlaamse autonomie op een heldere manier koppelde aan de acute vraag naar daadkracht in het economisch beleid en de noodzaak aan een reeks sociale maatregelen. Dat was de geest van de overwinning op 7 juni.” ^{ccvii}

De Wever hanteert het idee van ‘de twee democratieën’ steevast als een neutrale vaststelling van de realiteit. ‘het is nu eenmaal zo’ en dat is het gevolg van ‘een geschiedenis’ en blijkbaar niet van een nationalistische strijd, aldus De Wever:

“(…) we hebben twee democratieën, twee samenlevingen, twee opinies, net zoals de groene partij ook twee visies heeft. Ecolo stemt voor de splitsing van BHV, Groen! tegen. Dat is het resultaat van onze geschiedenis. Ik kan daar niet aan doen, maar het werkt verlamdend en we moeten er komaf mee maken. Hou op met ons af te schilderen als negentiende-eeuwse nationalist. Jij noemt mij een oorlogsstoker in interviews. Ben jij niet verlegen? Ik ben geen Serviër van het noorden.” ^{ccviii}

De Wever geraakt weg met zijn slogan, weinig journalisten spreken hem tegen of stellen kritische vragen. Bovendien staat De Wever niet meer alleen. In 2009 begint zijn oneliner duidelijk te circuleren binnen de Vlaamse Beweging. Zo haalt Vlaams Belang-politicus Joris Van Hautthem de oneliner boven in het parlement, ook als een soort neutrale vaststelling van de realiteit van vandaag:

“We leven nu eenmaal in twee democratieën, in twee werelden en net zoals in TsjechoSlowakije op de vooravond van de scheiding is het gewoonweg onmogelijk een federale regering te vormen die de veruitwendiging is van het verkiezingsresultaat in Vlaanderen en Wallonië.” ^{ccix}

Ook Geert Van Cleemput^{ccx} en de Vlaamse Volksbeweging^{ccxi} ontdekken en reproduceren de befaamde oneliner, evenals De Tijd. Vlaams Belang plaatst het zelfs op haar website:

“De Belgische politiek zit in een Catch-22-situatie: er zijn twee problemen en hoe meer je probeert het ene op te lossen, hoe groter je het andere maakt. Het ene probleem is het uiteenvallen van België in twee publieke opinies, in twee democratieën, zo je wil. Het andere probleem is Brussel.” In De Tijd (25 augustus) stond redacteur Bart Haeck deze week stil bij het Brussel-pleidooi van Frans Crols. Haeck vergelijkt de Vlamingen en de Walen daarbij met een paar dat samenblijft voor de kinderen. Toch ontkent niemand dat de tegenstellingen stilaan onoverbrugbaar zijn geworden. “België telt twee publieke opinies die zich anders gedragen en andere referenties hebben,” schrijft Bart Haeck. Vlamingen en Walen “lezen andere kranten en bladen, kijken naar andere tv-programma’s. Wat nog fundamenteler is: ze stemmen ook op andere politici.”^{ccxii}

4.2.4 2010: de doorbraak van een idee

Na 7 jaar komt met de verkiezingen van 2010 eindelijk de grote doorbraak. In 2010 wordt het idee van de twee democratieën 92 maal opgetekend en in de eerste zes maanden van 2011 tellen we al 197 hits. De oneliner van De Wever is een hit. Uiteraard horen we de oneliner over de lippen rollen van menig N-VA'er: van De Wever, over Bourgeois^{ccxiii} tot en met mindere bekende goden als Vera Celis^{ccxiv} en Manu Beuselinck^{ccxv}. Ook N-VA-gezinden nemen de retoriek natuurlijk over, bv. regisseur Jan Verheyen – die er nog een schep bovenop doet door te spreken van twee parallelle universums:

“Frappant aan deze verkiezingsuitslag is het feit dat ons land blijkt te bestaan uit twee democratieën die in twee parallelle universums leven. Vlaanderen stemt centrumrechts. De Walen centrum-links.”^{ccxvi}

Het blijft echter niet beperkt tot N-VA'ers, de bredere Vlaamse Beweging of Vlaams Belang. In 2010 en 2011 duikt de oneliner overal op, zelfs bij politieke tegenstrevers – zo laat Vincent Van Quickenborne het volgende optekenen in De Standaard:

“In ons land zijn er twee democratieën. Op 13 juni 2010 zijn er dus ook twee verkiezingen geweest. En de uitslag daarvan moet je respecteren, zowel in Vlaanderen als in Wallonië. Het is niet aan ons om te zeggen welke Franstaligen aan tafel mogen komen. De Vlaamse kiezers en de Vlaamse partijen hebben daar geen recht van spreken.”^{ccxvii}

Ook zijn partijgenoot De Croo, nochtans een hevig tegenstander van het Vlaams-nationalisme, laat zich verleiden tot het idee van ‘de twee democratieën’ in een aflevering van Terzake. De Croo werd gevraagd te reageren op de uitspraken van Bart De Wever in het voorzittersdebat naar aanleiding van de verkiezingsuitslag. In dat voorzittersdebat herhaalt De Wever ‘zijn vaststelling’ dat België bestaat uit “(...) twee verschillende democratieën en die stemmen compleet verschillend.”^{ccxviii}

De uitzending van Terzake begint met de herhaling van de uitspraken door De Wever, met aansluitend de vraag van Katleen Cools aan De Croo: leven we in ‘twee verschillende democratieën’?^{ccxix} De Croo reageert half ontwijkend met “daar zit inderdaad een greintje confederalisme in” en geraakt verder niet rond de vaststelling dat we inderdaad twee verschillende kieskringen hebben. Cools concludeert dan ook snel in de plaats van De Croo: ‘We leven dus inderdaad in twee verschillende democratieën?’^{ccxx} waarmee ze net zoals De Wever en de anderen democratie herleidt tot een kieskring. De Croo wijst dan op het bestaan van Brussel, maar bevestigt uiteindelijk dat we leven met twee verschillende kieskringen. Vervolgens mag prof. Bart Maddens het woord nemen, die verder inpikt op De Croo, maar stelt dat het meer is dan een greintje confederalisme en bevestigt wat De Wever zegt: we leven in twee democratieën.^{ccxxi}

Zelfs de oudere broer van De Wever (niet echt bekend als een hevig fan van het nationalisme van N-VA) Bruno De Wever bevestigt de ‘onliner’ van zijn broer: “De analyse van de twee democratieën is al eindeloos herhaald in de media, maar ze is wel juist. Je zit in een complex land waarin de structuren zelf met zich meebrengen dat de oude manieren van consensus vinden – uit de tijd van de unitaire partijen – niet meer werken.”^{cexxii}

En ook de alomtegenwoordige politieke expert op de openbare televisie, professor Devos, bevestigt het idee van twee landen, twee democratieën in een België:

“Het is onmiskenbaar dat in de Belgische tweelandenstaat de geesten verwijderen. Minstens in de Wetstraat, en het is daar dat het telt en de wrijvingen voelbaar zijn. En waar niemand nog zin lijkt te hebben om in nummer zestien te gaan wonen.”^{cexxiii}

In de laatste voorbeelden zien we zeer mooi hoe derden de slogan beginnen uit te werken, toetsen, en zo bestendigen en verder als ‘waar’ uitdragen. Het idee dat een democratie niet meer is dan een verkiezingsresultaat ontsnapt geleidelijk aan de marge om gemeengoed te worden. Het oorspronkelijke idee van democratie als een groot verhaal gebaseerd op het gelijkheidsbeginsel, met een sterk middenveld, met een duidelijke grondwet enz. verdwijnt hier. De doorbraak van de onliner van De Wever over democratie ging gepaard met een afbraak van de oorspronkelijke invulling.

In 2010 komt de echte doorbraak van de onliner; journalisten nemen de slogan over als een beschrijving van de realiteit. Zo schreef journalist Fabian Lefevre eind mei 2010 in het Nieuwsblad:

“In België zijn er twee democratieën en twee publieke opinies, zo wordt gezegd. Dat zal wel kloppen, maar toch was hét politieke gesprekstema in noord en zuid de afgelopen week net hetzelfde: Bart De Wever en hoe hem af te stoppen”^{cexxiv}

In dat citaat lees je zowat dat de journalist het idee van de twee democratieën ziet als een vrij banale, alleszins geen gevaarlijk of foute beschrijving van de realiteit. Een vaststelling die niet controversieel is en dus ook niet politiek-ideologisch gekleurd. De alarmbellen gaan niet af, hij gaat daarentegen mee in de retoriek.

Na de verkiezingen van juni 2010 pikken nagenoeg alle media het idee van de twee democratieën op. Zo kopt Knack op 13 juni, na het voorzittersdebat: “De Wever: het land ontdebelt zich in twee democratieën.”^{ccxxv} Bart Sturtewagen van De Standaard pikt het ideeje ook op en gebruikt het als een louter feitelijke beschrijving van de realiteit:

“Misschien heeft De Croo onbewust het land een dienst bewezen. Zonder dat in onze beide democratieën een meerderheidsstelsel is ingevoerd, krijgen twee legitieme leiders een unieke kans om bijna twintig jaar van institutionele blokkering te doorbreken.”^{ccxxvi}

John de Wit, specialist in recht voor de Gazet van Antwerpen volgt en schrijft: “België heeft twee democratieën in één, het heeft geen federale politieke partijen en geen federale kieskring.”^{ccxxvii} Luc Standaert, redacteur van Het Belang van Limburg laat in juni 2011 noteren: “België is geen democratie. België is twee democratieën, één in het noorden en één in het zuiden. Belgische regeringsonderhandelingen zijn dan ook niet te vergelijken met regeringsonderhandelingen in andere landen. Ze zijn eerder te vergelijken met diplomatiek overleg tussen twee staten die een serieus geschil moeten bijleggen.”^{ccxxviii}

Hoofdredacteur van P-magazine Michaël Lescroart neemt de oneliner over als een neutrale beschrijving wanneer hij schrijft:

“We leven in twee democratieën. België bestaat uit twee landsdelen waar men totaal verschillend stemt. Als je de twee grootste partijen (N-VA en PS) rond de tafel zet en je wil een akkoord, dan zal één van de twee zijn kiezers moeten bedriegen.”^{ccxxix}

Bruno Valkeniers neemt het citaat over op zijn blog^{ccxxx}, maar het komt ook op de algemene site van Vlaams Belang en op talloze sites van andere VB-afdelingen, op de blog Burgerplicht^{ccxxxi}, op de blog van Jürgen Verstrepen, op Seniorennet ... Een duidelijk kenmerk van N-VA retoriek: een citaat die massaal circuleert in de virtuele ruimte en in de mainstreammedia. Luc Huyse stelt dan ook dat er nauwelijks tegenspraak te bespeuren is in die media, zo becijferde hij dat:

“Tussen 8 mei 2010 en 19 oktober 2010 heeft deze krant in een redactioneel commentaar tien maal de uitdrukking ‘tweelandenland’ gebruikt. Dat is gemiddeld eens in de twee weken.”^{ccxxxii}

Vanaf 2010 en nog sterker in 2011 zien we een enorme vermenigvuldiging van het idee van de ‘twee democratieën’ op het internet^{ccxxxiii}. Hoewel de consensus hegemonisch lijkt te worden, verandert dat niets aan het feit dat België tot op heden één land is, één democratie is^{ccxxxiv}. Dat is heel duidelijk, we hebben een grondwet, een justitie en een wetboek, we hebben een sociale zekerheid ... We hebben wel verschillende kieskringen en België heeft ook verschillende gewesten en gemeenschappen. Hoewel die op bepaalde punten vrij autonoom zijn, ressorteren ze nog altijd onder het Belgische, federale niveau. De idee van de twee democratieën is net het politieke doel van N-VA. Het is haar zo veel aangehaalde politieke project en dus nog geen realiteit.

4.3 DE WOORDEN VAN DE WEVER: DE INTERNETHYPE

Bart De Wever en in zijn zog N-VA zijn alomtegenwoordig in de mainstreammedia. Met meer dan 13.000 berichten in de kranten was hij in 2010 de absolute koploper^{ccxxxv}. De standpunten van De Wever en co circuleren niet enkel massaal in de mainstreammedia maar ook in de virtuele wereld. Gezien die circulatie, om niet te zeggen dominantie van N-VA-standpunten op allerhande fora, op de commentaarmodules van onze kranten en op de sociale netwerkfora, is het interessant om eens te kijken hoe het discours van N-VA circuleert in de virtuele wereld. Immers, anderen hetzelfde doen communiceren als jezelf, dat is pas echt geslaagde propaganda.

Vandaag de dag zijn de sociale netwerken niet meer weg te denken uit het strategisch handboek van politieke partijen en bewegingen. Bovendien ontstaan er door de technologische vooruitgang ook nieuwe mogelijkheden om politieke propaganda te voeren zoals politieke spam, grassroots- en astroturfactie (4.3.1.). In wat volgt bekijken we 3 grote cases.

In eerste instantie bekijken we de politieke actie van Vlaams-nationalistische activisten en burgers met N-VA-sympathie op Facebook (4.3.2). Hiervoor bekijken we eerst de activiteiten van enkele Vlaams-nationalistische middenveldorganisaties zoals het Vlaams Volksverbond en gewone Facebookpagina's met een organisatiennaam zoals Vlaamse Leeuw, Republiek Vlaanderen of Vlaamse Beweging. Vervolgens volgen we het verloop en de uitkomst van een politieke spam-actie van Vlaamse Leeuw op Facebook, gericht tegen Open Vld en CD&V-leden. We hebben daarbij ook aandacht voor de rol van individuele Facebookleden die het oorspronkelijke bericht voort verspreiden. We eindigen met de vaststelling dat Facebook ook een manier is om reacties te organiseren op externe sites zoals de commentaarmodules van de mainstreammedia.

Vervolgens verschuiven we de aandacht naar de topposters onder artikels op De Standaard online (4.3.3). Hiervoor hebben we twee maanden lang de artikels met daarin 'Bart De Wever' gemonitord. Uiteraard behouden

we enkel die artikelen waar het mogelijk was om commentaar te leveren onder de artikels. Centraal stond de analyse van de politieke positie van de topposters, hun discours en hun populariteit. Het was niet mogelijk om die oefening voor alle posters te maken, immers onder een artikel zijn vaak om en bij de 200 verschillende nicks actief. Daarom analyseerden we enkel het discours van de topposters. Om dat laatste in kaart te brengen, baseerden we ons op wie hoeveel likestemmen kreeg en in welke tijdspanne dat gebeurde.

We eindigen met een diepteanalyse van de commentaren op een artikel uit *De Standaard* (4.3.4). Concreet hebben we op een willekeurige dag een artikel gekozen met reactiemogelijkheid dat handelt over N-VA. Daarna hebben we gemonitord wie reageert, wanneer en met welk type discours.

4.3.1 *Politieke spam, astroturf of grassroots*

Sinds enkele jaren spelen sociale media een cruciale rol in het succes of het falen van politieke campagnes en acties. Zeker in de VS is duidelijk dat er geen verkiezingen meer gewonnen kunnen worden zonder de inzet van sociale media als Facebook, Twitter en Blogs als Wordpress. Vooral de grote gebruikersbasis, de verschillende niches binnen bereik zoals de netwerken op Web 2.0 zijn interessant voor politieke communicatie. Voorbeelden vinden we in de grassrootsorganisatie om Obama te steunen in zijn race naar het Witte Huis. Hij heeft duidelijk school gemaakt want ook de eerste Tea Party rally^{ccxxxvi} maakte gebruik van die sociale media.

De eerste politicus die de sociale media inzette als een politiek wapen is Howard Dean in de presidentscampagne van 2004. Dean was een vrij onbekende democratische politicus die dankzij 'citizen campaigning' op het net uitgroeide naar een politicus met een frontrunner -status in de voorverkiezingen van de Democraten. Hoewel hij de nominatie van presidentskandidaat niet haalde, ging zijn campagne wel de geschiedenis in als een van de eerste politieke campagnes waarbij het net^{ccxxxvii} zo'n belangrijke rol gespeeld heeft.

Het is echter Obama die het tactische politieke potentieel van Web 2.0 naar nieuwe hoogtes stuwt. Obama is een interessant voorbeeld van een politieke grassrootsactie via sociale netwerken. In de presidentscampagne van 2008 verwerft hij meer dan 1,5 miljoen vrienden op Facebook.^{ccxxxviii} Op de fanpagina van Obama voor de verkiezingen van 2012 heeft hij 22.713.452 fans op Facebook.^{ccxxxix} Sinds Obama zijn sociale media niet meer weg te denken als instrument in de politieke strijd. We kunnen drie manieren ontwaren van de inzet van sociale media in een politieke strijd: grassrootsactie, politiek spammen en politieke astroturf.

De Obama-campagne van 2008 is het voorbeeld van een echte grassrootsmediacampagne. Grassroots verwijst naar burgers die zelf, spontaan en onafhankelijk van elkaar actie voeren. Ze ontstaan zuiver van onderuit. Het campagneteam van Obama speelt handig en uiteraard professioneel in op de vele nieuwe mogelijkheden van Web 2.0. Zijn homepage biedt verschillende zelforganisatieinstrumenten aan zodat burgers zelf fondsen kunnen inzamelen, een campagneblog opzetten, reclame maken voor Obama en zijn standpunten laten circuleren. Zelfs de iPhone wordt ingeschakeld via de applicatie 'Call friends'^{ccxli}. Het campagneteam verlaagt de drempels en voorziet applicaties die burgers kunnen gebruiken om propaganda te voeren. Daarin zit de grote kracht van dergelijke acties in sociale media.

De impact van dergelijke grassrootsbewegingen binnen sociale netwerken is niet te onderschatten. Het zijn immers gewone burgers die in eerste instantie hun eigen vrienden, familie en kennissen aanspreken en inschakelen voor een bepaald politiek project. Dat verschilt natuurlijk van de klassieke politiek propaganda en haar virtuele vertaling: het politiek spammen. Politiek spammen houdt in dat een partij, organisatie of persoon politieke boodschappen doorgeeft aan onbekenden door bijvoorbeeld berichten te posten op hun Facebook Wall, in hun mailbox of op hun blog. De impact van die spam is vaak veel kleiner dan grassrootsacties, net omdat de berichten komen van onbekenden of van de propagandavoerende partij. Bovendien krijgen de respondenten de boodschap slechts van één

partij. Jagatic (e.a.) stellen dan ook: “Related to this process is the fact that users are more likely to believe a message that they perceive as coming from several independent sources, or from an acquaintance.”^{cxcli}

En zo komen we bij politieke astroturf. Politieke astroturf heeft gelijkenissen met spam, maar is zeker niet helemaal hetzelfde: “ While the primary objective of a spammer is often to persuade users to click a link, someone interested in promoting an astroturf message wants to establish a false sense of group consensus about a particular idea.”^{cxclii} Astroturf is een kunstgras en die naam verwijst hier naar online campagnes die zich voordoen als grassrootsbewegingen, maar die in de feiten top-down gestuurd worden, vanuit een politieke partij of beweging, of vanuit een bedrijf. Ratkiewicz (et al.) omschrijven het als volgt:

“Political astroturf— campaigns disguised as spontaneous, popular “grassroots” behavior that are in reality carried out by a single person or organization. (...) The importance of political astroturf stems from the unprecedented opportunities created by social media for increased participation and information awareness among the Internet-connected public”^{cxcliii}

De bedoeling van die astroturf is natuurlijk om te laten uitschijnen, dat ‘het volk’, los van elkaar dezelfde mening deelt. In die zin verschilt astroturf natuurlijk van spam, die mensen een artikel wil doen lezen^{cxcliv}. Het doel van politieke astroturf bestaat erin om de perceptie van consensus te creëren. De Tea party, de extreemrechtse flank binnen de Amerikaanse republieken, is meermaals beschuldigd van astroturf^{cxclv}. Het is belangrijk te onderstrepen dat niet iedereen die bijdraagt aan een dergelijke astroturfactie er zich ook bewust van is dat het een astroturfactie betreft:

“Further, many of the users involved in propagating a successfully astroturfed message may in fact be legitimate users, who are unwittingly complicit in the deception, having been themselves deceived by the original core of automated accounts.”^{cxclvi}

Dergelijke astroturfacties zitten al enkele jaren in het vizier van verschillende wetenschappers. Zo heeft een groep wetenschappers de site Truthy^{ccxlvi} opgericht. Op die site kan je terecht om politieke astroturf met Twitteraccounts te detecteren. Vooralnog werkt het enkel voor hashtags (#) in de Verenigde Staten, maar de resultaten zijn veelbelovend en indrukwekkend. Zo achterhaalde de groep wetenschappers achter Truthy dat het netwerk van een tiental Twitter accounts zoals *@krossnews*, *@kingdomcast* en *@BethlehemTweets* heel vaak tweets shareden die gericht waren tegen Chris Coons uit Delaware, een democratische kandidaat voor de senaat. Uiteindelijk bleek via Truthy dat veel van de tweets linkten naar Freedomist.com, een zeer conservatieve site die achter de astroturf aanvallen zat, aldus de onderzoekers van Truthy. De meeste astroturf-campagnes die Truthy onderzocht heeft op twitter "(...) all lean right, a fact the researchers attributed to the popularity of conservative activism in this election cycle."^{ccxlvi}

In de praktijk is het onderscheid tussen grassroots, spam en astroturf vaak zeer moeilijk te maken. Vaak zien we immers een mengeling van de drie modellen. Zo kan een politieke actie starten met politieke spam, gevolgd door astroturfen maar ook door reguliere grassrootsactivisten. Zonder uitgebreide computermodellen zijn astroturfcampagne bovendien zeer moeilijk te bewijzen omdat de activisten er alles aan doen om te laten uitschijnen dat hun posts het werk zijn van onafhankelijke burgers. In wat volgt gaan we na hoe de Vlaamse Beweging gebruikt maakt van Web 2.0 om aan politieke actie te doen. Hiervoor hebben we gebruik gemaakt van Facebook-profielen van Vlaamse nationalistische activisten (groepen) die een open profiel^{ccxlix} hebben.

4.3.2 *De Vlaamse strijd, Facebook en “de publieke opinie”*

De Vlaamse strijd woedt ook op Facebook in alle hevigheid. Een uurtje grasduinen op het populaire sociale netwerk en je komt terecht op de meest uiteenlopende pagina's die de Vlaamse nationalistische boodschap uitdragen. Uiteraard zijn de politieke partijen als Vlaams Belang en N-VA (naast alle anderen) aanwezig. En ook alle Vlaams-nationalistische politici tekenen present: Filip De Winter, Bart De Wever, Jan Jambon, Theo Francxken, Liesbeth Homans ... Facebook is vandaag nu eenmaal een belangrijk politiek wapen, elke afwezigheid op het dichtstbevolkte sociale netwerk wordt electoraal afgestraft. N-VA-politici als Siegfried Bracke en Kris Van Dijk gebruiken Facebook voornamelijk om hun nieuwe blogs aan te kondigen en ze posten er hun reacties op allerhande gebeurtenissen uit de mainstreammedia. Ze hebben daarbij allen een hele grote groep volgelingen. Zo heeft Bracke 4982 vrienden op Facebook. Facebook is voor die politici een klein massamedium voor hun eigen achterban.

De Vlaamse Beweging op Facebook

Het is dan ook niet verrassend dat ook verschillende bekende Vlaams-nationalistische bewegingen actief zijn op Facebook. Zo heeft de Vlaamse Volksbeweging een zeer populair account met 4998 vrienden. Zij gebruiken die pagina niet alleen om leden te werven en te communiceren over hun werking en activiteiten; ze posten ook heel veel links naar artikels in de mainstreammedia die ze van nodige commentaar voorzien, en roepen op om bepaalde artikels te “sharen”. Als voorbeeld kunnen we de aankondiging van een betoging van de Werkgroep BHV aanhalen. De organisatoren van “Dwars door Linkebeek” zijn de Vlaamse Volksbeweging, het Taalaktiekomitee en het Halle-Vilvoorde-Komitee. De initiële aankondiging van de betoging door de organiserende partijen op hun eigen site, kon je al snel inruilen voor artikels uit de massamedia om dezelfde boodschap extra allure mee te geven. Onder andere de Vlaamse Volksbeweging roept al haar vrienden op om die artikels te delen.

Een dergelijke oproep blijft niet zonder gevolg. Even het begin van de titel van het artikel in de zoekfunctie van Facebook kleven, maakt meteen duidelijk hoeveel keer deze aankondiging gedeeld is. Hoewel de zoekfunctie niet alle shares volledig registreert^{cl}, zijn de resultaten niet mis: meer dan 60 maal is dit bericht overgenomen. Facebook is duidelijk een politiek instrument van de Vlaamse Volksbeweging. Enerzijds gebruikt men dit op een vrij klassieke manier, om bijvoorbeeld betogingen aan te kondigen, oproepen om lid te worden van VVB of om debatavonden bekend te maken.

Anderzijds wordt de Facebookpagina ook gebruikt om politieke eisen en discoursen te laten circuleren. Er staat een hele collectie van krantenartikelen op de pagina, steevast voorzien van de nodige Vlaamse nationalistische commentaren. Daarnaast vind je er ook eigen publicaties. Zo werd naar aanleiding van de laatste nota van de Gravensteengroep een open brief opgesteld gericht aan de politici van CD&V: “VVB alarmeert CD&V’ers. Naar aanleiding van opiniestuk van Gravensteengroep”^{ccli}. In de brief stellen de auteurs, Peter De Roover en Guido Moons dat zij het laatste Gravensteenmanifest volledig onderschrijven ook al zijn de auteurs een “groep Vlaamsgezinde intellectuelen” die “als linkser dan gemiddeld en dus rekkelijk wordt beschouwd”^{ccli}. Die “linkse garde” komt immers ook tot de conclusie dat: “(...) niets doen beter is dan deze aanpak”^{ccli}. De open brief is gericht aan de verschillende CD&V –leden en mandatarissen en vraagt dan ook expliciet:

“Daarom zouden wij u willen vragen om, na lezing van dit degelijk onderbouwd artikel, uw voorzitter te contacteren om hem aan te sporen deze onderhandelingen niet langer te steunen.”^{ccliv}

De Facebookpagina van de Vlaamse Volksbeweging dient als een actief politiek instrument om de achterban te informeren en organiseren maar ook om druk uit te oefenen bij politici. De Vlaamse Volksbeweging is natuurlijk lang niet de enige Vlaams-nationalistische organisatie die actief is op Facebook. Ook tal van andere bekende Vlaams-nationalistische organisaties voeren er actief politieke actie zoals TAK^{cclv} (Taal Aktie Komi-

tee), tientallen afdelingen van de Vlaamse Volksbeweging^{ccclvi}, de organisatie van de IJzerwake, ... Daarnaast zijn er nog allerlei virtuele Vlaamse nationalistische bewegingen die de strijd opvoeren via een gewoon personenprofiel zoals: doorbraak, Republiek Vlaanderen^{ccclvii}, Vlaanderen leeft, De gewone Vlaming^{ccclviii} en de Vlaamse Leeuw^{ccclix}. Een van de acties van Vlaamse Leeuw nemen we hieronder uitgebreid onder loep.

Daarnaast vind je op Facebook allerhande fanpagina's waarop mensen zich als het ware kunnen inschrijven, waarmee ze zich bekennen als een fan van deze of gene politieke partij of politicus. Het hoeft niet te verbazen dat N-VA, maar vooral Bart De Wever sterk vertegenwoordigd is op dergelijke fanpagina's en die trekken makkelijk enkele tienduizenden leden aan. Een van de populairste van die fanpagina's staat helemaal in het teken van de humor van Bart De Wever. Meer dan 100 000 mensen verklaren zich fan. De Vlaamse Beweging is dus niet alleen aanwezig op Facebook, het maakt deel uit van een groot en zeer actief netwerk van Vlaams-nationalistische activisten. Die activisten bestaan uit gewone burgers, politici, mensen die (professioneel) actief zijn binnen de Vlaamse beweging, tot en met bestaande middenveldsorganisaties en nieuwe virtuele actoren.

Vlaamse Leeuw en politieke spam

Een van de Facebook-profielen die heel actief een woordenstrijd voert in naam van de Vlaamse zaak is 'Vlaamse Leeuw'^{ccclx}. Nergens vinden we gegevens van de reëel bestaande mensen achter dat Facebookprofiel en er staan ook geen doelstellingen in het informatiegedeelte van het profiel. Op basis van de pagina's waar Vlaamse Leeuw fan van is, kunnen we een beeld vormen van de politieke positionering van de pagina en de bijhorende strijd. Vlaamse Leeuw is niet alleen fan van N-VA en Bart De Wever, maar ook van Filip Dewinter, de Vlaams Volksbeweging, Republiek Vlaanderen, IJzerwake, ik hou van alle zes ... Vlaamse Leeuw verbindt zich duidelijk met radicaal Vlaams-nationalistische standpunten. Dat wordt ook duidelijk als we kijken welke krantenartikels op het profiel

gepost worden en de bijgeschreven commentaren. Vlaamse Leeuw was bijvoorbeeld aanwezig op de IJzerwake en is daar blijkbaar bekend onder de aanwezigen, getuige enkele comments.

Interessant aan dat profiel zijn de vele notities als reactie op de politieke actualiteit. In totaal schreef Vlaamse Leeuw 22 notities. Die notities worden zeer actief verspreid onder de Facebookbevolking. De berichten worden strategisch gericht aan bepaalde politieke partijen, politici en mediasites.

Vlaamse Leeuw gebruikt Facebook als een instrument van politieke propaganda in dienst van de Vlaamse strijd. Via dat facebookprofiel doet Vlaamse Leeuw aan politieke spamming om op die manier grassroots- of astroturfactie te laten starten. Ze doet dat voor haar eigen notities, maar ook voor standpunten van andere Facebookers zoals Vlaamse Beweging. Het stramien van verspreiding en strategie lijkt stevast gelijk te lopen. We illustreren die strategie aan de hand van de verspreiding van de voorlopig laatste notitie. Op donderdag 25 augustus 2011 om 22:51 publiceerde Vlaamse Leeuw de notitie: “Aan Open Vld en CDV (sic) Leden: ter herinnering: jullie eigen programma.”^{cxli} Eenmaal de notitie online stond begon Vlaamse Leeuw zeer actief met de verspreiding ervan. Hoewel we waarschijnlijk slechts een fractie van de postings hebben kunnen monitoren, was de activiteit gigantisch te noemen. Vlaamse Leeuw is gestart met het posten van links naar het artikel op de commentaarmogelijkheden van de fanpagina’s van De Standaard, Het Nieuwsblad, Het Laatste Nieuws, De Morgen en Het Belang van Limburg.

Uiteraard informeren ze ook de eigen achterban, die ze ook mobiliseren. Vlaamse Leeuw post de notitie in de eerste tien minuten op de pagina van de Vlaamse Beweging, de koepel van de Vlaamse Volksbeweging, Vlaamse Volksbeweging Gent, VVB Meise-Wolvertem-Oppem, VVB afdeling Aalst, VVB Mechelen, VVB Zuidrand, N-VA Halle, N-VA Afdeling Boom, Jong N-VA Zenneland, N-VA Afdeling Schelle, Jong N-VA Ternat, N-VA Herzele, N-VA Sintgilliswaas, N-VA Niel, Jong N-VA Gent, N-VA Oud-Heverlee, Jong N-VA Dessel, ...

Eenmaal de eigen achterban bereikt, zet Vlaamse Leeuw in op de andere partijen. Uiteraard neemt ze de Facebookpagina's van Open Vld en CD&V in het vizier. Een kleine greep uit de verschillende pagina's waarop Vlaamse Leeuw de notitie post: CD&V, Jong CD&V Zedelgem, CD&V Dilsen-Stokkem, CD&V Ekeren, Jong CD&V Mechelen, Jong CD&V Zedelgem, CD&V Lummen, CD&V Sint-Jans Molenbeek, Jong CD&V Waarschoot, Jong CD&V Kortrijk, Jong CD&V Koksijde, Jong CD&V Wuustwezel, Jong CD&V Roeselaere, CD&V Deinze, ... En natuurlijk kunnen ook de afdelingen van Open Vld niet ontbreken. Zo werd het gepost op de wall van Open Vld Fanpagina, Open Vld Bredene, Open Vld Waasmunster, Open Vld Mechelen, Jong Open Vld Ninove, Open Vld Waasmunster, Open Vld Vrouwen, Open Vld Ninove, ...

Vlaamse Leeuw is meer dan drie uur actief geweest met posten, van donderdag op vrijdagnacht. Maar ook in de loop van vrijdag werkte die nog altijd aan de verspeiding van de notitie. We zien hier een zeer duidelijk voorbeeld van politieke spamming. Vlaamse Leeuw gebruikt Facebook als een politiek strijdmiddel voor de Vlaamse zaak. Vlaamse Leeuw spreekt voor het radicale deel van de Vlaamse Beweging, maar hanteert een strategie die op een veel bredere doelgroep gericht is. De verspreiding van de notities heeft als doel om zowel de eigen achterban te informeren alsook bondgenoten te vinden in hun strijd. Vlaamse Leeuw hanteert hiervoor een agressieve verspreidingstechniek die vooral gericht lijkt op het eerst verspreiden binnen een grote groep van gelijkgezinde en politiek actieve Facebookers en de personen of groepen die het onderwerp vormen van de notitie.

De constructie van een politieke consensus

De notitie krijgt op de Facebookpagina van Vlaamse Leeuw elf likes waaronder die van Marc Vanfraechem (columnist Knack). En ook op verschillende andere Facebookpagina's verweft de post likes. De posts van Vlaamse Leeuw scoren vooral bij Facebookers met een uitgesproken N-VA-profiel of zelfs mandaten binnen de partij. Het blijft niet bij likes; verschillende individuele Facebookers verspreiden de notitie voort.

Met het herposten communiceert de persoon dat hij of zij achter het bericht staat. Zo verwerft de politieke spam een kwaliteitslabel^{eclxii}. Verschillende individuele Facebookers delen de notitie met hun vrienden. De politieke strategie van Vlaamse Leeuw lijkt vruchten af te werpen, want individuen en organisaties beginnen met het herposten van de notitie. Verschillende N-VA afdelingen^{eclxiii} reproduceren de notitie op hun eigen profiel. En ook verschillende individuele Facebookers (maar vaak met N-VA-stempel) sharen de post. Zo zien we bijvoorbeeld een zekere Johan De Wit aan het werk. De Wit heeft een N-VA-badje bij zijn profielfoto staan. En post de notitie op zijn wall met de begeleidende tekst: “Verdeel verder!!!”

Een zekere Pieter De Vlaeminck liket de notitie niet alleen op de pagina van Vlaamse Leeuw maar ook op die van N-VA Tongeren. Bovendien post hij het bericht ook op zijn Wall. Op die post reageert een zekere Koen Béroudiaux waarop een interessant gesprek ontstaat. Béroudiaux vindt de programma’s van Open Vld en CD&V maar niets. Pieter De Vlaeminck antwoordt: “Dat klopt, maar het is strategisch wel belangrijk om hun (sic) te wijzen op die (te magere) beloftes.” Koen Béroudiaux: “jaja, maar ik ga die ook nog eens nalezen en hier een beetje citeren.”

Die comments tonen aan dat deze Facebookers zich heel bewust zijn van de politieke impact van het medium. Ze gebruiken het medium bovendien hoofdzakelijk als een politiek instrument met een duidelijke strategie. Beide profielen zijn nagenoeg volledig gewijd aan berichten uit de verschillende media voorzien van Vlaams-nationalistische commentaren. Vooral Koen Béroudiaux is zo goed als constant online en politiek actief. Het activisme is bovendien overdacht zoals Bédoudiaux duidelijk maakt in een comment aan Michael Discart:

“Hela, de Grieks-Latijnse spilgrens is mijn bedenksel. Maar voor het goede doel vrij te gebruiken...”

Mensen doen moeite om oneliners en slogans uit te denken, strategieën uit te denken. Het lijkt wel of we een insideview hebben op het online-campagneteam van de Vlaamse Beweging. De Wit, Koen Bérhoudiaux en Pieter De Vlaeminck zijn lang niet de enige politiek actieve Vlaams-nationalisten op Facebook, er is een heel groot en zeer actief netwerk van Vlaamse nationalistische activisten.

Op Facebook praten politiek actieven niet alleen openlijk over strategieën, overtuigingen en slogans; ze roepen ook openlijk op om te reageren op bepaalde artikels, om zaken te laten circuleren en bekend te maken. Zo zien we hier een link naar een artikel op Brussels Nieuws over de nota van de Gravensteengroep waarbij de Facebookeigenaar Vlaamse Beweging schrijft: “Met uitgebreid (sic) reactiesectie pro contra.”

Ook die oproep werpt zijn vruchten af. Kijken we naar de reactiemodule onder het artikel, dan zien we enkele bekende namen terug opduiken: Rudi Dierick tekent present, net zoals André V. (Genk). Beide doen dat met een zeer duidelijk Vlaams-nationalistische koers en vol vuur voor hun gelijk. André V. uit Genk is naar alle waarschijnlijkheid André Vanhaeren. Beide zijn uit Genk, volgen een N-VA koers, zijn actief op Facebook, hebben de Vlaamse Beweging als vriend. Bovendien heeft André Vanhaeren de link naar het bewuste artikel op zijn eigen Wall staan.^{cclxiv} André Verhaeren is een actief lid van de Vlaamse Volksbeweging en stemt N-VA volgens zijn Facebook.

Rudi Dierick is actief bij het OVV (Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen) en is daar verantwoordelijk voor de ‘Nieuwe migranten’. In naam van het OVV treedt hij ook op in de mainstreammedia. Zo mocht hij op 28 augustus afzakken naar de RTBF-studio’s.^{cclxv} Als politiek secretaris van het OVV was hij in 2007 lid van de Paviagroep. Hij behoorde samen met mensen als Rik van Cauwelaert en Bart Maddens tot de tegenstanders van een Federale kieskring binnen Pavia. Op zijn Facebook mag hij onder zijn 305 vrienden verschillende invloedrijke mensen rekenen. Meer zelfs, de samenstelling van zijn vriendenkring

bestaat bijna uitsluitend uit politici, journalisten, middenveldmensen en Vlaamse nationalisten.^{cclxvi}

Dierick is niet alleen actief op Facebook, hij is ook een actief blogger en gebruikt zelfs het gehele Web 2.0 om de Vlaams-nationalistische strijd te voeren. Zo is hij ook actief op Mediakritiek.be waar hij onder andere Peter Vandermeersch (ex-De Standaard) aansprak over de opinie en commentaarpagina's in De Standaard. Een van de punten die hij daar aankaart is zijn onvrede over de moderatie ten aanzien van zijn posts op De Standaard:

“Zo maakte ik gedurende vier jaar een studie over integratie van moslims. Dat resulteerde in een rapport van 80 p., ‘Islam, hoofd-doe & integratie’, maar elke reactie met verwijzing naar dat rapport wordt nu gecensureerd bij DS. (...) Kortom, ik zit met de hardnekkige indruk van een inhoudelijke censuur: alles wat niet past in de ideologische voorkeuren van de hoofdredactie van DS geweerd wordt. Durft DS het debat over deze indruk aangaan, of volstaat de marketing (‘we verkondigen ons eigen gelijk en negeren alle kritische vragen zo lang mogelijk’)?”^{cclxvii}

Dierick voert een uiterst actieve en constante strijd om discours van het OVV en bij uitbreiding de Vlaamse Beweging uit te dragen en hanteert daarvoor alle kanalen die de nieuwe media hem bieden: Facebook, een eigen blog^{cclxviii} en de Blog van Luk Van Braekel.^{cclxix} Hij is actief op commentaarmodules van mediakritiek,^{cclxx} De Wereld Morgen,^{cclxxi} Foyer, DS online^{cclxxii} en De Redactie.be.^{cclxxiii} Hij is zelfs actief op Wikipedia waar er een thread met gebruikersoverleg bestaat over de gebruiker Rudi Dierick.^{cclxxiv} Ook op Wikipedia zou hij vooral Vlaams-nationalistische propaganda geschreven hebben. Op het gebruikersoverleg krijgt hij het verwijt niet te weten wat objectiviteit^{cclxxv} is.

De Vlaamse Strijd op Facebook

Op en rond de Facebookpagina's van de bekende N-VA-politici (Theo Francken, Siegfried Bracke, Mark Demesmaeker, ...) zien we een omvangrijke groep politieke activisten die dag in dag uit strijden voor de Vlaamse zaak en voor N-VA als vertolker van die strijd. Zij nemen daartoe zelfinitiatief, maar sharen, liken en reposten ook verschillende artikels van N-VA-politici. Zo posten meer dan 55 mensen het blogje van Mark Demesmaeker SOS MUG in de eerste drie uur na zijn post.

Een tweede belangrijk aandeel in deze woordenstrijd staat op conto van pagina's van het Vlaams-nationalistische middenveldsorganisaties zoals de Vlaamse Volksbeweging, TAK, afdelingen van N-VA en Vlaams Belang en vooral enkele voor zover bekend louter virtuele organisaties zoals Vlaamse Leeuw, Vlaamse Beweging, Republiek Vlaanderen ... Zij blijken ook een rol te spelen in de mobilisatie van de Vlaams-nationalistische commentaarschrijvers. Ook enkele Facebookfanpagina's spelen een belangrijke rol: 'Boodschap aan Bart De Wever: niet plooiën' en waarschijnlijk de belangrijkste Facebookfanpagina voor N-VA: 'De Humor van Bart De Wever' zorgen voor de creatie van sympathie voor de 'goeie zaak'.

En als laatste zijn er de verschillende pagina's van 'bekende' bloggers als Geert Van Cleemput (Ex-Vlaams Blok, nu N-VA), Rudi Dierick (Blogger, actief binnen OVV), ... Onder die groep zien we een massale verspreiding van politieke standpunten, commentaren bij de actualiteit zoals gebracht in de mainstreammedia. Netwerken volgen de mainstreammedia op de voet en dienen om reactiemogelijkheden te signaleren op de mainstreammedia. Iemand als Rudi Dierick lijkt bij momenten fulltime actief op het net.

4.4 DE N-VA-DOMINANTIE OP DS ONLINE

Iedereen die af en toe eens een site van een krant bezoekt of een forum rond politiek zal het al gemerkt hebben: N-VA laat zich gelden in de virtuele wereld; overal duiken individuen op die de verdediging van N-VAcoryfeeën op zich nemen.

Twee maanden lang hebben we de commentaarmodules van De Standaard onder de loep genomen, meer bepaald van 27 april tot en met 27 juni 2011. We monitorde gedurende twee maanden op verschillende tijdstippen de commentaarmodules onder de artikels op de site van De Standaard en zetten die in cijfers om. Enkel berichten waarin ‘Bart De Wever’ stond en er een mogelijkheid tot commentaar was, ondergingen een grondige analyse. Artikels die slechts uiterst summier en zijdelings handelden over N-VA of Bart De Wever analyseerden we niet, noch artikels waarop minder dan 10 reacties kwamen. In totaal voldeden 60 artikels aan die criteria.

Tientallen mensen nemen iedere dag herhaaldelijk de moeite om reacties te posten op artikels. Om een idee te geven van de kwantiteit: zonder veel moeite verschijnen er 50 A4-pagina’s aan reacties onder een artikel. Vele individuen posten af en toe eens een berichtje, maar er zijn ook groepen van mensen die elkaar kennen op een forum, en die zo een soort virtuele gemeenschap vormen. Zo staat Bart V. uit Koksijde onder de Vlaams-nationalistische posters op de site van De Standaard gekend als een ‘linkie winkie’, iemand naar wie je niet moet luisteren en op wiens berichten je ook niet moet reageren.

In eerste instantie gingen we op dat forum op zoek naar actoren die de hoogste ‘aanraadscores’ achter hun post wisten te krijgen tijdens de twee maanden van het onderzoek. Je zou denken dat, gezien de massale aantallen reacties, het steevast andere mensen zijn die de hoogste approvalrate meekrijgen, toch is dat niet zo. In totaal haalden 45 mensen een of meer keer de hoogste aanraadscore. 7 mensen haalden minimaal 2 maal de

top van de aanraadscores. Daniel M. uit Retie is koploper met 7 keer de hoogste score, gevolgd door Marcel D. uit Gent (4), Willy Bormans uit Vilvoorde (3), Stefaan Markyze uit Sint-Stevens Woluwe (2), Dirk De Vrieze uit Gent (2), Derch Tower uit Leuven (2) en Guy P. uit Kapellen (2).

Een eerste opvallende vaststelling is dat alle 60 berichten die de top-score haalden zonder uitzondering pro-Vlaams-nationalistisch waren. De verspreide boodschap is er een van N-VA of van de Vlaamse Beweging. Voor mensen die dergelijke fora opvolgen is het waarschijnlijk geen verrassing; rechtse tot extreemrechtse en Vlaams-nationalistische stemmen domineren in de virtuele wereld^{ccclxxvii}. In de twee maanden die wij de commentaren onderzochten, won keer op keer een N-VA-stem de aanraadpol. Een resultaat van 100 % is wel heel opmerkelijk gezien de aantallen artikels (60) en de tijdsspanne (2 maanden lang). Houden we rekening met het politiek gewicht van N-VA en Vlaams Blok, dan komen we nog maar aan maximaal 60 %. In de virtuele wereld liggen de verhoudingen duidelijk anders. Een stalinistische score zou zijn 100%; normaal enkel voorbehouden aan frauderende dictators. Die score genereert dan ook de nodige argwaan rond het spontane karakter van de reacties en aanraadstemmen.

Het kan toeval zijn, maar veel toeval en zeker een teveel aan toeval wijst nogal eens op een structuur. De hoge aanraadscores, het hoge overwicht van pro-N-VA-posts en posters doet vermoedens rijzen dat we hier te maken hebben met astroturf in plaats van grassrootsbewegingen. Waarschijnlijk zal het net als de case hierboven in de realiteit een mengeling betreffen tussen politieke spam, grassrootsactie en astroturf. Of we op De Standaard te maken hebben met zuivere astroturf konden we niet achterhalen, belangrijker was echter om de werking van die commentaar-modules te onderzoeken. De focus ligt hier op de inhoudelijke lijn van de posters die de top van de aanraadpolls aanvoeren.

4.4.1 De topposters

Astroturf of spontane grassrootsactie: waarmee we ook te maken hadden, alle veelposters volgden in elk geval een duidelijk uitgesproken Vlaams-nationalistische lijn. Hieronder bespreken we de ideologische lijn van de 7 topposters van de laatste 2 maanden. Hierbij gaan we op zoek naar de inhoud van hun stem en de gelijkenissen met het N-VA-discours.

Daniel M. uit Retie

Daniel M. is een veelposter en won 7 maal de top van de aanraadcores (op 60 artikels) met een vrij intellectualistisch Vlaams-nationalistisch discours. Duidelijk is alvast dat Daniel M. overtuigd Vlaams-nationalist is en zichzelf bestempelt als rechts maar ook als een intellectueel die in naam van ‘het Vlaamse volk’ spreekt. Hij is duidelijk gepokt en gemazeld in de Vlaams-nationalistische beweging. Dat blijkt ook uit de centrale concepten in zijn discours: “Demandeur de rien”, “transfers”, “Waal profitariaat”, “art 35”, “het status quo” en “80% heeft voor verandering gekozen”.

Daniel M. gebruikt ook steevast autoriteitsargumenten zoals: lees de nota De Wever, lees de octopusnota of lees de partijprogramma’s. Hij citeert ook Robert Senelle^{cclxxviii}, kent de aantallen zetels van de verschillende politieke partijen ... Interessant is dat Senelle geldt als een gematigd intellectueel, geen Vlaams nationalist. De uitspraken van Senelle liegen er nochtans niet om:

“Volgens de professor moet Vlaanderen de huidige federale grondwet niet langer erkennen en een nieuw constitutioneel handvest eisen. “Het staat in de sterren geschreven dat Walen en francofonen geen duimbreed zullen wijken. Met het gevolg dat de fundamentele Vlaamse belangen op de helling komen te staan.” Vlaanderen mag niet langer zwichten voor de chantage. Robert Senelle: “Het komt het Vlaams Parlement toe om tijdens een plechtige zitting Vlaanderen uit te roepen tot deelstaat van

het federale België met het territorium dat zich van de Noordzee tot de taalgrens uitstrekt en waar alleen de Nederlandse taal en de Vlaamse cultuur officieel zijn erkend en beschermd. Van dat territorium is alleen Brussel-Hoofstad tweetalig en een autonome regio^{cclxxxix}.

Daniel M. neemt de sussende woorden van de De Wever over en houdt steevast een pleidooi voor een verreгаande hervorming maar houdt de boot van de splitsing af. Enkele terugkerende argumentaties:

“De Vlaming staat pal achter de aanpak van BDW”^{cclxxx}

“De Franstalige politici willen alleen het status quo en de bestedinging van het profitaat.”^{cclxxxvi}

“Zonder grondige institutionele hervormingen wordt dit onbegonnen werk. Het plaatje: 7 miljard extra te besparen + 11 miljard Z-N transfers + 7 miljard extra cadeautjes voor EDR = 25 miljard € per jaar, dat is ongeveer 8% van het bbp, of nog 4.000€ per Vlaming per jaar.”^{cclxxxvii}

“Het is een bevoegdheidsoverdracht die noodzakelijk is geworden om de Vlaamse belangen te vrijwaren vanwege de federale politieke impasse gecreëerd door de stugge houding van de Franstalige partijen.”^{cclxxxviii}

Die argumentatielijnen^{cclxxxiv} zijn natuurlijk niet uniek, ze zijn vrij courant in Vlaams-nationalistische discoursen. Daniel M. houdt een vrij klassiek N-VA-discours en leent de woorden en oneliners hiervoor bij N-VA-coryfeeën als De Wever en Bracke, maar ook bij mensen als Bart Maddens, Senelle en Peter De Roover. In het specifieke geval ook de woorden van een denktank als ViVes^{cclxxxv}.

Centraal staat de redenering dat N-VA geen partij is zoals de andere; N-VA vertolkt de wil van het Vlaamse volk dat af wil van die Waalse profiteurs. Zo gebruikt hij voor de Franstaligen het concept: “demandeurs de rien”. Een concept dat Bart Maddens nogal vaak gebruikt^{xxlxxxvi}. “80%

heeft gekozen voor verandering” is een ‘argument’ dat stevast opduikt op de meest uiteenlopende fora. Zo ook op de reactiemodule bij Knack online, waar een persoon die als ‘Context-binder’ het te pas en te onpas post onder een artikel ter verdediging van N-VA.

De huidige impasse is het gevolg van ‘status quo’ van de PS en de traditionele partijen, aldus Daniel M. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat Daniel M. nogal blij is met de ‘harde houding’ van N-VA die hij ten volle ondersteunt. N-VA is voor hem duidelijk geen partij als een andere: “NVA (sic) blijkt de enige partij te zijn die geen knieval wil doen voor de PS, Open Vld en haar satellieten en echt politieke moed tentoonspreidt.”^{cclxxxvii} Metatalige metaforen als ‘geen knieval doen’, het been stijf houden, niet toegeven ... zijn allen klassiekers uit N-VA-retoriek.

Marcel D. uit Gent

Marcel D. uit Gent heeft vier aanraadpolls gewonnen. Hij is een veelposter en ook duidelijk een N-VA-fan. Dat geeft hij zelf met veel trots toe: “Ik heb NVA (sic) gestemd, en zou dit direkt weer doen.”^{cclxxxviii} Marcel D. is niet alleen uitgesproken N-VA op het vlak van het Vlaams-nationalistisch discours, hij ondersteunt de partij ook in haar neoliberale economische standpunten. ‘De Vlaming’ wordt in het N-VA –discours immers niet uitsluitend etnisch ingevuld. ‘Vlaming’ -zijn houdt in het N-VA-discours ook in dat je een liberaal economisch discours onderschrijft. Marcel D. heeft dit goed begrepen en neemt letterlijk de woorden van De Wever over. Zo laat De Wever het volgende optekenen:

‘Kijk naar Duitsland, dat is de locomotief van de Europese economie,’ aldus De Wever. ‘De sociale hervormingen waren er hard, maar werpen wel hun vruchten af. Dat moet hier ook gebeuren: besparen op de uitgaven en structureel hervormen. De Franstaligen willen dat niet, uit vrees voor een sociaal bloedbad. Dus moeten we een Vlaams front vormen. Met de partijen die het meest enthousiast zijn om hierin mee te stappen.’^{cclxxxix}

Marcel D. reageert als volgt op de uitspraken van zijn opperhoofd:

“Overgroot gelijk. Vlaanderen moet de Duitse economische locomotief volgen. De saneringen zijn hoognodig, bvb. werkloosheidsvergoedingen beperken tot 1 maand per gewerkt jaar, pensioenen berekenen op 45 werkjaren, 20% ambtenaren minder, enz. Ik denk dat Open Vld hiermee al volledig akkoord gaat, nu nog de CD&V overtuigen (al zal de vakbondsvleugel het daar moeilijk mee hebben).”^{cxix}

De gelijkenissen zijn opvallend, Marcel D. herhaalt het discours van De Wever en doet er nog een schepje bovenop. De massale besparingen zullen volgens Marcel D. maar kans op slagen hebben als er een staats hervorming komt, immers: “Met die 11 miljard zou Vlaanderen alvast meer kunnen doen voor het klein pensioentje van mijn moeder (ong. 1.000 euro/md)”^{cxci} Net zoals in het discours van Daniël M. komt ook hier het getal van 11 miljard bovendrijven.

Ook het tweede motief, namelijk dat N-VA geen partij is als een andere posten de N-VA-fans naar hartenlust:

“NVA (sic) en BDW bewijzen dat een woord een woord is, dat de frans-taligen (sic) voor het eerst voor een Vlaamse partij staan die op haar strepen staat. NVA (sic) heeft wel degelijk iets veranderd het voorbije jaar, het drijft de Franstaligen tot wanhoop.”^{cxcii}

N-VA is het tegendeel van ‘al die zakkenvullende politici uit Brussel. N-VA zal alles veranderen en ‘de Vlaming’ heeft dat door. Meer nog N-VA vertolkt gewoonweg de stem van De Vlaming:

“NVA (sic) heeft de harten van de Vlaming veroverd. NVA (sic) weet ook dat die Vlaming geen extremist is, maar gewoon rechts, een beetje conservatief, wat cynisch, Vlaamsgezind maar geen separatist. Daar kan ik me ook in vinden.”^{cxcciii}

Willy Bormans uit Vilvoorde

Nummer drie van de top posters is Willy Bormans uit Vilvoorde. Bormans is een actieve gebruiker van de commentaar module van De Standaard. Hij is Vlaams-nationalist en is daar ook vrij radicaal in. Bormans ziet de Vlamingen immers als ‘te braaf’, ‘te beleefd’ en ‘te respectvol’ in de onderhandelingen. In die zin kunnen we nog leren van ‘de Walen’ aldus Bormans:

“Feit is dat politici als Elio&Co (niet alle Franstaligen) met arrogantie veel meer bereiken dan beleefde en correcte Vlamingen. De efficiëntie in de politiek wordt niet gemeten aan de beleefde voorkomendheid maar aan de resultaten en daarin liggen de Franstaligen met veel lengtes op kop. Maar ze verdienen slechts respect als ze eerst respect vertonen voor onze taal en ons taalgebied.”^{cxciiv}

De strategie van N-VA in de huidige onderhandelingen krijgt dan ook de steun van Bormans: ‘eindelijk een partij die niet te braaf is, die niet slaafs volgt’:

“Niemand mag verarmen, onder verstaan “en dat is de verantwoordelijkheid van de Vlamingen”. Voor de rest zijn de Franstaligen bereid tot een verregaande staats hervorming. Dit houdt per definitie in dat ze wel bevoegdheden willen delegeren aan de gewesten maar dat ze er in geen geval verantwoordelijkheid willen voor dragen. De grote schuldige van de 11 maanden durende patstelling is vanzelfsprekend het NVA (sic) dat zich maar niet kan vinden in deze “vanzelfsprekende” voorwaarden.”^{cxciiv}

N-VA is voor Bormans dus duidelijk dé partij die eindelijk zijn tanden laat zien, die niet meegaat in de steun aan ‘de Walen’ en dus ‘het been stijf houdt’. Opvallend is ook dat Bormans net zoals de vorige posters terug komt opdruiven met het bedrag van 11 miljard die jaarlijks van Vlaanderen naar Wallonië zouden vloeien. Dat getal komt rechtstreeks uit het onderzoek waarvan ViVes de resultaten op 27 april^{cxciiv} openbaar maakte, en is natuurlijk dankbaar materiaal op een dergelijk forum. Ook Bormans hanteert het tot in detail:

“Volgens Vives van de KU Leuven, komen de totale transfers jaarlijks op 11 miljard euro. Per Vlaming is dat 1800 euro, per Vlaamse belastingbetaler 2900 euro en per Waalse belastingbetaler 4.365 euro (zij zijn slechts met 40% om het manna te verdelen).”^{ccxcvii}

Bormans ziet niet alleen problemen met de Waalse politieke partijen, ook de sp.a ziet hij als een probleem als ‘de satellietpartij van de PS in Vlaanderen’: “Links, als poot van PS&Co in Vlaanderen, heeft zich gedegradeerd tot de Vlaamse status quo partijen.”^{ccxcviii} Links bekampt hij trouwens niet alleen vanuit een zuiver communautaire agenda, maar ook vanuit hun sociaaleconomische positie, zoals het een goeie N-VA-Vlaming betaamt:

“De klassieke linkse stelling: welvaart? Die is er vanzelfsprekend meer dan genoeg en zal er altijd zijn. Zij moet alleen maar herverdeeld worden. Staatsschuld? Die verdwijnt wel vanzelf. Mondialisering? Die kan onze welvaart niet raken. Een immobiele staat? Die zal wel vanzelf loslopen. Grieken in het kwadraat! Om nog maar te zwijgen van de onaanvaardbare taalprivileges.”^{ccxcix}

Ook bovenstaand citaat is een echo van de woorden van De Wever zelf, die in De Morgen laat optekenen: “Rijkdom verdelen vind ik goed, maar dan moeten we die rijkdom wel eerst creëren”.^{ccc}

Stefaan Markyze uit Sint-Stevens Woluwe

Net buiten het podium vinden we Stefaan Markyze. Hij haalde 2 maal de hoogste aanraadscore. Toch is hij al jaren bijzonder actief online en beperkt hij zich niet tot de commentaarmodules van De Standaard. Hij stuurt ook lezersbrieven naar De Standaard^{ccci} en ook post hij op De Morgen^{cccii}, op NRC.nl^{ccciii}, Het Nieuwsblad^{ccciv}, ... Markyze intervieneert bovendien op een hele resem aan verschillende thema's gaande van milieuvervuiling, Telenet tot en met de Kerk en natuurlijk ook over het Vlaams-nationalisme.

Kijken we naar zijn reacties op artikels over N-VA, blijken alvast duidelijk ook de Vlaams-nationalistische sympathieën van Markyze. Hij neemt het meermaals op voor N-VA, zo ook hier:

“Here we go again: men heeft het altijd over ‘twee stijfkoppen’. Als alle Franstalige partijen de voorstellen van Vande Lanotte afschieten, wie zijn de stijfkoppen? Als Di Rupo de voorstellen van Beke afschiet, wie is de stijfkop? Als Milquet al het compromisvoorstel van De Wever afschiet nog voor het geschreven is, wie is de stijfkop?”^{ccv}

Opvallend is dat hij in die verdediging ook de woordenschat overneemt van De Wever & co. Zo omschrijft hij de nota van De Wever ook uitdrukkelijk als een ‘compromisvoorstel’, wat alle N-VA’ers letterlijk zeiden en schreven in de nota. Dat die nota in wezen een oplijsting was van de te splitsen materie en dat er nagenoeg geen enkele toenadering in stond ten aanzien van de andere partijen: daarover geen woord^{ccvi}. Dat je maar kan spreken over een compromis als alle betrokken partijen het onderschrijven, lijkt vergeten.

Bovendien vallen nog zaken op bij de postings van Stefaan Markyze. Nemen we het bericht dat hij op 11 juni schreef op De Standaard:

“Beste Elio, Ik raad je aan om niet te veel naar de Vlamingen te luisteren, maar vooral naar de Walen. Je begint met hen de benarde toestand van Wallonië uit te leggen. Eurostat illustreert dit bikkelhard: download het ‘Eurostat regional yearbook 2010’, en kijk op p.75. Drie Waalse provincies kleuren oranje, met een bnp tussen de 15.000 en de 20.000 euro, wat je nergens anders in West-Europa vind (sic) (behalve in de uithoeken van Wales). Wallonië staat daarmee als enige regio in West-Europa op het niveau van de Mezzogiorno, het zuiden van Portugal en de armste streken van Griekenland. Wat een schril contrast met al de naburige regio’s, zoals het GH Luxemburg, dat dezelfde economische tegenslagen heeft gekend. Je kan maar één conclusie trekken: het beleid in Wallonië zit goed fout, al decennia lang. Men kan de

Vlamingen verwijten dat ze te gemakkelijk geld hebben gegeven zodat men in Wallonië verslaafd is geworden aan subsidies. Wallonië moet gespeend worden van verslavende subsidies.^{”eccvii}

Dat bericht is opmerkelijk voor veel redenen, maar één specifieke reden springt eruit. Het bericht is namelijk niet uniek: op Deredactie.be posteert een zekere Marc:

“Wanneer zullen de Franstaligen de economische waarheid onder ogen zien? Moeten de professoren (Vlaamse en Franstalige) hen hier niet dringend méér op wijzen??? Eurostat illustreert dit bikkelhard: download het ‘Eurostat regional yearbook 2010’, en kijk op p.75. Drie Waalse provincies kleuren oranje, met een bnp tussen de 15.000 en de 20.000 euro, wat je nergens anders in West-Europa vindt (behalve in de uithoeken van Wales). Wallonië staat daarmee als enige regio in West-Europa op het niveau van de Mezzogiorno, het zuiden van Portugal en de armste streken van Griekenland. Wat een schril contrast met al de naburige regio’s, zoals het GH Luxemburg, dat dezelfde economische tegenslagen heeft gekend. Je kan maar één conclusie trekken: het beleid in Wallonië zit goed fout, al decennia lang. Dat kon, omdat de Vlamingen té gemakkelijk geld hebben gegeven en men in Wallonië verslaafd is geworden aan subsidies. Hoog tijd dat dit stopt!!! Wanneer Di Rupo niet dringend wil meewerken, moeten de kranen dicht.”^{”eccviii}

Hoewel het hier in principe over twee verschillende auteurs gaat, is het duidelijk dat hier sprake is van copy-paste of zelfs van astroturf. Een sterke aanwijzing in de richting van astroturf is het feit dat het bericht ook nog eens verschijnt op het online forum van Seniorennet^{”eccix}, waar een zeker Dejules het uitspreekt alsof het zijn eigen woorden waren.

De inhoud van de postings van Markyze nemen het steeds op voor N-VA of het Vlaams-nationalisme in het bijzonder. Daarbij wordt N-VA terug verbeeld als een partij die anders is dan de anderen. De partij die beginselvast is en voet bij stuk houdt, want “voor borrelnootjes doet N-VA het niet”^{”eccx}

Louis Lodewyckx uit Gent

Louis Lodewyckx eindigt ook op de vierde plaats met tweemaal de top van de aanraadscores. Ook Lodewyckx blijkt een vurig supporter voor de Vlaamse zaak en N-VA in het bijzonder. Googelen we op de naam Louis Lodewyckx, dan komen we op een facebookprofiel uit. Tot begin juli 2011 had Louis Lodewyckx slechts 9 vrienden, dat groeide uit tot 25 tegen 6 juli 2011, toen N-VA nee antwoordde op de nota van Di Rupo. In de wereld van Facebook is het hebben van 9^{ccccxi} vrienden uitzonderlijk, net zoals de sprong naar 25. Ook het feit dat er nergens een foto te vinden is van de heer Lodewyckx doet al vermoeden dat het hier een ‘vals facebookprofiel’ betreft.

Hoe het ook mag zijn, kijken we naar de vrienden van Lodewyckx op Facebook, dan zien we dat die allemaal uit N-VA-stal komen: N-VA-politici als Daphné Dumery (N-VA), Kris Van Dijck en Mark Demesmaeker, meerdere N-VA-afdelingen, de Vlaamse Volksbeweging^{ccccxii}, de Vlaamse Beweging en andere individuen met een duidelijke N-VA stempel. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat de tussenkomsten van Lodewyckx op De Standaard online uitermate pro-N-VA zijn.

“De Wever heeft gewoon gelijk. Je ziet zelfs dikwijls in debatten dat zijn tegenstrevers dat ook wel beseffen maar de dingen niet bij naam durven noemen omdat ze niet mogen of kunnen.”^{ccccxiii}

Lodewyckx ondersteunt net als de voorgaande posters niet alleen de nationalistische agenda van N-VA, maar ook het sociaaleconomische programma van de partij.

“Ik heb geen probleem om langer te werken want iedereen met gezond verstand weet dat de pensioenleeftijd moet worden opgetrokken, zoals in de rest van Europa. Maar goed, ik onthoud dat jij vindt dat er niet langer moet gewerkt worden en dat de sociale zekerheid dus geen hervormingen nodig heeft. Ik zal me over een paar tiental jaar dan wel tot jou wenden om uit jouw capabele handen mijn pensioen te ontvangen.”^{ccccxiv}

“Alles beter dan de PS-dictatuur die het geld door ramen en deuren gooit.”^{cccxv}, aldus Lodewyckx die verder gaat:

“De socialistische remedies hebben hun failliet bewezen, tijd voor verandering. De tering naar de nering zetten, zoals in elk huishouden. De kosten nog langer op de volgende generaties afwentelen is misdadig.”^{cccxvi}

Lodewyckx poneert constant dat De Wever de man is die waarheid brengt, die weet hoe het in elkaar zit. N-VA is een uitzonderlijke partij, niet zoals die anderen (lees: de linksen).

“Als De Wever morgen op alle thema’s plat op de buik gaat hebben we een regering, maar brengt ons dat een stap verder? Ik dacht van niet.”^{cccxvii}

Dat is de reden waarom we nog geen regering hebben, maar dat is een goede zaak: “Dit land gaat in sneltreinvaart richting de afgrond, het zal niet de schuld van N-VA zijn.”^{cccxviii} De complete weigering van N-VA om nog maar te onderhandelen wordt door Lodewyckx niet gezien als de oorzaak van de crisis, het is de schuld van de andere partijen, die het status quo willen behouden. Ook bij Lodewyckx zien we dus een bijna letterlijke kopie van het discours van De Wever: status quo, transfers en de gapende afgrond die dreigt voor ons land als de splitsing er niet vlug komt.

Dirk De Vrieze uit Gent

De voorlaatste winnaar is Dirk De Vrieze uit Gent. Ook hij haalt tweemaal de top van de aanraadcores met uitgesproken pro-N-VA-standpunten. Dirk De Vrieze is bijzonder actief in de virtuele wereld en post ook pro-N-VA-commentaren op Deredactie.be. Zo reageert hij op een opiniestuk van Egbert Lachaert (kernlid van de denktank Liberales) over nationalisme en radicalisme waar hij onder andere de uitspraken van Vic van Aelst aanhaalt. Van Aelst had zich in klare taal uitgelaten over ‘de Walen:

“Na 180 jaar gepluimd te zijn door de Walen, moet het nu gedaan zijn (...) Ik wil perfect solidair zijn met de Turken, maar niet meer met de Walen. De Franstalige partijen zijn het eens op één punt: als het erom gaat de Vlamingen te pluimen. Ze zien ons als hun kolonie. (...) De Vlamingen zijn 180 jaar misbruikt en geprostitueerd. Ik heb nooit gelooft in de goede wil van de Walen en ik zal er ook nooit in geloven. De Walen zullen niet rusten eer de kabeljauw voor de kust in Oostende Frans spreekt,”^{cccxxix}

Dirk De Vrieze neemt een beetje afstand van de uitspraken, maar valt ze net als De Wever niet af. Integendeel, hij treedt De Wever volmondig bij, getuige de copy-paste. Het is een voorbeeld van ‘de waarheid kwetst’ zoals De Wever het bestempelt^{cccxxx}.

Blijkbaar genieten de standpunten van De Vrieze ook de steun van N-VA, want Rudi Dierick (OVV^{cccxxxi}) citeert op zijn blog^{cccxxxii} de reacties van De Vrieze onder artikels op De Standaard, net zoals de commentaren van Stefaan Markyze. De Vrieze gaat vooral in de verdediging voor de grote roerganger van N-VA:

“Weer een aflevering (nr. 756) van het anti-Bart De Wever feuilleton. Daarin wordt de waarheid geen klein beetje verdraaid.”^{cccxxxiii}

“‘Objectieve waarnemer’? Dit stukje is een prof onwaardig. Als die een objectieve analyse wil maken van de standpunten van NVA en/of Bart De Wever moet hij die citeren.”^{cccxxxiv}

De Vrieze springt steevast in de verdediging van het nationalisme, N-VA'ers en Bart De Wever in het bijzonder. Uiteraard haalt hij in de strijd ook de octopusnota boven om aan te tonen dat die standpunten van De Wever en co niet extreem zijn, meer nog ze vertolken “De mening van de Vlaming”. N-VA is gewoonweg de vertolker van de Vlaamse democratie:

“Als u het over stemmen wil hebben: de overgrote meerderheid van het Vlaams parlement stemde de Octopusnota. Democratisch! Tot spijt van belgicistische (sic) nijd.”

Democratie krijgt hier opnieuw de vernauwde betekenis van dictatuur van de (toevallige) meerderheid. De Vrieze vertolkt de woorden van De Wever, al is hij vaak scherper dan zijn voorbeeld. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat De Vrieze de idee van de transfers aankaart. Die transfers zouden zelfs gepaard gaan met een ‘ware plundering van Vlaanderen’ door Wallonië:

“Hij heeft het bijvoorbeeld niet over de transfers (sic), gaat niet in op het standpunt dat Vlaanderen door de sabotage van de franstaligen beslissingen niet kan nemen, voortdurend geplunderd wordt enz.”^{ccccxxv}

Wanneer iemand De Vrieze aanspreekt op het gebruik van het werkwoord ‘plunderen’ gaat hij in de verdediging:

“Plundering? In welke realiteit (sic) leeft u? Hoe noemt u de transfers (sic) van min. 5,7 mrd. per jaar die in VL lage lonen en lage pensioenen meebrengen? De plundering door Electrabel en de banken (ja, ook KBC)?”^{ccccxxvi}

Volgens De Vrieze lijkt zowat alles een communautair probleem te zijn, zelfs de bankencrisis en de bedrijfspolitiek van Electrabel. En, ja uiteraard is N-VA de enige partij die dat ziet en hierin verandering zal brengen: “De wanhoop is de belgicisten nabij. Volhouden Bart!”^{ccccxxvii}

Derch Tower uit Leuven

De laatste van de top posters op De Standaard heeft de nick Derch Tower. Ook Derch Tower is actief op het forum van De Standaard en reageert vooral op items die N-VA of ruimer de Vlaamse onafhankelijkheid aangaan. In de onderzochte periode kaapte ook hij tweemaal de hoofdvogel weg in de aanraadpoll. Derch Tower is uitgesproken Vlaams-nationalistisch:

“De enige vraag in de Belgische context die je na bovenstaand artikel moet stellen: waarom willen de Franstaligen dan toch eigenlijk een Belgische unie met de Vlamingen behouden? Niemand verplicht hen om samen met Vlaanderen één land te delen. De conclusie zou simpelweg moeten zijn: beste Vlamingen, laten we splitsen.”^{cccxxviii}

De halsstarrige nationalistische houding van N-VA draagt zijn goedkeuren weg en de radicale uitlatingen van Van Aelst roepen geen kritische reacties uit. Derch Tower herhaalde de woorden van De Wever toen hij reageerde op de uitspraken van Van Aelst. Vergelijk het citaat van De Wever, met ‘de eigen mening’ van Derch Tower. De Wever:

“Vic heeft daar iets gezegd wat zeer cassant is. Steenhard. Ik zou dat niet op die manier gezegd hebben. Anderzijds. Hij heeft daar misschien een aantal inconvenient truths verteld. Ce n’est que la vérité qui blesse.”^{cccxxix}

Derch Tower:

“Goed dat Sturtewagen geen strateeg is. Met hem had er nooit een NV-A (sic) bestaan. Het is goed dat er in het debat verschillende stemmen aanwezig zijn, een Van Aelst legt de waarheid bloot zoals ze is (...) in plaats van eeuwig in hun schelp te kruipen.”^{cccxxx}

Derch Tower is dan wel van mening: “Vlamingen (...) meer recht voor de raap [moeten] durven zijn en de dingen zeggen zoals ze zijn.”^{cccxxxi}, maar ziet ook in dat het de onderhandelingen vaak niet ten goede komt: “Nu is het aan de meer diplomatiek getalenteerde personen in de Vlaamse Beweging om politieke veranderingen door te drukken.”^{cccxxxii} Het lijkt wel de partijstrategie van N-VA aan het woord. En ook op de sociaaleconomische as wijkt Tower niet af van de partijlijn:

“Er wordt daar ingezet op ‘flexicurity’ (zoek zelf even op), met nadruk op activering, verplichte bijscholing, verplichte insluitingsjobs en begrenzing in de tijd van werkloosheidsvergoeding. Gevolg is dat het inkomen van werklozen

uiteindelijk hoger ligt, en nog meer, dat er weinig in een levenslange spiraal van demotivatatie en gebrek aan vooruitzichten terecht komen. Als je na alle mogelijkheden niet aan de bak komt dan kom je op openbare bijstand, maar voor het overgrote deel van de werklozen is dat geen punt: zij krijgen werk, initiatief wordt gestimuleerd, en je krijgt een meer actieve economie.”^{ccccxxiii}

Het neoliberale model dat N-VA en ‘haar bazen Voka’^{ccccxxiv} naar voren schoven als zijnde onze toekomst, brengt Tower hier vol enthousiasme te berde. Het lijkt wel het partijprogramma van N-VA inzake arbeidsmarktbeleid. Ook in dat programma^{ccccxxv} komt de nadruk op flexibiliteit, activering, verplichte bijscholing, beperken van de werkloosheidsvergoeding in de tijd, het verplicht werken in de non-profitsector als men na 2 jaar nog werkloos is ...

Een ander distinctief kenmerk van het discours van Derch Tower is zijn nadruk op het belang van “een geharmoniseerd standaard Nederlands”. Hij keurt wie ‘goed’ Nederlands spreekt (De Croo Junior) en wie niet (De Croo Senior met zijn “schabouwelijk Nederlands”). Hij combineert dat paradoxaal genoeg met een hele resem aan taalfouten in zijn eigen berichten, zoals hier: “blijkbaar als er heden onderhandelt (sic) wordt over het Belgische bestuur dan is dat nog steeds in het Frans”^{ccccxxvi}

4.4.2 *Eén volk, één stem!*

We zien hier opmerkelijke resultaten. Er is effectief sprake van een massale dominantie van N-VA-stemmen in de virtuele wereld. We onderzochten de commentaarmodules van De Standaard. Opmerkelijk is daar dat elke winnaar van een aanraadpoll zonder uitzondering Vlaams-nationalistisch geïnspireerd was. Bovendien hanteren alle winnaars een gelijkaardig discours dat gewoon bestaat als een doordrukje van het discours van De Wever, Bracke en enkele andere prominente Vlaams-nationalisten als De Roover en Maddens. Velen kopiëren de woorden van De Wever & co alsof het hun eigen mening is die ze spontaan ventileren. Woorden die we kennen als het standaarddiscours van N-VA zoals De Wever het vormgeeft: het status-quo^{ccccxxvii}, transfers^{ccccxxviii}, de PS, de Walen, art. 35, afgrond, bankroet ...

4.5 EEN DAGJE TUSSEN DE COMMENTAREN OP DE STANDAARD.BE

In dit stuk bekijken we de interactie op zo'n commentaarmodule in de diepte. Hiervoor kijken we enkel naar de reacties op het eerste artikel dat we opvolgden; op 27 april 2011 gepubliceerd op de site van De Standaard en luisterend naar de titel: 'Oproep Bracke is volgens Franstaligen 'doorzichtige valstrik'^{ccxxxxix}. Dat artikel brengt verslag van een oproep van Siegfried Bracke van N-VA om het initiatief voor een nieuwe poging in het vormen van een regering bij N-VA te leggen. De Franstaligen aanvaardden dat echter niet, aldus het artikel.

4.5.1 De cijfers

Het bewuste bericht kwam om 9u53 online en oogst meteen reacties – zoals quasi alle artikels over N-VA. De online discussie zal uiteindelijk duren tot en met 29 april om 14u25. Meer dan 2 dagen lang reageren mensen op het artikel!

De laatste reactie, nr 526 volgens de telling van De Standaard komt er op 29 april om 14u25. 358 van die reacties of ongeveer 68% zijn pro-N-VA of voor de Vlaamse onafhankelijkheid. De andere reacties zijn dan weer uitgesproken anti-N-VA en anti-nationalistisch. 146 verschillende nicks spreken zich uit pro-N-VA ten opzichte van 46 nicks in het anti-kamp. Het antikamp postte gemiddeld 3,7 berichten per nick, terwijl het Vlaams-nationalistische kamp er gemiddeld 2,5 berichten per nick postte.

Van onze top posters participeerden enkel Louis Lodewyckx, Daniel M. en Derch Tower in de discussie. De eerste reactie kwam van Louis Lodewyckx uit Gent en kwam er om 10u02, amper 9 minuten nadat het stuk online kwam:

“De Wever mag niet aan het roer komen en zelf willen ze geen nota opstellen waarin hun visie op de staatshervorming uit de doeken wordt

gedaan want dan zou het duidelijk worden dat zij gewoon het status quo willen behouden. Denk aan wat de VOKA-bedrijfsleiders hebben gezegd: met dezee (sic) mensen is geen land te bezilen(sic) en hun logica zou in het bedrijfsleven geen jaar stand houden. Dit land gaat in sneltreinvaart richting de agrond(sic), hget (sic)zal niet de schuld van N-VA zijn.”

Binnen de eerste tien minuten haalt het bericht tientallen ‘aanraadhits’ en tot op vandaag blijft het bovenaan prijken. Om 11.30u had het bericht al 173 aanraadscores en uiteindelijk verwierf het er zelfs 401. Dat zijn er heel wat, als je weet dat het tweede bericht in de ranking om 11u30 slechts 34 stemmen verworven had en de nummer twee uiteindelijk 204 scores. De stem van de heer Lodewyckx springt er dus werkelijk uit. Niet alleen reageerde de poster binnen de tien minuten, in diezelfde tien minuten verwierf hij een aanraadscore van enkele tientallen hits. Bovendien bleef hij altijd met lengtes voorsprong aan de leiding zonder enige bedreiging. De eerste tegenstem met de hoogste aanraadscore bleef steken op 118 aanraadstemmen. Dat doet vermoeden dat we hier met astroturf te maken hebben.

Dat stramien is niet uniek, telkens wanneer er een artikel verschijnt over N-VA zien we dat de eerste reacties steevast pro-N-VA zijn en dat die reacties zonder uitzondering de hoogste aanraadscores verwerven. De pro-N-VA –reacties zijn bovendien steevast in de meerderheid zijn en heel homogeen qua inhoud en zelfs taalgebruik.

4.5.2 Het mechanisme van de virtuele verovering

Analyseren we nu de verschillende commentaren onder de desbetreffende artikels dan valt ook inhoudelijk een en ander op. Concreet zien we twee heel duidelijke stappen.

Stap 1: N-VA en De Wever in het bijzonder produceren een heel beperkte reeks van korte uitspraken in massamedia via een interview of een kort persbericht. De uitspraken suggereren een hele betekeniswereld maar worden bijna nooit toegelicht. Wanneer mensen lastige vragen rond de

betekenis beginnen stellen – smijt de spreker/schrijver de uitspraken (eventjes) overboord. Dat was het geval met het motief van de ‘twee democratieën’ dat vooral in de eerste maanden na de laatste verkiezingen een sterk thema was. Zoals we hierboven geduid hebben, heeft het idee van België als een land met ‘twee democratieën’ een enorme opgang gemaakt in 2010, vooral na het verkiezingsoptreden van De Wever. Journalisten, intellectuelen en nobele bekenden lieten de idee verder circuleren. Er kwam echter ook tegengas, onder andere van socioloog Luc Huyse die in december 2010 het idee van twee landen, twee democratieën op de korrel nam^{cccxl}. Na het antwoord van Bourgeois^{cccxli} op Huyse ter verdediging van het idee van twee democratieën blijft het een tijdje stil. Kijken we in het archief van De Standaard, dan is het meer dan zeven maanden wachten tot een N-VA'er^{cccxlii} het idee nog eens lost.

Stap 2: allerlei publieke debatfora nemen de frasen over. Wie de fora op een willekeurige dag analyseert merkt een verbijsterende reeks herhalingen op van dezelfde woorden, telkens zonder een schim van toelichting of argumentatie. De reacties zijn waarschijnlijk ten dele georganiseerd (astro turf) en deels spontaan.

Zoomen we nu concreet in op de uitspraken in het artikel van 27 april en de commentaren, dan bespeuren we drie grote categorieën van uitspraken die voortdurend terugkomen in de verschillende reacties.

4.5.3 *N-VA is de grootste partij van België*

De eerste gaat over N-VA zelf, en hierin duiken voortdurend kernwoorden als ‘grootste partij’, ‘meerderheid’ en ‘democratie’ op. Hieronder citeren we enkele typische uitspraken

Op 27 april 2011 omstreeks 10:45, zei Hans V., Kuurne: “*Dus NVA (sic) mag als grootste partij van het land geen initiatieven ontwikkelen om tot een staats hervorming annex regering te komen van de Franstaligen?* “

Op 27 april 2011 omstreeks 10:56, zei Hans V., Kuurne: *“Ik vind het heden ten dage net een feest voor de democratie: de kiezers hebben het net zo gewild blijktbaar. Daar gaat democratie om: het volk beslist.”*

Op 27 april 2011 omstreeks 10:28, zei Franske Dubois, Halle: *“Hoe bestaat het dat NVA, als grootste partij niet het initiatief recht krijgt? Hoe kan Open Vld of CDV dit nu verdedigen tov de Vlaamse kiezer?”*

Op 27 april 2011 omstreeks 11:15, zei Jozef Nagels, Duffel: *De kans was zelfs groot dat dat compromis niet zou aanvaard worden door een N-VA-congres. N-VA is een democratische partij.*

Dat het hier zuiver papegaaienwerk betreft is wel duidelijk, zo liet Bracke in De Standaard van die dag het volgende optekenen:

“N-VA vraagt het initiatief te nemen en zijn verantwoordelijkheid te nemen als grootste partij van België”, zei Bracke.^{76ccxliii}

En ook Homans laat de woorden circuleren: *“Toch vind ik het frustrerend dat ze geen rekening houden met de argumenten van de grootste partij van het land. Ik vind dat niet verstandig.”*^{76ccxliv}

Ook zien we dat de posters, net zoals de partij zelf, N-VA gelijkstellen aan ‘Vlaanderen’ en bovendien contrasten schetsten zowel met de Franstaligen als met de andere Vlaamse partijen, die niet zouden zijn zoals hen. Precies hetzelfde discours als we het in het vorige hoofdstuk beschreven hebben, maar nu door ‘nobeles onbekenden’. Hieronder tonen we vier reacties die N-VA steunen:

Op 27 april 2011 omstreeks 12:32, zei Hans E., Laakdal: *“Dat iedereen hier spelletjes zit te spelen moeten we niet meer zeggen! Maar het wordt meer en meer duidelijk dat de Franstaligen niks willen en ze de steun aan bange vlaamse (sic) zijde stilaan zien verwateren en ze er met l*llen, rekken en trekken alleen niet meer gaan komen om de NVA (sic)*

te isoleren! Hun droomscenario is stilaan (sic) een nachtmerrie aan het worden, en dat werd tijd! Hun rijk is over and out, het is tijd om te luisteren wat de betalende Vlaming ervan vindt! (sic)zo simpel is dat!”

Op 27 april 2011 omstreeks 13:29, zei Patrik C., Knokke: *“De grootste partij van België (sic) mag in de onderhandelingen over de staathervorming geen initiatief nemen van de minderheid (...) Deze oproep van de Franstaligen is natuurlijk in het geniep gesteund door de 3 traditionele Vlaamse partijen. Dit is een verdere stap in de liquidatie van N-VA, dit is een tweede (deze keer omfloerste) cordon sanitaire, al zullen de ‘Vlaamse partijen’ dit nooit toegeven. Hoelang gaan de vlamingen (sic) deze perverse strategie nog aanvaarden? Niet plooiën Bart!”*

Op 27 april 2011 omstreeks 12:10, zei Annemie Verreyt, Wavre: *“Waar blijft nu toch dat vlaamse front? Als ik Leterme bezig hoor op de RTBF zitten we precies terug in de jaren stillekes. Toen lieten de tjeeven (sic) ook altijd het eigen volk vallen om samen met de franstaligen (sic) in zee te kunnen gaan. Is het nu echt zo moeilijk om eens voor één keer aan hetzelfde zeel te trekken? Alle Vlaamse partijen zagen toch het belang in van een grote staathervorming?”*

Op 27 april 2011 omstreeks 10:42, zei Chris H., Hoevenen: *“Het wordt tijd dat het Vlaamse volk (zonder al dat vlaggengezwaai) op straat komt om aan te tonen dat ze het méér dan beu zijn. Ik denk dat de enige manier is om te tonen dat Vlaanderen verandering wil en dat ook echt meent, is om massaal op straat te komen! Elke zondag als het moet! Ik ben alvast bereid om mee te doen want de huidige situatie doet mijn maag omkeren en maakt mij misselijk. Ik ben die situatie spuugzat en er is niemand, niemand behalve NVA die de franstalige (sic) partijen terechtwijst!”*

Elk van de posters reproduceert ettelijke kopieën van het N-VA-discours: we staan als land aan de afgrond, het gaat niet meer, Vlaanderen kan niet blijven betalen, de Walen en zeker de PS willen dat niet inzien, ze willen het status-quo, N-VA kan dat alleen niet veranderen, er is een Vlaams Front nodig,

maar tot nog toe houdt enkel N-VA het been stijf! Enkel N-VA komt op voor die Vlamingen tegen de Walen. En in tegenstelling tot de andere Vlaamse partijen speelt N-VA niet onder een hoedje met de Walen of de socialisten.

4.5.4 N-VA is geen partij als een ander

N-VA is geen partij als de andere. Hier komen we tot een tweede categorie, die van de attitudes. Hierin zien we kernwoorden zoals ‘moedig’, ‘eerlijk’, vastberaden’, ‘verantwoordelijkheid’, ‘voet bij stuk houden’ enzovoort. Volgens de commentaren en N-VA zelf heeft enkel die partij alle eigenschappen, de anderen niet.

De Wever stelde reeds in 2008 dat N-VA het been zal “stijf houden”^{cccclv} en “N-VA zal blijven ijveren voor de overheveling van bevoegdheden naar de deelstaten en met N-VA komt er geen federale kieskring of uitbreiding van Brussel.”^{cccclvi} Tot op vandaag is dat een kernbegrip, zo getuige de journaaluitzending in juli 2011, waar De Wever stelt: “dat zijn partij haar voet dwars zal zetten in de Vlaamse regering”^{cccclvii}. Zij houden het been stijf, voet bij stuk en nemen hun verantwoordelijkheid. In naam van de kiezer geven ze niet toe aan de Franstaligen. Zo ook de rechterhand van De Wever, Homans:

“Het is soms zo gemakkelijk om al je principes te verloochenen en te kiezen voor de zekerheid, voor de postjes. Zo zitten wij, in tegenstelling tot sommige andere partijen, niet in elkaar. We houden vast aan ons programma en aan onze beloftes aan de kiezer. Dat zou eigenlijk elke partij meer moeten doen.”^{cccclviii}

Dat is een uiterst populaire houding, zo blijkt althans uit de massa hoeveelheid aan herhalingen van de eisen door de meest uiteenlopende mensen via de meest uiteenlopende kanalen:

Op 27 april 2011 omstreeks 14:03, zei Erik V., Dessel: “NV-A is de enige partij die nu eens voet bij stuk houd (sic) en niet toegeeft aan de Waalse hebbigheid, houden zo.”

Op 27 april 2011 omstreeks 19:08, zei Donald V., Oudenaken: “ (...) nu er eindelijk eens een partij is die het ben (sic) stijfhoudt en niet toegeeft aan de grillen van de PS en het CDH van madam NON, nu schijnen die plots versted te staan dat ze hun gelijk niet krijgen, (...)”

Op 27 april 2011 omstreeks 12:19, zei Godelieve De Roover, Kalmthout: “BDW is juist wel betrouwbaar zoniet was er al maanden geleden een regering geweest met de klasieke (sic) toegevingen (lees: betalingen eeuwigdurend naar het zuiden des lands). Het verschil ligt hem daarin dat er nu iemand is die duidelijk zegt: zet de tering naar de nering, Wallonie! (sic)”

Niet enkel onbekende stemmen nemen de woorden van De Wever over, ook het TAK en de Vlaamse Volksbeweging^{cccxlix} en zelfs De Winter^{cccl} willen “het been stijfhouden”.

4.5.5 N-VA is de oplossing

De derde categorie van uitspraken gaat over ‘het probleem’ en ‘de oplossingen’. Hierin lezen we telkens opnieuw woorden als ‘de afgrond’, ‘bankroet’, ‘muurvast’, ‘er beweegt niets’ enzovoort, over België en de actuele politieke toestand.

Op 27 april 2011 omstreeks 10:54, zei Didier Vanhede, Menen: “Je hebt gelijk. Laten we doodleuk een vervolg breien aan veertig jaar van struisvogel-politiek die dit land naar de rand van de afgrond hebben gebracht. Het is één lange ode aan de fameuze Belgische compromissen, afgekocht met veel geld en postjes.”

Op 27 april 2011 omstreeks 20:48, zei Franske Dubois, Halle: “de PS bestrijdt de armoede niet, ze cultiveert ze..ze leeft ervan. (...) En ondertussen verarmt België (sic)(Walen en Vlamingen) zienderogen, balanceert de sociale zekerheid op de rand van de afgrond, zit de belastingdruk verschikkelijk (sic) hoog en de pensioenen (sic) ontzettend laag.

De PS leeft ver boven haar stand, maar weigert verantwoordelijkheid, activering en financieel gezond beleid. En als je als Vlaming dan voorstelt om elk de eigen weg te volgen, weigert Ps (sic): liever Vlaanderen mee de afgrond in...schrik van hun eigen schaduw

Op 27 april 2011 omstreeks 12:21, zei Peter P., Eksaarde: *“De schulden afbouwen wensen de Franstaligen niet, en met hun houding gaan we recht naar een bankroet, en dan zal het terug de schuld zijn van de Vlamingen en hun halstarige houding nu.”*

Op 27 april 2011 omstreeks 13:59, zei Jan De Bauw, Leuven: *“U blijft lekker kappen op N-VA. Maar wanneer heeft u het eens over de verrottingsstrategie van de PS? Zij bewegen geen haar. Hun oplossing is: laten we alles houden zoals het is, vooral geen responsabilisering doorvoeren en uiteraard betaalt Vlaanderen hiervoor. Ga vooral met uw Belgische vlag zwaaien terwijl u de hoogste lasten betaalt en de kleinste pensioen van Europa ontvangt.”*

De oplossingen zijn ‘broodnodige hervormingen’, ‘verandering’ ‘responsabilisering’ en ‘(Copernicaanse) Omwenteling’. Daartegenover staan de slechte zaken die ‘de anderen’ doen: ‘rond de pot draaien’, ‘njet’ of ‘non’, ‘halsstarrig weigeren’ of ‘spelletjes spelen’.

Op 27 april 2011 omstreeks 10:41, zei Louis Lodewyckx, Gent: *“De enige reden waarom ze N-VA niet aan de kant hebben geschoven is omdat ze weten dat wat er nu op tafel ligt een te mager beestje, enkel wat gerommel in de marge. De welvaart zakt omdat wij achterblijven met broodnodige hervormingen, hervormingen die BDW wil doorvoeren maar op een njet botsen van Di Rupo en co.”*

Op 27 april 2011 omstreeks 11:46, zei Gunther Ceulemans, Tremelo: *“Er is nog geen sprake van een nieuwe nota en toch weten de franstaligen al dat ze er ‘non’ op zullen antwoorden....”*

Op 27 april 2011 omstreeks 12:53, zei Martin Trappers, Dendermonde: *“... stut men op een EENSGEZIND Franstalig ‘non’. Wie wil er niet vooruit, geen enkele ‘responsabiliteit’ nemen en liefst nog zo lang mogelijk parasiteren?”*

Op 27 april 2011 omstreeks 10:28, zei Franske Dubois, Halle: *“de maskers eindelijk vallen af: de Franstaligen willen geen copernicaanse omwenteling, ze willen geen eigen financiële verantwoordelijkheid.”*

4.6 BDW RULES...

Het vinden van dergelijke citaten en redeneringen met telkens dezelfde woorden is klein bier. Het discours van N-VA en de woorden van De Wever en Bracke in het bijzonder circuleren massaal in het medialandschap. Zowel in de mainstreammedia als in de virtuele wereld is N-VA retoriek dominant. Dag in dag uit posten honderden mensen dergelijke berichten op *De Standaard*, *Facebook*, *De Redactie.be* ... En telkens is het een bijna letterlijke copy-paste van de woorden van De Wever en Bracke.

We stelden vast dat er op Facebook een heel actief netwerk aan Vlaams-nationalistische activisten (groepen) opereert. Dat netwerk dient enerzijds om mensen te mobiliseren voor real life debatten en betogingen, maar ook om lid te worden van bijvoorbeeld de Vlaamse Volksbeweging. Anderzijds blijft de achterban via Facebook geïnformeerd over de Vlaams-nationalistische strijd. Dat gebeurt door eigen berichten te posten, die te sharen en liken en zo dus te hypen. Vaak slagen ze er in om zo de mainstreammedia te halen. Nog interessanter zijn hun dagelijkse ‘debattrainingen’, waarbij sommigen constant artikels doornemen uit de mainstreammedia over de Vlaamse zaak en die van commentaren voorzien.

Verscheidene Facebookprofielen houden zich intensief bezig met de verspreiding van politieke spam. Anderen herposten die en voorzien die van extra legitimiteit. Facebook dient ook om mensen op te roepen om

reacties te plaatsen onder artikels op de mainstreammedia. Of we hier nu ook te maken hebben met astroturf (1 bron van reacties) in de strikte zin van de betekenis is moeilijk te achterhalen zonder complexe computer-programma's. Duidelijk is wel dat de woorden van politici als De Wever en Bracke massaal circuleren in de virtuele wereld.

Er zijn veel aanwijzingen dat we met astroturf in de brede betekenis te maken hebben. Denken we aan volgende feiten. Er zijn mensen vanuit bestaande Vlaamse organisaties die bijna fulltime strijden op het Web 2.0. We hebben kunnen vaststellen dat bepaalde pagina's mensen aanzetten om te reageren op krantenartikels. Die Vlaamse netwerken op Facebook werken duidelijk aan strategieën en denken zelfs oneliners uit. Ze werken ook actief aan de opbouw van 'inhoudelijke kennis' door constant artikels te posten op hun wall en ze meteen te voorzien van reacties. Als we dat samenleggen met de dominantie van N-VA-discours in commentaarmodules onder De Standaard, lijkt alles te wijzen op een complex samenspel van politieke spam, politieke grassrootsactie en politieke astroturf. Hoe het ook zij, het resultaat is dat het N-VA-discours en in het algemeen een radicaal Vlaams-nationalistisch, ethisch conservatief en neoliberal discours domineert op het web.

Dat discours wordt zo dominant dat het zich nooit verantwoordt. De woorden staan op zichzelf, ze zijn 'de waarheid' en circuleren schier eindeloos. We horen echter nooit waarom bijvoorbeeld de door N-VA voorgestelde hervormingen 'broodnodig' zijn, noch wat die hervormingen nu concreet moeten inhouden, en evenmin wat 'de afgrond' concreet betekent in een land dat al bij al niet slecht boert. Ook een begrip als 'standvastigheid' krijgt geen dubbelpunt, zodat het verschil met bijvoorbeeld 'koppigheid' of 'dwaasheid' niet duidelijk is. Het gevolg van de gigantische reproductiemachine van het N-VA-discours zorgt voor een vervormde kijk op 'de publieke opinie'. In de ogen van velen zijn de stemmen op de commentaarmodules, de likes op Facebook en de luidheid van bepaalde stemmen immers een afspiegeling 'van wat leeft in Vlaanderen'. Meer nog, via het web organiseert de Vlaamse Beweging een politieke strijd die er net op gericht is om de publieke opinie te gaan vormen.

Bart De Wever is Vlaanderens Great Communicator, omdat hij alle vormen van argumentatie vermijdt en er bovendien in slaagt zijn oneliners in grote netwerken van communicatie te laten circuleren. Het internet zit vol met copycats en de communicatie van De Wever en Bracke is volmaakt aangepast aan de huidige communicatiewereld, waarin men niet langer meer gewoon zelf communiceert maar vooral anderen doet communiceren. Dat is een oud recept, het heet propaganda, en De Wever bereidt het meesterlijk. Laat duizend mensen duizend keer hetzelfde zeggen, en velen zullen het als waarheid beginnen zien. De Wever en zijn maats spelen dat oude instrument met brio. Ze zullen dan ook de geschiedenis ingaan als de mensen die 'hun volk' het argumenteren afleerden.

5. HET RIJPEN VAN DE GEESTEN

In de voorgaande hoofdstukken gingen we enerzijds na hoe N-VA-politici expliciet spreken over begrippen als identiteit en natie. Anderzijds hebben we onderzocht hoe die mensen spreken over meer concrete maatschappelijke thema's - de rol van het politiek correct denken, de politieke linkerzijde, het katholicisme, de islam enz. – en hoe de persoon die koppelt aan het N-VA project. In wat volgt koppelen we beide aspecten van het N-VA discours aan elkaar en zullen we wijzen op enkele belangrijke contradicties. Het N-VA-discours is helemaal niet onproblematisch, meer nog, het roept veel vragen op met betrekking tot de manier waarop er over democratie en identiteit wordt gedacht.

Vervolgens bekijken we de conclusies van ons onderzoek rond de aanwezigheid van het N-VA discours in de mainstreammedia en op het Web 2.0 in het bijzonder. We koppelen de bevindingen aan de politieke strategie van N-VA. We besluiten de analyse met een grondige kritiek op het N-VA –discours, wijzen op de problemen en de nefaste gevolgen ervan en op de achterliggende politieke agenda. Immers als we N-VA laten doen, hebben we meer te verliezen dan België alleen: we dreigen ook allerlei rechten en sociale bescherming te verliezen. Een land waar de rijken het voor het zeggen zullen hebben en de gewone mens opdraait voor het prijskaartje.

5.4 HET N-VA-DISCOURS: PROBLEMEN EN CONTRADICTIES

Laten we eerst en vooral de belangrijkste contradicties tussen het expliciet getheoretiseerde en het impliciet toegepaste discours van N-VA overlopen. Expliciet draagt N-VA een gepolitiseerde en constructivistische visie op identiteit en nationaliteit uit. Dat is bij uitstek het geval als N-VA onder vuur komt te liggen vanwege haar nationalistisch identiteitsbegrip. Tegelijkertijd – en dat is een eerste contradictie – presenteert de partij het principe van nationale identiteit ook regelmatig als een natuurlijk of ahistorisch fenomeen, zoals bijvoorbeeld in de metafoor: identiteit is als seks. Hoewel N-VA-politici als De Wever bij een aanval op hun identiteitsbegrip erkennen dat identiteiten meervoudig en veranderlijk zijn, heeft dat geen impact op hun identiteitsbegrip. Immers enkel de Vlaams-nationalistische identiteit die N-VA verdedigt staat centraal in het discours: iedereen moet Vlaming willen worden – dat is nodig als draagvlak voor hun onafhankelijkheidsstrijd. Immers, bijlange niet alle Vlamingen verbeelden zich als Vlaams-nationalisten.

Voorts staat N-VA expliciet voor een inclusief nationalisme dat het belang van identiteit onderstreept en daarbij aandacht heeft voor zowel ‘subjectieve als objectieve aspecten’ van identiteitsvorming. In de feiten zien we echter dat er tal van subtiele en minder subtiele uitsluitingen schuilen in het N-VA discours. Die mechanismen richten zich vooral tot drie grote groepen: de Walen/Franstaligen, de moslims en de linkerszijde. Het nationalisme van N-VA sluit onvermijdelijk mensen uit. Iedereen die zich niet bekent als een nationalistische Vlaming, als een partijmilitant van N-VA, wordt in hun discours ook een soort ‘vijand’, de zogenaamde ‘slechte Vlaming’. Zo zijn moslims, linkse intellectuelen en Walen per definitie geen (goede) Vlamingen in het N-VA –discours, meer nog ze worden verbeeld als ‘vijanden’, idioten, onwilligen en N-VA-bashers. Bovendien merken we dat het partijprogramma en de beleidsdaden van N-VA wel degelijk uitsluitende maatregelen voorkomen. Rond het thema van gezinshereniging is er bijvoorbeeld discriminatie ten aanzien van

de armen en als het van N-VA afhangt genieten moslims slechts van een beperkte godsdienstvrijheid en genieten Franstaligen niet in dezelfde mate van onze sociale zekerheid, ...

Het gepolitiseerde identiteitsconcept van N-VA houdt in dat de partij de Vlaamse democratie wil organiseren op basis van een Vlaamse identiteit. Kort samengevat: N-VA droomt van een ethocratie, waar je pas je volledige (politieke) rechten hebt als je zelf Vlaming wil worden. We moeten daarom de vraag stellen over welke identiteit het hier precies gaat. Aangezien N-VA – expliciet – geen exclusieflijstje wil maken van de voorwaarden waaraan men moet voldoen om Vlaming te zijn, en aangezien N-VA-politici vooral in abstracte termen expliciet over identiteit spreken – open vs gesloten identiteit / inclusief vs exclusief nationalisme / het verbeelden van identiteit – moeten we elders op zoek gaan naar antwoorden. Dat hebben we gedaan door te onderzoeken hoe ze over concrete identiteiten spreken. Op die manier komen er een aantal interessante contradicties met het expliciet getheoretiseerde identiteitsconcept naar voren.

Hoe komt het dat N-VA meermaals expliciet erkent dat de nationale identiteit niet de enige legitieme identiteit is van mensen maar tegelijkertijd oppert dat het wel de belangrijkste (enige) legitieme basis vormt om een democratie op te bouwen? N-VA hanteert een klassiek nationalistisch begrip van identiteit: de volksidentiteit wordt gezien als een politieke eenheid die zijn volle ontplooiing pas realiseert wanneer het soeverein de macht over een historisch grondgebied kan uitoefenen. N-VA hanteert een politiek correct discours omtrent meervoudige identiteiten om zich van 'linkse kritiek' te vrijwaren. Uiteindelijk telt enkel die rechts-conservatieve en neoliberale identiteit.

We hebben al gezien dat N-VA een constructivistische visie op identiteit hanteert en natievorming geduid wordt in termen van verbeelding. Tegelijkertijd zien we echter dat politici als Bracke en De Wever het geconstrueerde aspect van identiteit en natie vaak naar de achtergrond van hun discours verwijzen. Dat gebeurt vooral wanneer ze hun eigen

politiek project als normaal en onproblematisch presenteren. Die inconsistentie heeft voornamelijk te maken met het feit dat N-VA-politici de notie van identiteit systematisch verenigen tot een 'nationalistische identiteit'. Wanneer iemand dan vragen stelt over het nationalistische identiteitsconcept van N-VA, krijgt die het verwijt dat hij identiteit in zijn algemeenheid afwijst. Aangezien dergelijke vragen veelal vanuit linkse hoek komen, worden dergelijke individuen dan als postmoderne cultuurrelativisten afgewezen. Dat is een belangrijke contradictie aangezien N-VA zo een doembeeld schetst van andere denkers en politici die de Vlaming van zijn of haar identiteit willen beroven. De kwestie wordt des te problematischer wanneer blijkt dat het ons niet gelukt is om voorbeelden te vinden van hedendaagse Vlaamse denkers die het identiteitsconcept in zijn algemeenheid ook effectief naar de prullenmand verwijzen.

Volgens N-VA dient een democratie gebaseerd te zijn op subjectieve nationalistische gevoelens die de creatie van objectieve staatsstructuren mogelijk maken. Daarmee negeert de partij dat drukingsgroepen van allerlei aard hun democratische projecten op andere identiteiten baseren – bv. vrouw, liberaal, moslim, homoseksueel, andersglobalist, socialist, stadsbewoner, Europeaan, wereldburger enz. Ook die identiteiten zijn verbeeld en geconstrueerd. Daaruit volgt dat een nationalistische identiteit zeker niet de enige denkbare basis voor democratie en solidariteit is. Dat het democratieconcept van N-VA bovendien eigenlijk een etnocratie betreft, negeert de partij netjes.

Waarom zou de invulling die N-VA geeft aan het begrip democratie superieur zijn aan politieke wereldbeelden gebaseerd op identiteiten als bv. vrouwen, liberalen ... ? De halsstarrige weigering om te argumenteren lijkt de kern van N-VA retoriek. Het enige antwoord krijgen we gepresenteerd in een vaag theoretisch onderscheid tussen objectieve en subjectieve elementen van identiteit. Op andere momenten vervult een al even vaag pleidooi een gelijkaardige functie; het pleidooi omtrent het ondergeschikt maken van de private aan de publieke cultuur. Meer nog,

het onderscheid tussen die twee grijpt de partij aan om ‘migranten’, ‘allochtonen’ en nieuwkomers in wezen ‘onze cultuur’ op te leggen en dus hun rechten te beknotten.

Om een antwoord te vinden op de vraag waarom de Vlaamse identiteit qua democratisch potentieel superieur wordt geacht aan al die andere identiteiten die mensen aanhangen, moeten we ook hier op zoek gaan naar impliciete boodschappen in het discours van N-VA. We kunnen daarvoor best kijken naar de concrete bouwstenen van het N-VA-identiteitsconstruct. In tegenstelling tot het theoretische discours dat N-VA-politici hanteren omtrent de notie van identiteit, schuiven ze hier dus een sterk normatief geladen invulling van Vlaamse (nationale) identiteit naar voren.

Het presenteren van de nationalistische strijd als een politieke strijd die zo oud is als de mensheid zelf, is incorrect en is een strategie die N-VA-politici in staat stelt om hun eigen project voor te stellen als common sense – in tegenstelling tot de ‘destructieve waanvoorstellingen’ van zogeheten ‘cultuurrelativisten, liberale post-nationalisten, en andere fictieve figuren’ die zogezegd niets meer met identiteit te maken willen hebben. We hebben inderdaad bindmiddelen nodig om onze samenleving vorm te geven en die bindmiddelen zijn grotendeels verbeeldingen. Het is echter absurd om te stellen dat de nationalistische N-VA-versie van Vlaamse identiteit de enige denkbare piste zou zijn om een democratie voort uit te bouwen. Laat staan dat we kunnen stellen dat het een goede piste zou zijn.

In ons onderzoek konden we meermaals vaststellen dat we het met minder democratie en minder gelijkheid zullen moeten stellen als N-VA haar zin krijgt. Hoewel het constructivistische perspectief op identiteit N-VA op het eerste zicht beschermt tegen de beschuldiging dat ze een essentialistische en potentieel gevaarlijke visie op identiteit hanteert, neigt haar discours rond concrete thema’s wel degelijk in de richting van een bevoordeling van een bepaalde etnische identiteit boven alle

andere identiteiten die we in onze democratie vinden. Democratie is in die betekenis geen inclusief systeem meer dat iedereen op haar grondgebied verbindt, maar is hertaald in een etnocratie. De expliciete uiting dat identiteiten meervoudig zijn, heeft geen enkele impact op het discours van N-VA, dat steeds vertrekt van de Vlaamse nationale identiteit. Enkel wanneer iemand de partij daarop aanspreekt, haalt ze de wetenschappelijke feiten van identiteiten boven.

Een contradictie die sterk gerelateerd is aan de bovenstaande tegenstrijdigheden betreft de expliciete erkenning van het feit dat individuen over meerdere identiteiten beschikken enerzijds, en de impliciete en systematische verenging van de notie van identiteit naar nationalistische identiteit anderzijds. Het feit dat de politieke en intellectuele tegenstanders van N-VA het verwijt krijgen dat ze de notie van identiteit in haar algemeenheid overboord gooien, kun je enkel vanuit die logica verklaren.

5.5 TEXAS AAN DE NOORDZEE EN DE IDEALE VLAMING

Kijken we nu concreet naar de invulling van de identiteit van de ideale Vlaming door N-VA-politici, dan merken we dat ze daarover zelden expliciet praten. En zo voldoen ze aan hun eigen oneliner die stelt dat er geen lijstje bestaat. Anderzijds is het natuurlijk zo dat binnen het N-VA-discours wel degelijk ‘uitgesproken’ meningen bestaan over hun eisen en de problemen die ze hebben met andere standpunten en stemmen in het maatschappelijk debat. Van daaruit kunnen we afleiden hoe de ideale Vlaming er nu uitziet. Hieronder lijsten we recht voor de raap enkele kenmerken op die we plukten uit het N-VA –discours zoals het circuleert in onze samenleving – maar dan zonder de eufemismen.

1. De ideale Vlaming spreekt Nederlands en is verlicht.

Taal is een van de belangrijkste elementen die de Vlaming tot Vlaming maakt, aldus verschillende N-VA-excellenties. Daarnaast moeten nieuwkomers natuurlijk ook onze waarden en normen overnemen: de summier selectie van waarden die we ook kennen vanuit ‘het migrantendebat’ – of actueler ‘het islamdebat’: gelijkheid man en vrouw, scheiding kerk en staat, vrije meningsuiting en democratie ... Daarentegen: gelijkheid in het algemeen, recht op goed werk, billijke arbeidsvoorwaarden, voldoende loon en recht op godsdienstvrijheid staan niet in het lijstje.

2. De ideale Vlaming is een atheïst, een randgelovige katholiek en slechts bij hoge uitzondering streng in de leer.

En vooral, de ideale Vlaming is geen moslim. Want het geloof en de cultuur van die moslims staat haaks op de Vlaamse cultuur. Hun religie en cultuur domineert hen en voert hen weg van de basisrechten in onze samenleving. De ideale Vlaming daarentegen laat altijd de Verlichting voorgaan op het geloof. Als de Vlaming al gelooft, dan is dat een geloof dat enkel gericht is op liefde en vrede.

3. De ideale Vlaming is geen Waal

De Franstaligen en zeker de Waalse politici krijgen het hard te verduren in het N-VA –discours: ze willen enkel maar het status-quo. Ze zijn ‘demandeurs de rien’ en houden alle evidente en noodzakelijke veranderingen tegen. Ze zijn er dan ook verantwoordelijk voor dat we in een ‘blocked democracy’ leven en dat ons land op de rand van de afgrond staat. ‘Zij’ blijven zich echter verder te goed doen aan de Vlaams geldtransfers.

4. De ideale Vlaming is geen Belg

Uiteraard is de ideale Vlaming in het N-VA-discours geen Belg. Integendeel, ‘de opkomst van een lege belgitude’ is een probleem in de ogen van N-VA-politici. Op een culturele identiteit ent je immers politieke systemen in N-VA-logica. Een Belgische identiteit is en blijft een probleem – ook al voelt men zich ook Vlaming. Bovendien is België enkel in het voordeel van ‘de Walen’, de Vlamingen mogen betalen. Als N-VA spreekt over de neutraliteit van de openbare omroep, dan bedoelt men dat ze de Vlaamse identiteit moeten propageren en de Belgische negeren.

5. De ideale Vlaming is rechts en vooral niet links, niet cultuurrelativistisch en zeker niet kosmopolitisch

De ideale Vlaming is geen fan van de PS, dat hadden we al gesteld. Maar ook de Vlaamse socialisten of de Groenen zijn geen optie voor de ideale Vlamingen. Die partijen opereren immers als satellieten van de Walen en verkwanselen steevast de Vlaamse zaak door in te gaan op het status quo van ‘de Walen’. Ook qua maatschappelijke ordening hebben de linksen er niets van begrepen.

6. De ideale Vlaming is voor een rechts en neoliberal economisch beleid

De ideale Vlaming heeft er genoeg van dat ze door de Walen maar een halfslachtig sociaaleconomisch beleid kan voeren. De ideale Vlaming wil immers 'de tering naar de nering' zetten en de Duitse economische locomotief achterna hollen. Kostenbesparingen, afbouw van de welvaartsstaat en flexibilisering van de arbeidsmarkt, dat is het adagium van die Duitse locomotief. Het moet gedaan zijn met het hangmatsocialisme waar werklozen onbepert recht hebben op werkloosheidsvergoedingen, we moeten met zijn allen langer werken, er mag niet geraakt worden aan de notionele interestvoet, bedrijven mogen niet meer belastingen betalen, en ook de rijken niet: Immers, "Het ergste dat arme mensen kan overkomen, is dat er geen rijke mensen meer zijn."^{ccdi} en dus mogen de banken en de rijken niet meebetalen voor de crisis. Het idee dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen is niet besteed aan de ideale Vlaming. Solidariteit staat dan niet meer voor herverdeling, maar voor liefdadigheid, want we zijn al 'overbelast'.

Dat discours circuleert massaal in verschillende vormen, op verschillende media, geïnitieerd door N-VA-politici en nobele onbekenden. Het N-VA discours is een van de belangrijkste politieke wapens van de partij. Via de verspreiding van het discours tracht men een draagvlak op te bouwen voor hun politieke programma. N-VA werkt dus zowel expliciet als impliciet aan de verspreiding van een nationalistische visie op identiteit en democratie. Hierbij worden de abstracte begrippen van een specifieke, subjectieve invulling voorzien die ze via een grote diversiteit aan media zo ruim mogelijk verspreidt. N-VA stelt haar visies op identiteit, nationalisme en democratie systematisch als normaal en onproblematisch voor – bij momenten stellen ze hun partijprogramma zelfs voor als een onvermijdelijke toekomst. In het geval van de 'twee democratieën'-oneliner doen ze als ware hun partijprogramma al gerealiseerd.

In onze sterk gemediatiseerde samenleving vormt berichtgeving via televisie, internet, radio en zo verder een van de belangrijkste middelen om een verbeelde samenleving vorm te geven. Het succes van de omvorming van een Belgische naar een Vlaamse verbeelde samenleving als de basis voor democratische politiek is sterk afhankelijk van de ideeën die mensen aanhangen omtrent die Vlaamse en Belgische identiteit. Politici als De Wever, Bracke en Peumans erkennen expliciet het belang van media in hun politieke strijd. De Wever stelt bovendien dat zolang de subjectieve beleving van Vlaamse identiteit geen verdere ontwikkeling kent, het niet mogelijk is om de Vlaamse democratie objectief te versterken. Zonder media is het onmogelijk om de N-VA ideologie te verspreiden, met haar geïdealiseerde beeld van wat de Vlaamse natie en de Vlaamse identiteit zouden moeten zijn.

N-VA slaagt daarin wonderwel, dankzij De Wever – en in mindere mate ook Bracke. Bart De Wever haalde het laatste jaar meer dan 13 032 keer ^{ccclii} de kranten. Yves Leterme volgt met ‘slechts’ 8834 vermeldingen. N-VA is duidelijk dominant in de mainstreammedia; hun discours circuleert sinds 2007 zonder veel (journalistiek) tegengas ^{cccliv}. Zo kon het idee van de twee opinies en later de twee democratieën jarenlang circuleren en invloed uitoefenen zonder het stempel van loutere wensdroom. En zo zijn er talrijke voorbeelden te noemen.

Het N-VA-discours circuleert bovendien niet alleen in de traditionele media, maar ook op het zogenaamde Web 2.0. In een mengeling van spontane (grassroots)actie en onvermijdelijk ook astroturfactie spreekt de N-VA-stem uit talloze verschillende anonieme monden. Op Facebook, over politics.be tot en met de commentaarmodules op kranten: N-VA stem domineert. Die reacties creëren de illusie dat alle Vlamingen gewonnen zijn voor het N-VA-programma, dat er werkelijk een draagvlak is voor hun neoliberale en nationalistische politieke agenda.

Het stramien is stevast hetzelfde. Enkele N-VA'ers of bevriende coryfeeën uit de Vlaamse Beweging produceren enkele onliners en nieuwe woordjes. Reguliere media pikken die gretig op. Verschillende anonie-

me posters in de virtuele wereld doen hetzelfde: ze reproduceren N-VA-stem als ware het hun eigen persoonlijke mening. De Wevers discours is hiervoor volmaakt aangepast aan de huidige communicatiewereld. De korte oneliners en de goedbekkende metaforen smachten naar een klik op de like- en/of sharebutton. Of de enorme reproductie van de uitspraken het gevolg is van astroturf of van spontane na-aperij, doet er niet meteen toe: het resultaat is verbluffend. Propaganda.

5.6 DE STRIJD OM UW ZIEL EN DE NOODZAAK AAN TEGENGAS

We zijn al enkele decennia de stille getuigen van de constructie van een (Vlaamse) natie. N-VA en Bart De Wever in het bijzonder zorgen al enkele jaren voor een versnelling in dit proces. De media zijn hierbij cruciale instrumenten. Immers een natie veronderstelt het creëren van groepen, van een publieke opinie. De media zijn een belangrijke motor in de constructie van een nieuwe natie. N-VA kan immers haar natte dromen niet realiseren zonder de nodige fundamenteën: een Vlaamse (nationalistische) identiteit. Om de bevolking zich te laten identificeren met die nieuwe nationale identiteit zet de partij in op de verschillende media. Niet alleen de mainstreammedia komen hier in beeld, ook het Web 2.0 spant N-VA succesvol voor haar kar. Niet alleen was N-VA in Vlaanderen de grote winnaar bij de laatste verkiezingen, haar halsstarrig NON krijgt een beloning in de vorm van een stijging in de peilingen.

De impact van het Vlaams-nationalisme is niet te onderschatten. Ze beperkt zich ook niet tot de expliciet nationalistische partijen N-VA en Vlaams Belang. Van oudsher zijn er ook nationalistische sentimenten aanwezig binnen CD&V en zelfs binnen de partijen aan de linkerzijde van het politieke spectrum. De octopusnota mogen gelden als bewijsstuk bij uitstek. Vele politieke partijen keken jaren naar partijen Vlaams Belang en N-VA als konijnen naar een lichtbak. Dankzij het bestaan van Vlaams Belang kreeg N-VA de stempel van 'democratische'

rechtse partij. Slechts weinigen durfden openlijk weerwerk te bieden tegen De Wever en Co – veeleer kozen ze ervoor om te volgen of toch tenminste niet te fel tegen het N-VA-discours in te gaan uit angst voor electorale klappen. N-VA diende geen vriend te zijn, maar mocht in geen geval als grote vijand bekendstaan.

Er bestaan echter wel wat argumenten pro tegengas. Ondanks de sociaaldemocratische schijn, het poneren van hun eigen nationalisme als een inclusief en open nationalisme en ondanks het feit dat Bracke denkt dat hij in een linkse partij zit die ook solidariteit in het vaandel draagt, zien we bij een grondige blik duidelijk een minder rooskleurige realiteit. Onder de verbloemde retoriek schuilt een kille wereld.

Immers in het discours van N-VA zien we wel een reductie van identiteit tot een Vlaams-nationalistische identiteit die iedereen moet bezitten en uitdragen. Belangrijker nog is dat we in het discours rond de twee democratieën – maar ook in hun discours over ‘de stem van de Vlaming’ – een enorme reductie zien van wat we begrijpen onder democratie. Democratie is niet meer dan ‘de stem van het volk’ zoals geuit door N-VA. Enkel het N-VA-discours is democratisch, want zij hebben de meerderheid van de stemmen, zij zijn de grootste partij en zij hebben het dan ook voor het zeggen. Bovendien is een democratie volgens het N-VA –discours maar legitiem als het steunt op een homogene nationale identiteit. We spreken dus over een etnocratie, wat neerkomt op een versmalling van onze democratie. Kortom, het discours van N-VA breekt onze democratie af, zowel in de praktijk als in het ideaal.

In de plaats krijgen we een ‘ethische gemeenschap’ met een nationale identiteit die de grenzen van de democratie bepaalt. De grote vraag is natuurlijk wat die ‘zogenaamde waarden en normen’ van die ethische gemeenschap zijn. Daarvoor lijkt De Wever alvast uit te kijken naar mensen als Dalrymple en Edmund Burke. En ook de Britse premier Cameron is een van zijn politieke inspiratiebronnen. Het moet gedaan zijn met “slappe tolerantie”^{cccclv}, “het kostbare weefsel”^{cccclvi} van de samenleving

dient hersteld. Helaas stopt het daar niet. Als we N-VA laten doen, kiezen we ook voor een duidelijk neoliberal sociaaleconomisch beleid met als voorbeeld Duitsland.

Het politiek project van N-VA is, zoals alle nationalistische projecten, wel degelijk gebaseerd op uitsluiting – i.c. van de Walen, moslims – en het (impliciet) bestempelen van andersdenkenden als volksvreemd, vijanden van de Vlaamse identiteit.

Het is hoog tijd voor tegengas, en deze tekst mag een aanzet zijn, geen eindpunt. Het verschaft inzicht in hoe N-VA zijn strijd opbouwt en toont duidelijk enkele grote problemen binnen het partijprogramma. Elke burger dient zijn stem te verheffen en tegengas te geven, want als we niet opletten dreigen we wakker te worden in een koud en kil Texas aan de Noordzee.

WETENSCHAPPELIJKE INSPIRATIEBRONNEN VOOR DISCOURSANALYSE

- BLOMMAERT, JAN, 2009, *Communicatie en spin*. Kritiek van een modebegrip. VUB Press
- BLOMMAERT, JAN, 2005, *Discourse* (Cambridge: Cambridge University Press) 299.
- BLOMMAERT, JAN AND VERSCHUEREN, JEF, 1998, '*Debating diversity: analysing the discourse of tolerance*', 233.
- FAIRCLOUGH, NORMAN, 1992, *Discourse and social change*, Cambridge: Blackwell Publishers, 259
- FAIRCLOUGH, NORMAN AND WODAK, RUTH, 1997, '*Critical discourse analysis*', in Teun A. Van Dijk (ed.), *Discourse as social interaction* (London: Sage Publications), 258-84.
- FAIRCLOUGH, NORMAN AND CHOULIARAKI, LILIE, 1999, *Discourse in late modernity* (Edinburgh: Edinburgh University Press) 168.
- FARELLY, MICHAEL, 2010, '*Research and analysis: critical discourse analysis in political studies: an illustrative analysis of the 'empowerment' agenda*', *Politics*, 30 (2), 98-104.
- WODAK, RUTH, 2007, '*Pragmatics and critical discourse analysis: a cross-disciplinary inquiry*', *Pragmatics & cognition*, 15 (1), 203-25.
- WODAK, RUTH, 2009, *The discourse of politics in action: politics as usual* (Houndmills: Palgrave MacMillan).

BRONNEN

ⁱVRT-journalist Lieven Verstraete vroeg aan Bart de Wever vroeg of hij zich “gejost” voelde? Bart de Wever zei daarop: “Het woord jossen is volgens mij tussentaal die niet tot de Nederlandse spraak behoort. Ik ga daar niet op antwoorden.” <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/mediatheek/programmas/terzake/2.15755/2.15756/1.1027156>

ⁱⁱHOMANS, L. & FRANCKEN, T., 17 augustus 2010: *Is Patrick Janssens naïef of gewoon wat vergeetachtig?* In De Morgen: <http://www.demorgen.be/dm/nl/2461/De-Gedachte/article/detail/1305637/2011/08/17/Is-Patrick-Janssens-naïef-of-gewoon-wat-vergeetachtig.dhtml>

ⁱⁱⁱZie bijvoorbeeld deze sleutelhanger:

http://www.google.be/imgres?q=vlaams+blok+borstel&um=1&hl=nl&biw=1639&bih=812&tbm=isch&tbnid=1eiQWwEW_7S6EM:&imgrefurl=http://www.jongerenak-tief.org/Kruitkamer_bestanden/h2.htm&docid=lVBIuodnawAwjM&itg=1&w=320&h=320&ei=06NTTtfTAYqZOqSRxbIG&zoom=1&iact=rc&dur=1206&page=1&tbnh=150&tbnw=150&start=0&ndsp=30&ved=1t:429,r:0,s:0&tx=67&ty=101

of het campagnebeeld met de borstel;

<http://www.blokwatch.be/content/view/119/47/lang,nl/>

^{iv}Zie o.a. SLEMBROUCK, S. & BLOMMAERT, J., 1996: *De politiek-retorische constructie van een Vlaamse Natie: Vlaanderen –Europa 2002*. In Morelli (red.), 1996: *De grote mythen uit de geschiedenis van België, Vlaanderen en Wallonië*, Epo, Berchem. Of nog: REYNEBEAU, M. 2009: *Een geschiedenis van België*, Lannoo, Tielt.

^vZie o.a. SLEMBROUCK, S. & BLOMMAERT, J., 1996: *De politiek-retorische constructie van een Vlaamse Natie: Vlaanderen –Europa 2002*. In Morelli (red.), 1996: *De grote mythen uit de geschiedenis van België, Vlaanderen en Wallonië*, Epo, Berchem.

^{vi} DETREZ, R. & BLOMMAERT J. (red.), 1994: *Nationalisme, Kritische opstellen*, Epo, Berchem

^{vii} DETREZ, R. & BLOMMAERT J. (red.), 1994: *Nationalisme, Kritische opstellen*, Epo, Berchem

^{viii} REYNEBEAU, M. 2009: Een geschiedenis van België, Lannoo, Tielt. Pg.123 of nog: Wikipedia, LODEWIJK DE RAET: http://nl.wikipedia.org/wiki/Lodewijk_De_Raet

^{ix} Zie o.a.: THOMPSON, J.B. 1990 : *Ideology and modern culture*, Cambridge, Polity Press. ; SLEMBROUCK, S. & BLOMMAERT, J., 1996: *De politiek-retorische constructie van een Vlaamse Natie: Vlaanderen –Europa 2002*. In Morelli (red.), 1996: *De grote mythen uit de geschiedenis van België, Vlaanderen en Wallonië*, Epo, Berchem.

^xZie onder andere: PEUMANS J., 11 juli 2010: Autonomie en identiteit: http://www.vlaamsparlement.be/vp/pdf/20102011/toespraken/20100711_11julitoespraak_identiteit_en_autonomie.pdf of nog: BRACKE, S., 23 februari 2011: *Siegfried Bracke: VRT niet Vlaams genoeg* in De Standaard. <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=UN36MULF&kanaalid=1597&s=1>

^{xi} BLOMMAERT, J. 2011: *De heruitvinding van de samenleving*. Epo, Berchem.

^{xii} RATKIEWICZ, CONOVER, MEISS, GONÇALVES, PATIL, FLAMMINI & MENCZER, 2010: *Detecting and Tracking the Spread of Astroturf Memes in Microblog Streams*. In arXiv:1011.3768v1 [cs.SI] 16 Nov 2010

^{xiii} De Standaard, 09/08/2011: BART PEETERS: ‘De Wever, dat is geen politiek’ <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=MS3DQH63&word=bart+peeters>

^{xiv} BLOMMAERT, J., 2001: *Ik stel vast. Politiek taalgebruik, politieke vernieuwing en verrechtiging*. Epo, Berchem.

^{xv} MALY I., 2010: *Communicatie in de multiculturele samenleving*. KifKif.be & DeWereldmorgen.be: <http://www.dewereldmorgen.be/artikels/2010/08/30/%E2%80%98communicatie%E2%80%99-de-multiculturele-samenleving>

- ^{xvi} BLOMMAERT, J. & VERSCHUEREN, J. 1998: *Debating Diversity. Analysing the discourse of tolerance*. Routledge, London / New York.
- ^{xvii} BLOMMAERT, J. 2005: *Discourse. A critical introduction*. Cambridge University Press, Cambridge.
- ^{xviii} FAIRCLOUGH, NORMAN (1992), *Discourse and social change* (Cambridge: Blackwell Publishers) 259.
- ^{xix} FAIRCLOUGH, NORMAN AND WODAK, RUTH (1997), 'Critical discourse analysis', in Teun A. Van Dijk (ed.), *Discourse as social interaction* (London: Sage Publications), 258-84.
- ^{xx} FAIRCLOUGH, NORMAN AND CHOULIARAKI, LILIE (1999), *Discourse in late modernity* (Edinburgh: Edinburgh University Press) 168.
- ^{xxi} FARELLY, MICHAEL (2010), 'Research and analysis: critical discourse analysis in political studies: an illustrative analysis of the 'empowerment' agenda', *Politics*, 30 (2), 98-104.
- ^{xxii} WODAK, RUTH (2007), 'Pragmatics and critical discourse analysis: a cross-disciplinary inquiry', *Pragmatics & cognition*, 15 (1), 203-25.
- ^{xxiii} WODAK, RUTH (2009), *The discourse of politics in action: politics as usual* (Houndmills: Palgrave MacMillan).
- ^{xxiv} De Standaard: "Gezonde identiteit" (15/06/2010)
- ^{xxv} Zie onder andere ook in De Morgen, 2010: De Wever: "Redenen tot scepticisme over financieringswet": 28/09/2010: <http://www.demorgen.be/dm/nl/5036/Wetstraat/article/detail/1162867/2010/09/28/De-Wever-Redenen-tot-scepticisme-over-financieringswet.dhtml>
- ^{xxvi} WILFRIED VANDAELE & LIEVEN DEHANDSCHUTTER, 20 oktober 2010: De vooroordelen van 200 culturele iconen: <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-vooroordelen-van-200-culturele-iconen>
- ^{xxvii} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{xxviii} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{xxix} DETREZ, R. & BLOMMAERT J. (red.), 1994: *Nationalisme, Kritische opstellen*. Epo, Berchem

^{xxx} PEUMANS J., 11 juli 2010: *Autonomie en identiteit*: http://www.vlaamsparlement.be/vp/pdf/20102011/toespraken/2010071_1_11_julitoespraak_identiteit_en_autonomie.pdf

^{xxxi} De Redactie.Be, Bart De Wever: *“Identiteit kan een samenleving sterker maken.”*
<http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/politiek/1.872919>

^{xxxii} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{xxxiii} PEUMANS J., 11 juli 2010: *Autonomie en identiteit*: http://www.vlaamsparlement.be/vp/pdf/20102011/toespraken/2010071_1_11_julitoespraak_identiteit_en_autonomie.pdf

^{xxxiv} WILFRIED VANDAELE & LIEVEN DEHANDSCHUTTER, 20 oktober 2010: *De vooroordelen van 200 culturele iconen*: <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-vooroordelen-van-200-culturele-iconen>

^{xxxv} De Redactie.Be, Bart De Wever: *“Identiteit kan een samenleving sterker maken.”*
<http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/politiek/1.872919>

^{xxxvi} Deze opvattingen omtrent identiteit en nationalisme zijn ontleend aan de socioloog Benedict Anderson. Deze omschreef de natie als een “verbeelde gemeenschap” die “inherent beperkt en souverain is”. Anderson spreekt van verbeelding aangezien zelfs de leden van de kleinste natie nooit zelfs maar het merendeel van hun medeleden zullen kennen of ontmoeten. Paradoxaal genoeg heeft elk van de leden toch een mentaal beeld van hun gemeenschap. Anderson merkt ook op dat alle gemeenschappen die het niveau van primaire dorpen en face-to-face contacten overstijgen (en mogelijk zelfs deze) verbeeld en daarmee geconstrueerd zijn. Tegelijkertijd benadrukte Anderson echter ook dat de specifieke manier waarop gemeenschappen verbeeld worden, ons in staat stelt verschillende naties en nationalistische projecten te onderscheiden (Anderson, 6).

^{xxxvii} De Redactie.Be, Bart De Wever: “*Identiteit kan een samenleving sterker maken.*”
<http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/politiek/1.872919>

^{xxxviii} WILFRIED VANDAELE & LIEVEN DEHANDSCHUTTER, 20 oktober 2010: *De vooroordelen van 200 culturele iconen*: <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-vooroordelen-van-200-culturele-iconen>

^{xxxix} BRACKE, SIEGFRIED, 21 augustus 2010: *Ik ben een geweldig ambetant ventje in De Tijd*: http://www.tijd.be/nieuws/politiek_-_economie_belgie/-Ik_ben_een_geweldig_ambetant_ventje-.8952638-3136.art?ckc=1

^{xl} WILLIAMS, RAYMOND, 1976: *Keywords. A vocabulary of culture and society*. Fontana-Press, London.

^{xli} REYNEBAU, MARC, 2009: *Een geschiedenis van België*, Lannoo, Tielt.

^{xlii} Zie hiervoor REYNEBAU, MARC, 2009: *Een geschiedenis van België*, Lannoo, Tielt.

^{xliii} De Standaard, 15 juni 2010: *De ideologie van Bart De Wever door Bart De Wever: Gezonde identiteit*: <http://www.standaard.be/krant/beeld/index.aspx?paginaid=232150>

^{xliv} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{xlv} BRACKE, SIEGFRIED, 21 augustus 2010: *Ik ben een geweldig ambetant ventje*. In: De Tijd: http://www.tijd.be/nieuws/politiek_-_economie_belgie/-Ik_ben_een_geweldig_ambetant_ventje-.8952638-3136.art?ckc=1

^{xlvi} Eveneens ironisch is dat Verhofstadt uitgerekend Amartya Sen (die het kosmopolitisme à la Verhofstadt scherp veroordeelt) aanhaalt om zich te scharen achter diens terechte afschuw van het herleiden van mensen tot een eenduidige, enkelvoudige identiteit. Uit: DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{xlvii} De Standaard: “*Gezonde identiteit*” (15/06/2010)

^{xlviii} De Redactie.Be, Bart De Wever: “*Identiteit kan een samenleving sterker maken.*” <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/politiek/1.872919>

^{xlix} De Redactie.Be, Bart De Wever: “*Identiteit kan een samenleving sterker maken.*” <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/politiek/1.872919>

^l Geert Bourgeois, 6 september 2007: *Zonder identiteit is er geen toekomst.* De Morgen zie ook: <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/zonder-identiteit-er-geen-toekomst>

^{li} Geert Bourgeois, 6 september 2007: *Zonder identiteit is er geen toekomst.* De Morgen zie ook: <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/zonder-identiteit-er-geen-toekomst>

^{lii} De Wever, Bart, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend:* <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1> ^{liiii} <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-vooroordelen-van-200-culturele-iconen>

^{liv} De Wever, Bart, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend:* <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{lv} Geert Bourgeois, 6 september 2007: *Zonder identiteit is er geen toekomst.* De Morgen zie ook: <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/zonder-identiteit-er-geen-toekomst>

^{lvi} <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-vooroordelen-van-200-culturele-iconen>

^{lvii} Zo stelt bv. Bourgeois het in een persbericht dat overgenomen werd door verschillende kranten als het Belang van Limburg, de Gazet van Antwerpen: “Wie in Vlaanderen komt wonen, moet zich aanpassen. Dat meldt Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering en Vlaamse Rand Geert Bourgeois (N-VA).(…) Niet-Nederlandstaligen mogen wel hun eigen taal spreken, maar in het openbaar moet Nederlands de voertaal zijn.”, <http://www.n-va.be/citaten/wie-vlaanderen-woont-moet-zich-aanpassen>

^{lviii} De Standaard, 15 juni 2010 : *De ideologie van Bart De Wever door Bart De Wever: Gezonde identiteit:* <http://www.standaard.be/krant/beeld/index.aspx?paginaid=232150>

^{lix} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend:* <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{lx} MILES, R., 1993: *Racism after 'race relations'*. Routledge, London and New York. ;
BLOMMAERT, J. & VERSCHUEREN, J. 1992: *Het Belgische Migratendebat*. IPra
Research Center, Universiteit Antwerpen. ....

^{lxi} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{lxii} Zie onder andere: DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

Of nog: De Redactie.be : “*Identiteit kan samenleving sterker maken.*”

^{lxiii} MAALOUF, AMIN, 1999: *Moorddadige identiteiten, een betoog tegen zinloos geweld*. Arena, Amsterdam.

^{lxiv} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{lxv} PEUMANS J., 11 juli 2010: *Autonomie en identiteit*: http://www.vlaamsparlement.be/vp/pdf/20102011/toespraken/20100711_11julitoespraak_identiteit_en_autonomie.pdf

^{lxvi} Terzake, 15 juni 2010: *België: twee democratieën in één land?* Op: <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/mediatheek/programmas/terzake/2.11122/2.11123/1.802137>
of De Standaard: “*België en Vlaanderen vechten om uw ziel*”: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=28301RVK>

^{lxvii} Zie bijvoorbeeld: “In België zijn er twee democratieën en twee publieke opinies, zo wordt gezegd. Dat zal wel kloppen, maar toch was hét politieke gesprekstema in noord en zuid de afgelopen week net hetzelfde: Bart De Wever en hoe hem af te stoppen.”
In: LEFEVERE, FABIAN, 28 mei 2010: *Twee democratieën, twee publieke opinies, één thema*, Het Nieuwsblad: <http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=G3G2QPDJO>

of nog: “We leven in twee verschillende democratieën en moeten daaruit conclusies trekken. Vroeg of laat zullen we niet moeten onderhandelen over een grote staats-hervorming, maar over een grote scheiding.” DEMELENNE, CLAUDE, 08 maart 2011: *‘Beschaamd een Franstalige te zijn’* in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=8C374MKR&word=twee+democratie%C3%ABn+>

^{lxxviii} Maddens, Bart, in Terzake, 15 juni 2010: *België: twee democratieën in één land?*

Op: <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/mediatheek/programmas/terzake/2.11122/2.11123/1.802137>

^{lxxix} Herman De Croo in Terzake, 15 juni 2010: *België: twee democratieën in één land?*

Op: <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/mediatheek/programmas/terzake/2.11122/2.11123/1.802137>

^{lxxx} HUYSE, L. 20/08/2011: *Ontwapen de gewapende vrede. Essay Luc Huyse over de nood aan een mentale ommezwaai*. In De Standaard. http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20110823_169

^{lxxxi} Ben Weyts in Knack, 24 januari 2011: *N-VA: ook verkiezingen waren een signaal*

<http://knack.rnews.be/nl/actualiteit/nieuws/belgie/n-va-ook-verkiezingen-waren-een-signaal/article-1194930684992.htm>

^{lxxxii} De Wever in Knack, 24 januari 2011: *De Wever: geen extra toegevingen doen*. <http://knack.rnews.be/nl/actualiteit/nieuws/belgie/de-wever-geen-extra-toegevingen-doen/article-1194930874896.htm>

^{lxxxiii} De Standaard, 16 juli 2011: *Homans: Dit is Vlaanderen tegen Wallonië, en omgekeerd*.

<http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=AD3CQT55&word=%22twee+democratie%C3%ABn%22>

^{lxxxiv} CANVAS, 7/09/2007: *De keien van de wetstraat met Bart De Wever (NV-A)*

^{lxxxv} Canvas, 7/09/2007: *De keien van de wetstraat met Bart De Wever (NV-A)*

^{lxxxvi} Canvas, 7/09/2007: *De keien van de wetstraat met Bart De Wever (NV-A)*

^{lxxxvii} Canvas, 7/09/2007: *De keien van de wetstraat met Bart De Wever (NV-A)*

^{lxxxviii} REYNEBAU, MARC, 2009: *Een geschiedenis van België*, Lannoo, Tielt.

^{lxxxix} http://www.tijd.be/nieuws/politiek_-_economie_belgie/-Ik_ben_een_geweldig_ambetant_ventje-.8952638-3136.art?ckc=1

lxxx BRACKE, SIEGFRIED, 21 augustus 2010: *Ik ben een geweldig ambetant ventje*.

In: De Tijd: http://www.tijd.be/nieuws/politiek_-_economie_belgie/-Ik_ben_een_geweldig_ambetant_ventje-.8952638-3136.art?ckc=1

lxxxii De Standaard: "*België en Vlaanderen vechten om uw ziel*": <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=28301RVK>

lxxxiii DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

lxxxiiii REYNEBAU, MARC, 2009: *Een geschiedenis van België*, Lannoo, Tielt., MORELLI (RED.), 1996: *De grote mythen uit de geschiedenis van België, Vlaanderen en Wallonië*, Epo, Berchem.

lxxxiv DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

lxxxv PEUMANS J., 11 juli 2010: *Autonomie en identiteit*: http://www.vlaamsparlement.be/vp/pdf/20102011/toespraken/20100711_11_julitoespraak_identiteit_en_autonomie.pdf

lxxxvi WILFRIED VANDAELE & LIEVEN DEHANDSCHUTTER, 20 oktober 2010: *De vooroordelen van 200 culturele iconen*: <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-vooroordelen-van-200-culturele-iconen>

lxxxvii Het Laatste Nieuws, 15/07/2008: *De Wever: "Dictatuur van minderheid moest stoppen"*: <http://www.hln.be/hln/nl/957/Belgie/article/detail/348127/2008/07/15/De-Wever-Dictatuur-van-minderheid-moest-stoppen.dhtml>

lxxxviii HUUYSE, L. 20/08/2011: *De mythemakers van dit land*: <http://www.demorgen.be/dm/nl/2461/De-Gedachte/article/detail/1307271/2011/08/20/De-mythemakers-van-dit-land.dhtml>

lxxxix DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{xc} Zie ook PROF. SINARDET, 2011: *Dave Sinardet neemt het splitsingsdiscours onder de loep*: <http://www.dewereldmorgen.be/artikels/2011/02/09/dave-sinardet-neemt-het-splitsingsdiscours-onder-de-loep>

^{xcⁱ} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{xcⁱⁱ} DE WEVER, BART, 19 maart 2011: *Dit is een godsgeschenk*. In De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=0237OI8M&subsection=3>

^{xcⁱⁱⁱ} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{xc^{iv}} PEUMANS J., 11 juli 2010: *Autonomie en identiteit*: http://www.vlaamsparlement.be/vp/pdf/20102011/toespraken/2010071_1_11_julitoespraak_identiteit_en_autonomie.pdf

^{xc^v} PEUMANS J., 11 juli 2010: *Autonomie en identiteit*: http://www.vlaamsparlement.be/vp/pdf/20102011/toespraken/2010071_1_11_julitoespraak_identiteit_en_autonomie.pdf

^{xc^{vi}} WILFRIED VANDAELE & LIEVEN DEHANDSCHUTTER, 20 oktober 2010: *De vooroordelen van 200 culturele iconen*: <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-vooroordelen-van-200-culturele-iconen>

^{xc^{vii}} Zie volgens citaat van SIEGFRIED BRACKE: “Televisie heeft die verbindende, gemeenschapsbouwende rol voor een stuk overgenomen, ja. Veel mensen zien dat als iets negatiefs, maar daar zitten ook goede kanten aan. Waarom doet de N-VA het als uitgesproken Vlaamse partij zo goed? De klassieke verklaring is: dankzij de Vlaamse Beweging en de Volksunie. Dat zal wel kloppen, toch ten dele. Maar volgens mij zijn het toch vooral de media die de jongste decennia een soort Vlaams bewustzijn hebben gecreëerd. En met name televisie. In de jaren zestig, zeventig en tachtig keken Vlamingen massaal naar Nederlandse, Franse, Duitse, en Britse posten. Ze moesten wel. De toenmalige BRT deed er alles aan hen weg te jagen. Maar met de komst van VTM in 1989 veranderde dat. VTM gaf de Vlaamse kijker wat hij wilde, en VRT volgde. Vlaanderen kreeg Vlaamse televisie. Dat heeft honderd keer meer gedaan voor het Vlaams bewustzijn dan twee eeuwen Vlaamse Beweging samen.’

^{xcviii} PEUMANS J., 11 juli 2010: *Autonomie en identiteit*: http://www.vlaamsparlement.be/vp/pdf/20102011/toespraken/20100711_11_julitoespraak_identiteit_en_autonomie.pdf

^{xcix} De Redactie, 30/08/2010: *De Wever eist harde garanties op papier*: <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/politiek/1.854203>

^c De Redactie, 30/08/2010: *De Wever eist harde garanties op papier*: <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/politiek/1.854203>

^{ci} Knack, 13 december 2010: *De Wever in Der Spiegel: België is zieke man van Europa* <http://knack.rnews.be/nl/actualiteit/nieuws/belgie/de-wever-in-der-spiegel-belgie-is-zieke-man-van-europa/article-1194887063940.htm>

^{cii} Trends, 29 juni 2011: *Bart De Wever: "15 miljard besparen kan zonder sociaal bloedbad"*: http://trends.rnews.be/nl/economie/nieuws/beleid/bart-de-wever-15-miljard-besparen-kan-zonder-sociaal-bloedbad/article-1195048386801.htm?nb-handled=true&utm_medium=Email&utm_source=Newsletter-29-06-2011

^{ciii} Trends, 29 juni 2011: *Bart De Wever: "15 miljard besparen kan zonder sociaal bloedbad"*: http://trends.rnews.be/nl/economie/nieuws/beleid/bart-de-wever-15-miljard-besparen-kan-zonder-sociaal-bloedbad/article-1195048386801.htm?nb-handled=true&utm_medium=Email&utm_source=Newsletter-29-06-2011

^{civ} Deredactie, 7/07/2011: *N-VA gooit formateursnota Di Rupo in prullenmand*: <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/politiek/1.1060727>

^{cv} Deredactie, 7/07/2011: *N-VA gooit formateursnota Di Rupo in prullenmand*: <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/politiek/1.1060727>

^{cvi} Deredactie, 7/07/2011: *N-VA gooit formateursnota Di Rupo in prullenmand*: <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/politiek/1.1060727>

^{cvii} N-VA-Persmededeling, 16 augustus 2011: *Nota Di Rupo rampzalig voor Vlamingen*: <http://www.n-va.be/blikvangers/nota-di-rupo-rampzalig-voor-vlamingen>

^{cviii} De Morgen, 16/08/2011: *N-VA: "Nota formateur deugt niet voor de Vlamingen"*: <http://www.demorgen.be/dm/nl/3625/De-Formatie/article/detail/1305271/2011/08/16/N-VA-formateursnota-deugt-niet-voor-de-Vlamingen.dhtml>

^{cix} De Wever in Trends: “Je moet naar de uitgaven kijken. We pleiten voor een nul-groei van de overheidsuitgaven gedurende een aantal jaren. In vergelijking met voor de crisis zullen de sociale uitgaven tegen 2015 stijgen met 3,5 procentpunt van het bbp. Als je die dus tegen dan terugbrengt tot op het niveau van voor de crisis, dan bespaar je ongeveer 15 miljard euro, en dan is de begroting grotendeels gesaneerd. Terugvallen tot het precrisisniveau voor sociale uitgaven, dat is toch geen sociaal bloedbad? Dat kan met een aantal hervormingen. Ik zie niet in hoe je anders het structureel tekort kan wegwerken.”

Trends, 29 juni 2011: *Bart De Wever: “15 miljard besparen kan zonder sociaal bloedbad”*: http://trends.rnews.be/nl/economie/nieuws/beleid/bart-de-wever-15-miljard-besparen-kan-zonder-sociaal-bloedbad/article-1195048386801.htm?nb-handled=true&utm_medium=Email&utm_source=Newsletter-29-06-2011

^{cx} De Morgen, 31/5/2011: *De Wever wil Vlaams front voor hervormingen naar Duits model* <http://www.demorgen.be/dm/nl/5036/Wetstraat/article/detail/1272523/2011/05/31/De-Wever-wil-Vlaams-front-voor-hervormingen-naar-Duits-model.dhtml>

^{cx}_i De Morgen, 31/5/2011: *De Wever wil Vlaams front voor hervormingen naar Duits model* <http://www.demorgen.be/dm/nl/5036/Wetstraat/article/detail/1272523/2011/05/31/De-Wever-wil-Vlaams-front-voor-hervormingen-naar-Duits-model.dhtml>

^{cx}_{ii} De Morgen, 31/5/2011: *De Wever wil Vlaams front voor hervormingen naar Duits model* <http://www.demorgen.be/dm/nl/5036/Wetstraat/article/detail/1272523/2011/05/31/De-Wever-wil-Vlaams-front-voor-hervormingen-naar-Duits-model.dhtml>

^{cx}_{iii} N-VA, 18 juli 2011: *Vlaamse sociale zekerheid krijgt vorm*. Persbericht: <http://www.n-va.be/citaten/vlaamse-sociale-zekerheid-krijgt-vorm>

^{cx}_{iv} De Morgen, 16/08/2011: N-VA: “*Nota formateur deugt niet voor de Vlamingen*”: <http://www.demorgen.be/dm/nl/3625/De-Formatie/article/detail/1305271/2011/08/16/N-VA-formateursnota-deugt-niet-voor-de-Vlamingen.dhtml>

^{cx}_v Nota formateur Di Rupo: evaluatie N-VA <http://herselt.n-va.be/files/afdeling/generated/blikvanger/Nota%20Di%20Rupo%20-%20N-VA%20antwoord%20opcdewever07072011.pdf>

^{cx}_{vi} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

cxvii VAN DEN BRANDE, L., DE BATSELIER, N., KELCHTERMANS, H., WECKX, L., VAN DEN BOSSCHE, J. SAUWENS, L. DETIÈGE, L EN DEMEESTER-DE MEYER, W., 1993, *Vlaanderen-Europa 2002: een project van de Vlaamse regering*, Tielt, Lanno, 1993, p.164

cxviii Intussen hebben al meer dan 600 mensen deze oproep ondertekend. Waaronder ook twee auteurs van deze analyse: ICO MALY & JAN ZIENKOWSKI

cxix Het Laatste Nieuws, 13/08/2010: *Kritiek op N-VA voor "rechts-liberaal programma"* <http://www.hln.be/hln/nl/1274/Verkiezingen-2010/article/detail/1144540/2010/08/13/Kritiek-op-N-VA-voor-rechts-liberaal-programma.dhtml>

cxx De Wever windt daar weinig doekjes om: Ja: ik ben een conservatief, in de filosofische betekenis van het woord. Ik erger mij aan de vervuiling van het begrip 'conservatief': dat is in Vlaanderen iemand die tegen emancipatie is, die onze kunst entartend vindt, die tekeergaat tegen homo's en die migranten liefst ziet oprotten. Wel, daar associeer ik me niet mee. Ik ben geïnspireerd door het gedachtegoed van Edmund Burke. Ik geloof, in tegenstelling tot liberalen en socialisten, niet in de maakbaarheid van de samenleving. In Humo, 29 maart 2005

cxxi Zie bijvoorbeeld DALRYMPLE, 11/08/2011: *De generatie van Amy Winehouse. Rellen in Verenigd Koninkrijk*. In De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=JH3DRJO3&word=dalrymple>

cxvii De Wever in Humo, 07/06/2010: *Humo sprak met Bart De Wever en Frank Vandenbroucke*: <http://www.humo.be/tws/deze-week/20258/humo-sprak-met-bart-de-wever-en-frank-vandenbroucke.html>

cxviii Trends, 29 juni 2011: *Bart De Wever: "15 miljard besparen kan zonder sociaal bloedbad"*: http://trends.rnews.be/nl/economie/nieuws/beleid/bart-de-wever-15-miljard-besparen-kan-zonder-sociaal-bloedbad/article-1195048386801.htm?nb-handled=true&utm_medium=Email&utm_source=Newsletter-29-06-2011

Zie ook: Nota formateur Di Rupo: evaluatie N-VA <http://herselt.n-va.be/files/afdeling/generated/blikvanger/Nota%20Di%20Rupo%20-%20N-VA%20antwoord%20pcdewever07072011.pdf>

cxviii DE WEVER, 10 maart 2008: *De Linkse Kerk tegenover de Gravensteengroep* in De Morgen. Na te lezen op: <http://www.n-va.be/nieuws/ opinie/de-linkse-kerk-tegenover-het-gravensteen>

^{cxxv} Het Nieuwsblad, 1 september 2009: *Bourgeois ongelukkig met België-liedje Clouseau*: http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=DMF01092009_066

^{cxxvi} De Morgen, 12/05/2009: Bourgeois: “VRT-steun aan Belgavox-concert kan niet”: <http://www.demorgen.be/dm/nl/989/Binnenland/article/detail/851791/2009/05/12/Bourgeois-VRT-steun-aan-Belgavox-concert-kan-niet.dhtml>

^{cxxvii} DE WEVER, BART, 17 juli 2006: *Shut the fuck up*, in De Morgen. Na te lezen op: <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/shut-fuck>

^{cxxviii} WILFRIED VANDAELE & LIEVEN DEHANDSCHUTTER, 20 oktober 2010: *De vooroordelen van 200 culturele iconen*: <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-vooroordelen-van-200-culturele-iconen>

^{cxxix} BRACKE, S., 23 februari 2011: Siegfried Bracke: *VRT niet Vlaams genoeg*. In: De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=UN36MULF&kanaalid=1597&s=1>

^{cxix} BRACKE, S., 23 februari 2011: Siegfried Bracke: *VRT niet Vlaams genoeg*. In: De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=UN36MULF&kanaalid=1597&s=1>

^{cxixi} BRACKE, S., 23 februari 2011: Siegfried Bracke: *VRT niet Vlaams genoeg*. In: De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=UN36MULF&kanaalid=1597&s=1>

^{cxixii} De Standaard: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{cxixiii} N-VA staat hier lang niet alleen natuurlijk, ook de VLD, CD&V en SP.A onderschrijven dit beleid. Patrick Janssens pakt hier bovendien sterk mee uit in zijn laatste boekje: Voor wat, hoort wat.

^{cxixiv} BREMS, E. 27 mei 2011: *Mensenrechten zijn elders belangrijk, niet hier - Gezinshereniging is struikelblok*. De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=IG3AJUL6>

^{cxxxv} N-VA 27 mei 2011: *eindelijk verstrenging voor gezinshereniging*: http://www.n-va.be/blikvangers/eindelijk-verstrenging-voor-gezinshereniging?utm_source=GeorgesTheMailman&utm_medium=Email&utm_content=Subscriber%231372&utm_campaign=Nieuwsbrief%20%2343

^{cxxxvi} Zie o.a. BLOMMAERT, J. 2011: *Links van de kerk*. E-book op KifKif.be

^{cxxxvii} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{cxxxviii} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{cxxxix} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{cxl} De Standaard, 15 juni 2010 : *De ideologie van Bart De Wever door Bart De Wever: Gezonde identiteit*: <http://www.standaard.be/krant/beeld/index.aspx?paginaid=232150>

^{cxli} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{cxlii} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{cxliii} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

^{cxliv} DE WEVER, BART, 2 maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

cxlv DE WEVER, BART, 2maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

cxlvi DE WEVER, BART, 2maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

cxlvii DE WEVER, BART, 2maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

cxlviii BLOMMAERT, J., 2001: *Ik stel vast. Politiek taalgebruik, politieke vernieuwing en verrechtsing*. Epo, Berchem. ; MALY I. (RED.) 2007: *Cultu(u)rENpolitiek. Over media, globalisering en culturele identiteiten*. of: MALY I., 2009: *De beschavingsmachine. Wij en de islam*. Epo, Berchem.

cxlix DE WEVER, BART, 2maart 2010: *Identiteit in tijden van Expeditie Robinson. Zeggen wie je bent is gezond en niet vrijblijvend*, in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=3L2MPVC6&kanaalid=151&s=1>

cl WILFRIED VANDAELE & LIEVEN DEHANDSCHUTTER, 20 oktober 2010: *De vooroordelen van 200 culturele iconen*: <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-vooroordelen-van-200-culturele-iconen>

cli WILFRIED VANDAELE & LIEVEN DEHANDSCHUTTER, 20 oktober 2010: *De vooroordelen van 200 culturele iconen*: <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-vooroordelen-van-200-culturele-iconen>

clii WILFRIED VANDAELE & LIEVEN DEHANDSCHUTTER, 20 oktober 2010: *De vooroordelen van 200 culturele iconen*: <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-vooroordelen-van-200-culturele-iconen>

cliii WILFRIED VANDAELE & LIEVEN DEHANDSCHUTTER, 20 oktober 2010: *De vooroordelen van 200 culturele iconen*: <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-vooroordelen-van-200-culturele-iconen>

cliv BLOMMAERT, J. 2011: *Superdiversiteit*. KifKif.be: <http://kifkif.riffle.be/actua/superdiversiteit>

clv BLOMMAERT, J. 2011: *Superdiversiteit*. KifKif.be: <http://kifkif.riffle.be/actua/superdiversiteit>

clvi VERTOVEC, S., 2007: *Super-Diversity and its implications*. *Ethnic and Racial Studies* 26: 1024-1054

clvii DE WEVER BART,, 16 november 2010: *Eenzijdige onzin* in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=KH324BKN>

clviii ALOIS, G., in Tastenhoye (red.) *naar een multiculturele samenleving?* Davidsfonds, Leuven, 1993, p.106.

clix DE WEVER BART, 16 november 2010: *Eenzijdige onzin* in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=KH324BKN>

clx DE WEVER BART, 16 november 2010: *Eenzijdige onzin* in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=KH324BKN>

clxi Zie ook BLOMMAERT, J. 2010: *Links van de kerk*, kifkif.be en BLOMMAERT, J. 2011: *De heruitvinding van de samenleving*. Epo, Berchem.

clxii DE WEVER BART, 16 november 2010: *Eenzijdige onzin* in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=KH324BKN>

clxiii MALY, I. (red.), 2007: *Cultu(u)rENpolitiek. Over media, globalisering en culturele identiteiten*. Garant Berchem.

clxiv DE WEVER BART, 19 oktober 2010: *Consequent zijn over religies* in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=UH30SCD9&word=consequent+bart+de+wever>

clxv DE WEVER BART, 19 oktober 2010: *Consequent zijn over religies* in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=UH30SCD9&word=consequent+bart+de+wever>

clxvi DE WEVER BART, 19 oktober 2010: *Consequent zijn over religies* in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=UH30SCD9&word=consequent+bart+de+wever>

clxvii DE WEVER BART, 19 oktober 2010: *Consequent zijn over religies* in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=UH30SCD9&word=consequent+bart+de+wever>

clxviii DE WEVER, BART, 19 oktober 2010: *Consequent zijn over religies* in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=UH30SCD9&word=consequent+bart+de+wever>

clxix DE WEVER BART, 19 oktober 2010: *Consequent zijn over religies* in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=UH30SCD9&word=consequent+bart+de+wever>

clxx DE WEVER, BART, 26 februari 2007: *De ongezonde pragmatiek van de halaldiscussie*, in De Morgen. Na te lezen op; <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-ongezonde-pragmatiek-van-de-halaldiscussie>

clxxi DE WEVER, BART, 26 februari 2007: *De ongezonde pragmatiek van de halaldiscussie*, in De Morgen. Na te lezen op; <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-ongezonde-pragmatiek-van-de-halaldiscussie>

clxxii DE WEVER, BART, 19 oktober 2010: *Consequent zijn over religies* in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=UH30SCD9&word=consequent+bart+de+wever>

clxxiii DE WEVER, BART, 19 oktober 2010: *Consequent zijn over religies* in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=UH30SCD9&word=consequent+bart+de+wever>

clxxiv BOURGEOIS, G. 2009: *Beleidsnota Inburgering & Integratie 2009-2014*: <http://www.geertbourgeois.be/beleid/inburgering>

clxxv BOURGEOIS, G. 2009: *Beleidsnota Inburgering & Integratie 2009-2014*: <http://www.geertbourgeois.be/beleid/inburgering>

clxxvi BOURGEOIS, G. 2009: *Beleidsnota Inburgering & Integratie 2009-2014*: <http://www.geertbourgeois.be/beleid/inburgering>

clxxvii BOURGEOIS, G. 2009: *Beleidsnota Inburgering & Integratie 2009-2014*: <http://www.geertbourgeois.be/beleid/inburgering>

clxxviii Zie onder andere: BLOMMAERT, J. & VERSCHUEREN J., 1998: *Debating Diversity*: ROUTLEDGE.; BLOMMAERT, J., 2001: *Ik stel vast. Politiek taalgebruik, politieke vernieuwing en verrechtsing*. Epo, Berchem. ; MALY I. (red.) 2007: *Cultu(u)rENpolitiek. Over media, globalisering en culturele identiteiten.*; MALY, I., 2009: *De beschavingsmachine. Wij en de islam*. Epo, Berchem. Ofnog; ZEMNI, S. 2009: *Het islamdebat*. Epo, Berchem.

clxxix Als algemene regel stelt De Wever hier dat 'Religies moeten kunnen functioneren binnen het kader van de juridische normen die gelden voor alle burgers en de flexibiliteit bezitten om zich desnoods aan te passen '. Dit is een redenering die op het eerste zicht misschien aannemelijk klinkt, maar bij nader inzien op weinig stoelt. België heeft immers twee principes die hier een rol spelen: de scheiding tussen Kerk en Staat en de godsdienstvrijheid. Dat zijn algemene wetten die voor iedereen gelden, maar die er dus voor kunnen zorgen dat er uitzonderingen zijn. Zo kan de Katholieke kerk weigeren om vrouwelijke priesters in dienst te nemen, ookal is dat een vorm van discriminatie. Dat het katholieke geloof het dus een evidentie vindt om haar geloofspunten flexibel te hanteren is dus voor betwisting vatbaar. Maar dit terzijde.

clxxx DE WEVER, BART, 26 februari 2007: *De ongezonde pragmatiek van de halaldiscussie*, in De Morgen. Na te lezen op; <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-ongezonde-pragmatiek-van-de-halaldiscussie>

clxxxi DE WEVER, BART, 26 februari 2007: *De ongezonde pragmatiek van de halaldiscussie*, in De Morgen. Na te lezen op; <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/de-ongezonde-pragmatiek-van-de-halaldiscussie>

clxxxii DE WEVER BART, 19 oktober 2010: *Consequent zijn over religies* De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=UH30SCD9&word=consequent+bart+de+wever>

clxxxiii Zie bv. De Morgen, 20 aug. 2011: Bracke: *Ze mogen zeggen dat ik een opportunist ben*.

clxxxiv Zelfs een kwaliteitskrant als De Standaard publiceert meer dan tien berichten over de favoriete frituur van DE WEVER: <http://www.standaard.be/Archief/Zoek/index.aspx?trefwoord=draakske&wanneer=5&waar=1&sektie=ALL&intro=1&pagina=2&zid=00000000-0000-0000-0000-000000000000>

clxxxv Zie bijvoorbeeld ook het onderzoekje van : SEO optimalisatie: <http://www.seo-optimalisatie.be/blog/bart-de-wever-regeert-online/>

clxxxvi BLOMMAERT, J. 2009: *Communicatie en Spin. Kritiek van een modebegrip*. VUB-Press, Brussel.

clxxxvii BLOMMAERT, J. 2009: *Communicatie en Spin. Kritiek van een modebegrip*. VUB-Press, Brussel.

clxxxviii BART DE WEVER in Dwars, oktober 2003: *Vraaggesprek met Antwerps N-VA-boegbeeld Bart De Wever Vlaming zijn om Europeaan te worden*. http://www.dwars.ua.ac.be/IMG/pdf/dwars_13.pdf

clxxxix De Standaard, 22 juli 2011: *federale kieskring: nu of nooit* <http://www.paviagroup.be/documents/2011.07.22.FKK.DS.pdf>

cx^c BART DE WEVER: *Open Vlaanderen in een democratisch Europa 6 mei 2004* <http://www.n-va.be/nieuws/opinie/open-vlaanderen-democratisch-europa>

cx^{ci} Citaat BART DE WEVER uit: *Verslag op politics.be van een debat: Debat: Een Vlaamse identiteit, historische realiteit of fictie?*. <http://www.politics.be/duiding/542/>

cx^{cii} Zizomagazine: *“Iedere vlaming kent een holebi” interview met Bart De Wever*. <http://www.zizo-magazine.be/pdf/bartdewever.pdf>

cx^{ciii} Citaat BART DE WEVER uit: *Verslag op politics.be van een debat: Debat: Een Vlaamse identiteit, historische realiteit of fictie?*. <http://www.politics.be/duiding/542/>

cx^{civ} MALY ICO & KESKIN MUHAREM, 2007: *De constructie van een natie*, op KifKif.be: <http://www.kifkif.be/page?&orl=1&ssn=&lmg=1&pge=20&sare=1495>

^{cxv} Niemand die er op wees, of zelfs er maar bij stil leek te staan dat dit onder andere een gevolg is van de politieke opsplitsing van het medialandschap. De BRT is al lang vergeten, de Vlaamse Radio en Televisie is het kader van onze realiteit. Waar enkele decennia geleden nieuws over Franstalig België een vast en normaal onderdeel was van 'het nieuws', kwam daar in de jaren negentig verandering in. Geleidelijk aan werd Wallonië iets dat 'niet van ons was' en kreeg het een apart rubriekje in het nieuws op zaterdag. Vandaag spreken journalisten en politici over verschillende werelden en zelfs verschillende planeten, over venus en mars. Het blokje over Wallonië is ook al lang verleden tijd.

^{cxvi} BRIGGS, vrijdag, 24 augustus, 2007 op <http://lvb.net/item/5196>

^{cxvii} Gieter op het forum van frihost <http://www.frihost.com/forums/vt-81560.html>

^{cxviii} EVILBU op het wetenschapsforum: <http://www.wetenschapsforum.nl/index.php?showtopic=52692>

^{cxix} PETRA MEIER, 2007: *Een reflectie op reflecties over de kritiek op het voorstel van de pavia groep voor een federale kieskring*, in sampol: <http://www.paviagroup.be/documents/Meier.SamPol.07.pdf>

^{cx} JEROEN VAN DER KRIS, 2007: *Bezuiden de barst België heeft al zo vaak een crisis doorstaan*, in het NRC: http://vorige.nrc.nl/nieuwsthema/belgie/article1836492.ece/Bezuiden_de_barst_Belgie_heeft_al_zo_vaak_een_crisis_doorstaan

^{cxci} BLOMMAERT, J. 2011: *De heruitvinding van de Samenleving*. EPO, Berchem.

^{ccii} DE TOCQUEVILLE, 2005 (1990): *Democratie: wezen en oorsprong. Over de democratie in Amerika en Het Ancien Régime en de Revolutie*. Agora Pelckmans, Kapellen.

^{cciii} HOBSBAWM, E., 2007: *Globalisation, democracy and terrorism*. ABACUS, London.

^{cciv} 1/01/2008 tot 1/12/2008: 5 hits. De volgende 3 ontbreken in de bespreking in de tekst:

1. Peter De Graeve op www.janvanduppen.be: In België bestaan twee democratieën. Maar het zijn niet de twee die Bart De Wever op het oog heeft, een Vlaamse en een Waalse. Het is complexer. <http://www.janvanduppen.be/?p=426> |

2. Idem als bij 1, op een andere blog: <http://berlijnserefecties.blogspot.com/2008/10/neen-peter-de-graave-de-eu-is-niet.html> en als laatste, de Overname van een tekst uit 2007, verslag debat met Bart De Wever.

^{ccv} STEVEN VAN GARSSE & DANNY DILEYN, 2008: *Karl Vanlouwe, flamingant in Brussel: een gesprek*, 23 februari 2008, Brussel Deze Week: <http://www.brussel-nieuws.be/artikel/karl-vanlouwe-flamingant-brussel-een-gesprek>

^{ccvi} KRIS VAN DIJCK, 2008: Dat de echte Walen nu rechtstaan!: <http://www.bloggen.be/krisvandijck/archief.php?ID=22324>

^{ccvii} DE WEVER, in De Standaard: <http://blog.seniorennet.be/digitalia/archief.php?ID=367025>

^{ccviii} DE WEVER in een dubbelinterview voor het nieuwsblad, Het Nieuwsblad, 16 mei 2009: *De Stellingenoorlog: Mieke Vogels versus Bart De Wever*, <http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=G7C2ACTAD>

^{ccix} Plenaire vergaderingen, Maandag 5 jan. 2009: Namiddagvergadering Handelingen: <http://www.senate.be/www/webdriver?MItabObj=pdf&MIcolObj=pdf&MInamObj=pdfid&MItypeObj=application/pdf&MIvalObj=67110639>

^{ccx} GEERT VAN CLEEMPUT, *België heeft afgedaan* op <http://www.bloggen.be/gielat/archief.php?ID=461880>

^{ccxi} <http://www.vvb.org/actueel/141/30670>

^{ccxii} Op de site van het vb: verwijzing naar uitspraken van journalist van De Tijd <http://www.vlaamsbelang.org/0/6324/>

^{ccxiii} GEERT BOURGEOIS: "Intussen heeft de tweeledigheid van het land zich verdiept. België bestaat uit twee samenlevingen (een Vlaamse en een Franstalige), ieder met haar eigen taal, cultuur, media, publieke opinie. De 'nationale' partijen vielen tussen 1968 en 1978 uit elkaar. België is een 'tweelandenland' met twee politieke systemen, met twee democratieën. Oud-minister en huidig EU-commissaris Karel de Gucht noemde België een permanente diplomatieke conferentie." <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/2448227/2011/01/11/Belgie-is-nog-even-met-zichzelf-bezig.dhtml>

Of nog: “In België is alles geïmmobiliseerd omdat we een federaal land zijn met niet één maar twee democratieën die over alles anders denken. We doen het echt héél slecht. Dát is dramatisch. En we geraken er niet uit. Grote staatsmannen vroeger niet, en wij nu niet.” <http://www.geertbourgeois.be/nieuws/column/hoe-moet-het-nu-verder-met-belgi%C3%AB>

^{ccxiv} VERA CELIS (NV-A) in het Vlaams Parlement: Als zelfs Europees Commissaris De Gucht zegt dat België geen democratie is, maar een permanente diplomatieke conferentie tussen twee staten, is dat geen Vlaams-nationalistische propaganda die ik hier probeer te verkopen, maar een nuchtere vaststelling. Dit land bestaat uit twee democratieën. Dat is ook de politieke realiteit waarin onze scholieren leven. Dat is de politieke realiteit die zij ervaren. Onze scholieren zijn geen politieke analfabeten. Ook zij stellen dat vast. Zoals professor Elchardus aangeeft, leven we in een verdeeld land en zijn scholieren niet meer geïnteresseerd in België, maar toch wel in Vlaanderen. Onze scholieren zien dat democratie op het Belgische niveau niet meer werkt, dat een stem niet altijd wordt gehoord en dat beleid wordt gevoerd dat niet beantwoordt aan de democratische verlangens. Men zou voor minder ontmoedigd raken in de politiek. De realiteit van dit land is wat ze is. Het land bestaat uit twee democratieën. Men kan dat betreuren, men kan dat toejuichen, maar men kan het niet ontkennen. http://docs.vlaamsparlement.be/docs/handelingen_plenaire/2010-2011/plen011-24112010.pdf

^{ccxv} *Vannop de persoonlijke blog van N-VA-politicus Manu beuselinck*: <http://www.manu-beuselinck.be/over-manu>

^{ccxvi} De Standaard, JAN VERHEYEN, 14 juni 2010: *Wat vindt cultureel Vlaanderen ervan?*: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=G22RH809&word=%22twee+democratie%C3%8Bn%22>

^{ccxvii} VINCENT VAN QUICKENBORNE over respect voor de twee democratiën - De Standaard - 14-05-2011 <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/mediatheek/programmas/terzake/2.11122/2.11123/1.802137>

^{ccxviii} De redactie.be, Terzake/Canvas, 15 juni 2010: *BELGIË: TWEE DEMOCRATIEËN IN ÉÉN LAND? Met Herman De Croo en Bart MAddens*: <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/mediatheek/programmas/terzake/2.11122/2.11123/1.802137>

^{ccxix} De redactie.be, Terzake/Canvas, 15 juni 2010: *België: twee democratieën in één land? Met Herman De Croo en Bart MAddens*: <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/mediatheek/programmas/terzake/2.11122/2.11123/1.802137>

ccxxx De redactie.be, Terzake/Canvas, 15 juni 2010: *België: twee democratieën in één land? Met Herman De Croo en Bart MAddens*: <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/mediatheek/programmas/terzake/2.11122/2.11123/1.802137>

ccxxxi De redactie.be, Terzake/Canvas, 15 juni 2010: *België: twee democratieën in één land? Met Herman De Croo en Bart MAddens*: <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/mediatheek/programmas/terzake/2.11122/2.11123/1.802137>

ccxxxi SCHAMPER, 10 mei 2010: “*ik heb genoeg nationalistische pap gegeten*”, interview met Bruno De Wever: <http://www.schamper.ugent.be/490/ik-heb-genoege-nationalistische-pap-gegeten>

ccxxxi De Morgen, 06 januari 2001: *Carl Devos over de veranderende tijden*

ccxxxi LEFEVRE, F. 28 mei 2010: *Twee democratieën, twee publieke opinies, één thema in Het Nieuwsblad*: <http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=G3G2QPDJO>

ccxxxi VERKIEZINGEN10: *De Wever: het land ontdebelt zich in twee democratieën* <http://knack.rnews.be/nl/actualiteit/belga-politiek/verkiezingen10-de-wever-het-land-ontdebelt-zich-in-twee-democratieen/article-1194754093311.htm>

ccxxxi STURTEWAGEN BART, 16 juni 2010: *Alexander's cunning plan* COMMENTAAR De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=PG2RG4FH&word=%22twee+democratie%C3%8Bn%22>

ccxxxi <http://www.gva.be/dekrant/experts/johndewit/de-politieke-partijen-en-de-grondwet.aspx>

ccxxxi LUC STANDAERT (Redacteur) in Het Belang van Limburg, 14 juni 2011

ccxxxi MICHAEL LESCROART (Hoofdred. van P-Magazine) in De Morgen, 15 april 2011

ccxxxi VALKENIERS B., *'it's the economy stupid!*, : <http://www.brunovalkeniers.be/1/component/content/article/46-column/176-its-the-economy-stupid->

ccxxxi Zie http://burgerprotest.be/pages/79955/Wat_u_zou_moeten_weten.html

ccxxii HUYSE, L., 23 december 2010: *Bart De Wever en de jaren zeventig. De mantra van het tweelandenland*. De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artike lid=6A3420N5&word=%22twee+democratie%C3%ABn%22>

ccxxxiii Enkele blogs die het idee van de twee democratieën mee naar buiten dragen:

- <http://inflandersfields.eu/2011/06/federalisten-met-of-zonder-belgie.html>
- <http://vlaamseconservatieven.blogspot.com/2011/06/federalisten-met-of-zonder-belgie.html>
- <http://www.veracelis.be/mening/nationaal/nieuws/opinie/burgerzin-leert-men-niet-alleen-op-schoolbanken>
- <http://www.splits.be/5/133>
- <http://www.vlaamsbelang.org/55/751/http://www.catholica.nl/archief/10785/vlamingen-volk-zonder-bovenlaag>

ccxxxiv Zie onze grondwet: http://www.senate.be/doc/const_nl.html

ccxxxv Volgens Mediargus, zie o.a. Bart De Wever stond 13.000 keer in de krant Het Nieuwsblad, 5 mei 2011: http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=DMF20110505_010

ccxxxvi RASMUSSEN, S., AND SCHOEN, D. 2010. *Mad as Hell: How the Tea Party Movement Is Fundamentally Remaking Our Two-Party System*. Harper Collins.

ccxxxvii GIBSON, K. R., 2008: 'New Media and the Revitalisation of Politics': http://www.astrid-online.it/Forme-e-st/Studi-ric/gibson_academic-paper_Hansard-conferen-ce_05_11_08.pdf

ccxxxviii WILLS, D., 2009: *Facebook as a political weapon: Information in Social Networks. In British Politics* 4, 265-281 (June 2009) | doi:10.1057/bp.2009.3

ccxxxix *Fanpagina Barack Obama*: <https://www.facebook.com/barackobama>

cxli GIBSON, K. R., 2008: 'New Media and the Revitalisation of Politics': http://www.astrid-online.it/Forme-e-st/Studi-ric/gibson_academic-paper_Hansard-conference_05_11_08.pdf

cxlii JAGATIC, T.; JOHNSON, N.; JAKOBSSON, M.; AND MENCZER, F. 2007: *Social phishing. Communications of the ACM* 50(10):94-100.

ccxlii RATKIEWICZ, CONOVER, MEISS, GONÇALVES , PATIL, FLAMMINI & MENCZER, 2010: *Detecting and Tracking the Spread of AstroTurf Memes in Microblog Streams*. In *arXiv:1011.3768v1 [cs.SI]* 16 Nov 2010

ccxliii RATKIEWICZ, CONOVER, MEISS, GONÇALVES , PATIL, FLAMMINI & MENCZER, 2010: *Detecting and Tracking the Spread of AstroTurf Memes in Microblog Streams*. In *arXiv:1011.3768v1 [cs.SI]* 16 Nov 2010

ccxliv RATKIEWICZ, CONOVER, MEISS, GONÇALVES , PATIL, FLAMMINI & MENCZER, 2010: *Detecting and Tracking the Spread of AstroTurf Memes in Microblog Streams*. In *arXiv:1011.3768v1 [cs.SI]* 16 Nov 2010

ccxlv <http://www.youtube.com/watch?v=Tz9OEURcpg0>

ccxlvii RATKIEWICZ, CONOVER, MEISS, GONÇALVES , PATIL, FLAMMINI & MENCZER, 2010: *Detecting and Tracking the Spread of AstroTurf Memes in Microblog Streams*. In *arXiv:1011.3768v1 [cs.SI]* 16 Nov 2010

ccxlviii <http://truthy.indiana.edu/>

ccxlix *Congress.com, Fake accounts AstroTurf Twitter Activists use site's anonymity to create grassroots buzz.*: http://www.congress.org/news/2010/10/28/fake_accounts_astroturf_twitter

cccl *Dit wordt onder de gebruikersovereenkomsten van Facebook toegelaten.: According to Facebook Statement of Rights and Responsibility: 2.4, "When you publish content or information using the 'everyone' setting, it means that you are allowing everyone, including people off of Facebook, to access and use that information, and to associate it with you (i.e., your name and profile picture)."*

cccli *De resultaten zijn afhankelijk van je eigen netwerk van vrienden op je profiel.*

ccclii MOONS, G. & DE ROOVER, P., 26 augustus 2011: "VVB alarmeert CD&V'ers. Naar aanleiding van opiniestuk van Gravensteengroep": <http://www.vvb.org/actueel/141/36092>

cccliii MOONS, G. & DE ROOVER, P., 26 augustus 2011: "VVB alarmeert CD&V'ers. Naar aanleiding van opiniestuk van Gravensteengroep": <http://www.vvb.org/actueel/141/36092>

ccliii MOONS, G. & DE ROOVER, P., 26 augustus 2011: “VVB alarmeert CD&V’ers. Naar aanleiding van opiniestuk van Gravensteengroep”: <http://www.vvb.org/actueel/141/36092>

ccliv MOONS, G. & DE ROOVER, P., 26 augustus 2011: “VVB alarmeert CD&V’ers. Naar aanleiding van opiniestuk van Gravensteengroep”: <http://www.vvb.org/actueel/141/36092>

cclv <http://www.facebook.com/pages/Vlaanderen-nog-altijd-heel-erg/180298112042323!/profile.php?id=100002594713871>

cclvi Zie bijvoorbeeld het VVB Gent: <http://www.facebook.com/pages/Vlaanderen-nog-altijd-heel-erg/180298112042323!/vvb.gent>

cclvii <http://www.facebook.com/pages/Vlaanderen-nog-altijd-heel-erg/180298112042323!/profile.php?id=100002594713871>

cclviii <https://www.facebook.com/profile.php?id=100002346998292>

cclix <https://www.facebook.com/profile.php?id=100001553082980>

cclx <https://www.facebook.com/profile.php?id=100001553082980>

cclxi <https://www.facebook.com/notes/vlaamse-leeuw/aan-de-vld-en-cdv-leden-ter-herinnering-jullie-eigen-programma/239945286047789>

cclxii JAGATIC, T.; JOHNSON, N.; JAKOBSSON, M.; AND MENCZER, F. 2007: *Social phishing*. *Communications of the ACM* 50(10):94–100.

cclxiii Zoals onder andere N-VA Anzegem, N-VA Tongerlo,

cclxiv Zie facebook André Vanhaeren

cclxv http://www.rtbfb.be/info/emissions/article_le-nationalisme-flamand-sombre-t-il-dans-la-haine?id=6216503

cclxvi Rik Van Cauwelaert, Marc Vanfraechem, Siegfried Bracke, Theo Franken, Luckas Vander Taelen, Frank Vandenbroucke, Theo Francken, Bart Caron, Bart Staes, Ben Weyts, Boudewijn Bouckaert, Brigitte Grouwels, Caroline Gennez, Decaluwé Carl, Dirk Van Der Maelen, Eric Van Rompu, Tpallierterke Vrij En Vrank, Vlaamse Volksbeweging, Vlaanderen Leeft, ...

cclxvii <http://www.mediakritiek.be/index.php?page=217&detail=640>

cclxviii <http://rudidierick.wordpress.com/>

cclxix Zie bv. <http://lvb.net/item/8362>

cclxx <http://www.mediakritiek.be/index.php?page=217&detail=640>

cclxxi <http://www.dewereldmorgen.be/artikels/2010/10/21/geen-vlaams-front-onze-naam>

cclxxii <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&foramid=284776>

cclxxiii <http://opinie.deredactie.be/2010/06/07/nieuwe-predikanten/>

cclxxiv http://nl.wikipedia.org/wiki/Overleg_gebruiker:Rudi_Dierick

cclxxv “Objectiviteit = Rudi’s mening, zie je? Hij is een typische geborneerde Vlaams-nationalist die Wiki verwacht met een van de vele internetfora. Kortweg: een anti-Wikiman.”, aldus een collega bij Wikipedia.

cclxxvi <http://www.ovv.be/page.php?ID=845>

cclxxvii Zie bijvoorbeeld een interview met de mensen die debateren op De Standaard: De Standaard, 5 februari 2011: Wie zijn die mensen die debatteren op het forum van De Standaard? http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20110205_018&word=forum+rechts+overlaten

cclxxviii http://nl.wikipedia.org/wiki/Robert_Senelle

cclxxxix SENELLE, R., 30/07/2007: *Vlaanderen moet het doen*. In *Gazet van Antwerpen*.

cclxxx Commentaren onder het artikel: *De Standaard*, 10 juni 2011: 'In dit land is alles communautair' <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2573432&s=1>

cclxxxii Commentaren onder het artikel: *De Standaard*, 13 mei 2011: *En toen waren ze weer bij af* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2485094&s=1>

cclxxxiii Commentaren onder het artikel: *De Standaard*, <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2557890&s=1>

cclxxxiiii Commentaren onder het artikel: *De Standaard*, 6 juni 2011: *Leterme gelooft in sociaal aanvaardbare besparingen* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2487527&s=1v>

cclxxxv Sommige woorden die hij gebruikt zijn vrij uniek, zoals “zottekesspel”. Een googlezoektocht levert hier maar drie hits op. Eentje naar een toeristische brochure van het meetjesland in een totaal andere context. De twee andere hits verwijzen enerzijds naar het overlegcentrum voor Vlaamse Verenigingen (www.OVV.be) en anderzijds naar <http://www.vlaanderen-flanders.org.uk/verwijs.htm>. Beide site zijn duidelijk Vlaams nationalistisch geïnspireerd. Het OVV mag zich dan wel opwerpen als een overkoepelende organisatie, hun standpunten zijn vandaag vrij radicaal Vlaams Nationalistisch. Zo keurden ze de nota *De Wever* af omdat het teveel toegevingen zou bevatten. Op de site van Vlaanderen-Flanders staat dan weer een diashow over Vlaanderen waar het graven van de collaborateurs August Borms en Cyriel Verschaeve, getoond worden. Bij de belangrijke personen staan niet alleen deze collaborateurs, maar bijvoorbeeld ook Karel Dillen (oprichter van het Vlaams Belang). De verwijzingen (links) bevatten dan weer organisaties als Vlaanderen Vlagt, Taal actie komitee, het OVV en niets minder dan het VMO (de Vlaamse Militanten Orde). Bij die laatste staat dan vermeld: “de helaas vergane glorie”.

cclxxxvi <http://www.econ.kuleuven.be/vives/>

cclxxxvii Zie bijvoorbeeld Maddens, B., 03/03/2009: *On n'est demandeur de rien* *De Standaard*: http://soc.kuleuven.be/pol/docs/2009/20090303_DS-BM.pdf

ccclxxxvii *Commentaren onder het artikel: De Standaard, 13 mei 2011: Zoeken naar een derde weg:* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2573432&s=1>

ccclxxxviii *Commentaren onder het artikel: De Standaard, 13 mei 2011: Zoeken naar een derde weg:* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2573432&s=1>

ccclxxxix *Commentaren onder het artikel: De Standaard, 31 mei 2011: De Wever wil hervormen naar Duits model* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2542835&s=1>

ccxc *Commentaren onder het artikel: De Standaard, 31 mei 2011: De Wever wil hervormen naar Duits model* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2542835&s=1>

ccxci *Commentaren onder het artikel: De Standaard, 13 mei 2011: Zoeken naar een derde weg:* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2487527&s=1>

ccxcii *Commentaren onder het artikel: De Standaard, 10 juni 2011: 'In dit land is alles communautair'* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2573432&s=1>

ccxciii *Commentaren onder het artikel: De Standaard, 9 juni 2011: De echte Vlaamse Volkspartij* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2573214&s=1>

ccxciv *Commentaren onder het artikel: De Standaard, 31 mei 2011: Geen zielig Vlaanderen* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2544713&s=1>

ccxcv *Commentaren onder het artikel: De Standaard, 31 mei 2011: Geen zielig Vlaanderen* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2544713&s=1>

ccxcvi Trends, Vlaams-Waalse transfers lopen op tot 11 miljard euro 27 april 2011: <http://trends.rnews.be/nl/economie/nieuws/finance/vlaams-waalse-transfers-lopen-op-tot-11-miljard-euro/article-1194997848437.htm>

ccxcvii Commentaren onder het artikel: De Standaard, 1 mei 2011: *Wie mag meedoen?* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2451208&s=1p>

ccxcviii Commentaren onder het artikel: De Standaard, 7 mei 2011: *RECONSTRUCTIE. Verkiezingen in oktober 2012* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2468100&s=1>

ccxcix Commentaren onder het artikel: De Standaard, 31 mei 2011: *Geen zielig Vlaanderen* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2544713&s=1>

ccc De Morgen, 31/5/2011: *De Wever wil Vlaams front voor hervormingen naar Duits model* <http://www.demorgen.be/dm/nl/5036/Wetstraat/article/detail/1272523/2011/05/31/De-Wever-wil-Vlaams-front-voor-hervormingen-naar-Duits-model.dhtml>

ccci Een voorbeeld hiervan, is een lezersbrief die hij stuurde naar aanleiding van een artikel van Bart Brinckman over de redenen waarom mensen op het Vlaams Blok zouden stemmen. Hij trok hier de verdediging van Vlaams blok, ookal stemde hij er naar eigen zeggen niet op. De lezersbrief kan hier nog nalezen worden: <http://www.politicsinfo.be/test-uw-vlaams-blok-gehalte-t20304.html>

cccii Commentaren onder het artikel: De Morgen, 19 februari 2011: *Hoe Lieten zich bijna deletete*: <http://www.demorgen.be/dm/nl/2461/De-Gedachte/article/detail/1224876/2011/02/19/Tussenstand-Hoe-Lieten-zich-bijna-deletete.dhtml>

ccciiii NRC.NL, 19 november 2009: *Volgende Van Rompuy verkozen?* <http://weblogs.nrc.nl/opklaringen/2009/11/19/volgende-van-rompuy-verkozen/>

ccciiv Commentaren onder het artikel: Het Nieuwsblad, 23 december 2009: *Vervuiling Dender niet gemeld door stroompanne*: <http://www.nieuwsblad.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=1413755>

cccv <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2487782&s=1>

ccvii De Nota De Wever op De Standaard: <http://www.standaard.be/extra/notadewever/>

ccviii Commentaren onder het artikel: De Standaard, 10 juni 2011 *Uw brief aan De Wever of Di Rupo* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2576159&s=1>

ccviii Commentaren onder het artikel: 11 juni 2011: *En nu?* Door Carl Devos: <http://opinie.deredactie.be/2011/06/11/en-nu/>

ccix Forum van Seniorennet.be: *thread: De economische crisis*: <http://www.seniorennet.be/forum/viewtopic.php?p=3293654&sid=6891c5cba1c66afb178aa695d30388f0>

ccx Commentaren onder het artikel: 1 mei 2011: *Wie mag meedoen?* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2451208&s=1>

ccxi Gezien het gebruik ervan is Louis Lodewijckx waarschijnlijk een alias. Begin juli had hij maar 9 vrienden, waaronder de Vlaamse volksbeweging, Daphne Dumery (N-VA), Michael Discart, Romke de Vries, Paul Trappeniers, Marc Scheers, ... In juli springt dat aantal opeens op 25, terug in grote getallen N-VA afdelingen en politici.

ccxii De VVB werd opgericht in 1956 als partij-onafhankelijke drukkingsgroep die ijverde voor federalisme, toentertijd een revolutionair project. Nu het federalisme in België ingevoerd is, wil de VVB van Vlaanderen een volwaardige lidstaat van Europa. Het project is even revolutionair, de beweging even partij-onafhankelijk. Kijken we naar het facebookprofiel van die Vlaamse Volksbeweging dan zien we dat die er alvast dubieuze vriendjes op na houdt. Zo is de Vlaamse volksbeweging is ook vriendjes met nonkel D'heer, die zijn profiel nonkel 18 noemt (1=A, 8=H, = Adolf Hitler.) in combinatie met een grafische voorstelling van Hitler.

ccxiii Commentaren onder het artikel: De Standaard, 10 juni 2011: *'Deze zomer moet er een ontknoping zijn'*: <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2577706> debat-stemmen-com

cccxiv Commentaren onder het artikel: De Standaard, 27 april 2011: *Oproep Bracke is volgens Franstaligen 'doorzichtige valstrik'*: <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2435158&s=1>

cccxv Commentaren onder het artikel: De Standaard, 27 april 2011: *Oproep Bracke is volgens Franstaligen 'doorzichtige valstrik'*: <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2435158&s=1>

cccxvi Commentaren onder het artikel: De Standaard, 10 juni 2011: *'Deze zomer moet er een ontknoping zijn'*: <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2577706%20debat-stemmen-com>

cccxvii Commentaren onder het artikel: De Standaard, 10 juni 2011: *'Deze zomer moet er een ontknoping zijn'*: <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2577706%20debat-stemmen-com>

cccxviii Commentaren onder het artikel: De Standaard, 10 juni 2011: *'Deze zomer moet er een ontknoping zijn'*: <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2577706%20debat-stemmen-com>

cccxix Knack, 27 mei 2011: *'Walen rusten niet voor kabeljauw in Oostende Frans spreekt' Van Aelst (N-VA)* <http://knack.rnews.be/nl/actualiteit/nieuws/belgie/walen-rusten-niet-voor-kabeljauw-in-oostende-frans-spreekt-van-aelst-n-va/article-1195021738188.htm>

cccxix 'Wat Vic Van Aelst zegt, zou ik niet op die manier zeggen. Anderzijds heeft hij wel een paar 'inconvenient truths' verteld. Maar alleen de waarheid kwetst.' Zo reageert N-VA-voorzitter Bart De Wever op een paar recente uitspraken van strafpleiter Vic Van Aelst, nieuw N-VA-lid. In Het Nieuwsblad, 31 mei 2011: Bart De Wever steunt uitspraken Van Aelst: http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=DMF20110531_077

cccxxi <http://www.ovv.be/page.php?ID=845>

cccxvii <http://rudidierick.wordpress.com/2010/04/>

cccxviii Commentaren onder het artikel: De Standaard, 10 juni 2011: *Waarom De Wever Nixon niet is*: <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2577478&s=1>

cccxxiv Commentaren onder het artikel: De Standaard, 10 juni 2011: *Waarom De Wever Nixon niet is*: <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2577478&s=1>

cccxxv Commentaren onder het artikel: De Standaard, 26 april 2011: *De zieke man van Europa?* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2433769&s=1>

cccxxvi Commentaren onder het artikel: De Standaard, 26 april 2011: *De zieke man van Europa?* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2433769&s=1>

cccxxvii Commentaren onder het artikel: De Standaard, 26 april 2011: *De zieke man van Europa?* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2433769&s=1>

cccxxviii Commentaren onder het artikel: De Standaard, 2 juni 2011: *Emotie regeert ons land*: <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2550300&s=1>

cccxxix Het Nieuwsblad, 31 mei 2011: *Bart De Wever steunt uitspraken Van Aelst*: http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=DMF20110531_077

cccxxx Commentaren onder het artikel: De Standaard, 31 mei 2011: *Geen zielig Vlaanderen* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2544713&s=1>

cccxxxi Commentaren onder het artikel: De Standaard, 31 mei 2011: *Geen zielig Vlaanderen* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2544713&s=1>

cccxxxii Commentaren onder het artikel: De Standaard, 31 mei 2011: *Geen zielig Vlaanderen* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2544713&s=1>

cccxxxiii Commentaren onder het artikel: De Standaard, 1 mei 2011: *Wie mag meedoen?* <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2451208&s=1>

cccxxxiv Volgens De Morgen zou De Wever verwijzend naar de Vlaamse werkgeversorganisatie, op een bepaald moment gezegd hebben: “Voka is mijn baas”. <http://www.demorgen.be/dm/nl/5036/Wetstraat/article/detail/1144540/2010/08/13/Kritiek-op-N-VA-voor-rechts-liberaal-programma.dhtml>

cccxxxv N-VA: Verkiezingsprogramma 13 juni 2010, *Nu durven veranderen, Een sterk sociaal en economisch perspectief voor Vlaanderen* (Hoofdstukken 3 en 4 over arbeidsmarktbeleid en sociale zekerheid): <http://www.n-va.be/files/default/generated/dossier/arbeidsmarktbeleid%20en%20sociale%20zekerheid.pdf>

cccxxxvi Commentaren onder het artikel: De Standaard, 2 juni 2011: *Emotie regeert ons land*: <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2550300&s=1>

cccxxxvii Zie bijvoorbeeld: Het Nieuwsblad, 12 mei 2010: *De Wever: ‘Misschien behoudt ACV liever status quo’*: http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=DMF20100512_099

cccxxxviii N-VA, 2004: *Bart De Wever stelt bijkomende vragen over transfers* <http://www.n-va.be/nieuws/persberichten/bart-de-wever-stelt-bijkomende-vragen-over-transfers>

cccxxxix Commentaren onder het artikel: De Standaard, 27 april 2011: *Oproep Bracke is volgens Franstaligen ‘doorzichtige valstrik’*: <http://www.standaard.be/meningen/forum/index.aspx?pagename=detail&forumid=2435158&s=1>

cccxl HUYSE, L., 23 december 2010: *Bart De Wever en de jaren zeventig. De mantra van het tweelandenland*. De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=6A3420N5&word=%22twee+democratie%C3%ABn%22>

cccxli BOURGEOIS, G., 2010: *Luc Huyse en de 21ste eeuw*. Rekening houden met veel soorten argumenten in De Standaard: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=GH348K8J&word=%22twee+democratie%C3%ABn%22>

cccxlii De Standaard,, 16 juli 2011: *Homans: Dit is Vlaanderen tegen Wallonië, en omgekeerd*. <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=AD3CQT55&word=%22twee+democratie%C3%ABn%22>

- cccxliii De Standaard, Belga, 27 april 2011: 'N-VA wil initiatief nemen' http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20110426_177&kanaalid=1597&s=1
- cccxliv De Standaard, 16 juli 2011: Homans: Dit is Vlaanderen tegen Wallonië, en omgekeerd. <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=AD3CQT55&word=%2twee+democratie%C3%ABn%22>
- cccxlv De Morgen, 2/02/2008: N-VA houdt het been stijf: <http://www.demorgen.be/dm/nl/989/Binnenland/article/detail/157383/2008/02/02/N-VA-houdt-het-been-stijf.dhtml>
- cccxlvi De Morgen, 2/02/2008: N-VA houdt het been stijf: <http://www.demorgen.be/dm/nl/989/Binnenland/article/detail/157383/2008/02/02/N-VA-houdt-het-been-stijf.dhtml>
- cccxlvii De redactie.be, 22 juli 2011: De Wever: "Geen enkel uitzicht op splitsing BHV" <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/mediatheek/programmas/journaal/2.16787/2.16788/1.1072718>
- cccxlviii De Standaard, 16 juli 2011: Homans: Dit is Vlaanderen tegen Wallonië, en omgekeerd. <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=AD3CQT55&word=%2twee+democratie%C3%ABn%22>
- cccxlix Taal aktie Komitee, 2007: TAK en VVB vragen de vlaamse politici het been stijf te houden bij de start van de gordel te zaventem <http://www.taalaktiekomitee.org/acties/070902/pers.html>
- cccl Redactie.be, 12/05/2010: "Laten we samen het been stijf houden" <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/verkiezingen2010/1.778391> :
- cccli De Standaard, 12 juli 2011: 'Ik zat in het ja, maar-kamp', interview met Siegfried Bracke: <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=8G3CKCQ4&word=bracke+>
- ccclii Knack, 5 mei 2011: Bart De Wever stond 13.000 keer in de krant: <http://knack.rnews.be/nl/actualiteit/nieuws/belgie/bart-de-wever-stond-13-000-keer-in-de-krant/article-1195003021689.htm>

cccliii Knack, 5 mei 2011: *Bart De Wever stond 13.000 keer in de krant*: <http://knack.rnews.be/nl/actualiteit/nieuws/belgie/bart-de-wever-stond-13-000-keer-in-de-krant/article-1195003021689.htm>

cccliv Zie o.a. MALY ICO & KESKIN MUHAREM, 2007: *De constructie van een natie*, op KifKif.be: <http://www.kifkif.be/page?&orl=1&ssn=&lng=1&pge=20&sa-re=1495>; De Wereld Morgen, De Vooruitgroep, 2011: *De N-VA-doctrine: wat IJsland kan, kunnen wij ook*: <http://www.dewereldmorgen.be/artikels/2010/07/10/de-n-va-doctrine-wat-ijsland-kan-kunnen-wij-ook>

ccclv Slappe tolerantie verwijst naar een column van de Britse premier Cameron. *Bart De Wever heeft die column gekozen in opdracht van De Standaard die vroeg naar een column uit het laatste jaar die hem verbaasd heeft en nieuwe inzichten heeft opgeleverd*. <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=U03D3AM1>

ccclvi DE WEVER, B., 2008 : *Het kostbare weefsel: Vijfjaar maatschappij kritiek*. Pelckmans, Kapellen. <http://www.hetkostbareweefsel.be/>

DANKWOORD

Dit e-boek is het resultaat van meer dan een jaar onderzoek. Zonder de omkadering van Kif Kif en belangrijker nog, de vrijwilligers van Kif Kif Mediawatch, zou dit boek niet mogelijk zijn geweest. We willen hen dan ook uitvoerig bedanken. Ook het Antwerpse stadsbestuur verdient onze dank voor haar steun bij het opzetten van de workshopreeksen Mediawatch die onder andere geleid hebben tot dit e-boek. Ook Jan Blommaert, Pascal Debruyne, Najib Chakouh en Fatma Arikoglu verdienen een pluim voor de debatten, de vele suggesties en kritische bemerkingen bij de analyse.

Zoals het hoort in een dankwoord, moeten we hier natuurlijk plichtsgetrouw vermelden dat enkel de auteurs de (eind)-verantwoordelijkheid dragen voor wat in deze publicatie geschreven staat.

Renaldo Candreva zorgde dan weer voor de prachtige lay-out – duizendmaal dank!

Als laatste, maar zeker niet in het minst, verdient Michiel De Mylle hier uitgebreid zijn plaats voor het bloed, zweet en tranen die hij onvermijdelijk gelaten heeft bij de taalredactie van dit e-boek.

Vlaanderen en N-VA zijn hot. De Wever, en in mindere mate Bracke, zijn Vlaanderens Great Communicators. De woorden van De Wever klinken intelligent en iedereen denkt te weten wat ze betekenen en wat N-VA wil bereiken. Hun boodschap circuleert massaal en zit verpakt in handige oneliners en stopwoordjes zoals "een land, twee democratieën", "oversolidariteit", "een tsunami aan belastingen", "een ethische identiteit", ...

Dit boek analyseert het N-VA-discours in de mainstream-media. Wie is de Vlaming en hoe ziet het ideale Vlaanderen eruit als N-VA het voor het zeggen krijgt? Bouwt N-VA aan een inclusieve democratie of is uitsluiting deel van hun project? En welke rol spelen media – optredens in hun politieke strijd? Het project van N-VA is in dit boek in kaart gebracht en onderworpen aan een kritische blik.

Het discours van De Wever & co is echter niet alleen oververtegenwoordigd in onze media. Honderden mensen zeggen identiek hetzelfde op café, Facebook, blogs en commentaar-modules op sites van de mainstreammedia. Hoe komen die reacties tot stand en welk verhaal vertellen ze?

Dit boek is vernieuwend en daardoor uniek in zijn soort. Internet speelt een steeds grotere rol in het maatschappelijk leven. Dit boek haakt in op die realiteit, want ook de politiek ontsnapt al lang niet meer aan het internet. Integendeel: internet is een machtig politiek wapen.

Ico Maly & Jan Zienkowski (red.)